

Markus Manninen

Valtion VIRASTOTALOT

1809–1995

MANARK

1809–1944 VALTION VIRASTOT AUTONOMIAN AJALTA VIIME SOTIIN 4

- 5 Keskushallinnon talot
- 14 Väliportaan- ja paikallishallinnon rakennukset
- 20 Valtion virastotalot 1944

1945–1959 VIRASTO TULEE KYLÄÄN 22

- 23 Jälleenrakennusajan hallintomuutoksia
- 26 Virastorakentaminen 1950-luvulla
- 34 Valtion virastotalot 1959

1960–1969 VIRASTORAKENTAMISTA KOORDINOIDAAN 36

- 37 Hyvinvointivaltiota rakentamassa
- 39 Virastorakentamisen ohjaus 1960-luvulla
- 44 Valtion virastotalot 1969

1970–1979 TALOUDELLISUUTTA JA TEHOKKUUTTA 46

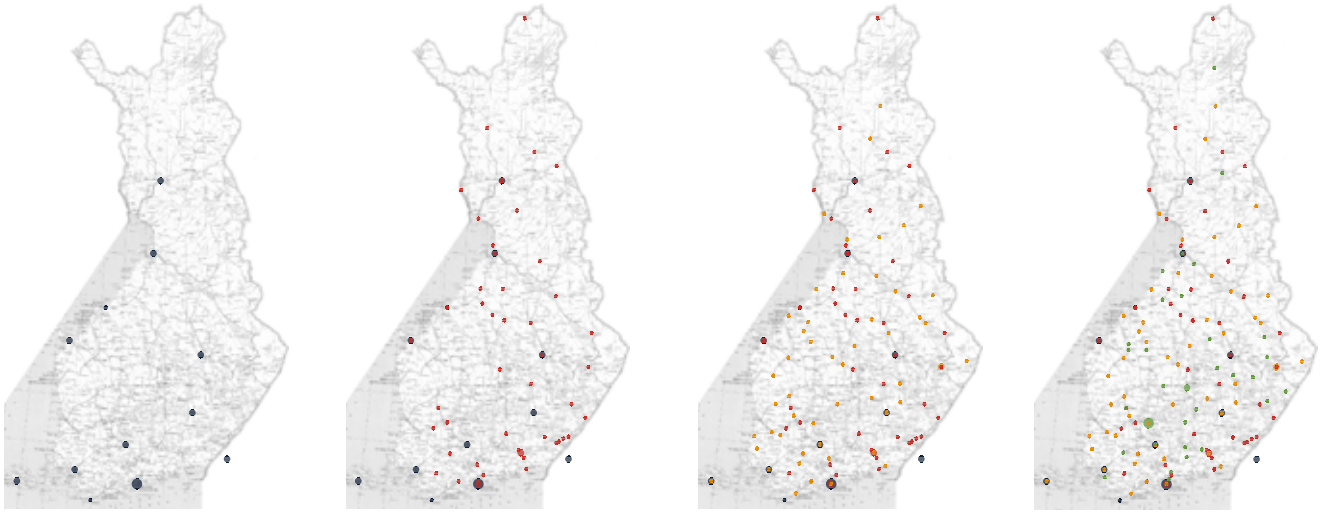
- 47 Hallinto kasvaa
- 50 Virastorakentamisen ohjelmointi 1970-luvulla
- 56 Valtion virastotalot 1979

1980–1995 VIRASTOTALOT MUUTOSTEN PYÖRTEISSÄ 58

- 59 Uudet tuulet valtion rakentamisessa
- 64 Rakennushallituksen viimeiset vuodet

LÄHTEET 65

Sisällys

Suomeen on rakennettu satoja valtion virastotaloja. Niitä esiintyy yleensä kaikkialla siellä, missä valtionhallinto on kulloinkin toiminut. Tässä yleisselvityksessä tutkitaan valtion virastotalorakentamisen taustasyitä, määrää ja ohjelmointia. Tutkimuskohteina ovat virastotiloja eri aikoina tarvinneiden hallinto-organisaatioiden tarpeet ja valtion toimintojen sijoittelu maassamme.

Selvitys on rajattu valtion siviilihallintoon, ja nimenomaan kirjalliseen toimistotyöhön suunniteltuihin rakennuksiin. Esimerkiksi postin, poliisin, tai oikeuslaitoksen tiloja käsitellään kuitenkin yleispiirteisesti, ja silloin, kun ne liittyvät monen virastokäyttäjän yhteiskäytössä olleisiin rakennuksiin. Selvityksessä on keskitytty valtion oman rakennushallinnon rakennuttamiin uudisrakenteisiin virastotaloihin. Tarkastelujakso ulottuu autonomian ajan alusta vuodesta 1809 aina vuoteen 1995, jolloin Rakennushallitus lakkautettiin. Ajallisesti pääpaino on valtion virastotalorakentamisen ”kulta-ajassa”, jota kesti 1950-luvulta 1970-luvulle.

Valtionhallinto voidaan jakaa keskushallintoon, eli valtioneuvostoon ja keskusvirastoihin, väliportaan hallintoon, eli

lääninhallituksiin ja piiriviranomaisiin, sekä paikallishallintoon. Hallintojärjestelmä kehittyi autonomian ajalla, mutta säilyi peruspiirteiltään samanlaisena myös Suomen itsenäistymisen jälkeen. Selvityksen aikavälin alkupäässä eniten virastorakennuksia oli valtion keskushallinnolla ja vähiten paikallishallinnon virkamiehillä. Aikavälin loppua kohden paikallishallinnon rakennuksien määrä kuitenkin lisääntyi. Tekstin sivussa esitetään tiivistettyinä taulukkoina keskus-, väliportaan- ja paikallishallinnon virastotalojen suunnittelu- ja rakentamisvaiheet aikajärjestyksessä. Lukukohtaisiin taulukkoihin paikkakuntien virastotalot on jaoteltu lääneittäin valmistumisvuotensa mukaan.

Senaatti-kiinteistöt tilasi tämän yleisselvityksen taustamateriaaliksi ja tueksi valtion virastotaloihin kohdistuvista toimenpiteistä tehtäville päätöksille. Työn ohjausryhmään kuuluivat tilaajan edustajana rakennuttajapäällikkö Selja Flink ja museoviraston edustajana yliarkkitehti Pekka Lehtinen. Yleisselvityksen tavoitteena on ollut myös tunnistaa lähdekokonaisuuksia sekä ajallisia ja organisatorisia rajalinjoja, ja toimia näin kartoituksena valtion virastorakentamisesta tutkimuskohteena.

© ARKKITEHTITOIMISTO MANARK OY 2018

Ulkoasu ja taitto sekä valokuvat ja piirustukset, ellei toisin mainita: Markus Manninen

Kansi: Hyvinkään valtion virastotalo 1950- ja 1960-lukujen vaihteessa. KA RakH

Takakansi: Toimistohuoneiden kalustusvaihtoehtoja Rakennushallituksen julkaisussa Toimistohuoneet valtion talonrakennushankkeissa vuodelta 1975.

Etusivu: Karhulan vuonna 1957 valmistunut valtion virastotalo. KA RakH

Vas.: Virkamies Turun lääninhallituksessa 1930-luvun vaihteessa. Turun ja Porin lääninhallituksen lääninkanslian arkisto

ISBN 978-952-7239-58-2 (nid.)

ISBN 978-952-7239-59-9 (PDF)

Foto Signe Brander
Helsingfors 1910

1809–1944

Valtion virastot autonomian ajalta viime sotiin

Aleksanterinkadun rakennukset 6–10 vuonna 1910. Niihin sijoitettiin keskusvirastoja 1880-luvun puolesta välistä lähtien. Signe Brander/HKM

KESKUSHALLINNON TALOT

Senaatti ja virastot

Suomen suuriruhtinaskunnassa oli autonomian aikana 1809–1917 vain muutamia valtion rakennuttamia virastotaloja – valtion virkamiesten kirjalliseen toimistotyöhön suunniteltuja rakennuksia.² Virastojen rakennuksia ei tarvittu monta, koska hallinto oli keskitettyä ja virkamieskunnan määrä oli vielä vähäinen.

Ruotsinvallan peruja Suomessa oli niin kutsuttu väliportaan hallinto eli maaherrojen johtamat lääninhallitukset. Niiden alaisuudessa toimintaansa jatkoi valtion paikallishallinnon virkamiehistö. Se muodostui yksittäisistä henkilöistä, jotka eivät tarvinneet käyttöönsä virastotaloja, vaan korkeintaan virka-asuntoja eli virkataloja. Sen sijaan vallanvaihdoksen jälkeen, Ruotsin vallan ajasta poiketen, Suomen suuriruhtinaskuntaan muodostettiin oma keskushallintonsa. Se hoiti Venäjän keisarin ja Suomen suuriruhtinaan alaisuudessa Suomen hallinnollisia asioita.

Keisarillinen Suomen senaatti (vuosina 1809–1816 nimeltään hallitus-konselji) oli suuriruhtinaskunnan korkein siviilihallintoelin ja tuomioistuin. Senaatin puheenjohtajana oli kenraalikuvernööri, joka oli Venäjän keisarin edustaja Suomessa. Asioiden käsittely senaatin ja keisarin välillä tapahtui kenraalikuvernöörinkanslian kautta.

Senaatti oli jakautunut kahteen varapuheenjohtajien johtamaan osastoon, talousosastoon ja oikeusosastoon, jotka vastasivat nykyistä valtioneuvostoa ja korkeinta oikeutta. Erona nykyiseen oli se, että senaatilla ei varsinkaan alkuaikoina ollut mahdollisuutta tehdä itsenäisiä ratkaisuja, vaan sen tehtävänä oli hallintovirastona valmistella ja toimeenpanna keisarin päättänytvaltaan kuuluvat asiat. Senaatin talousosasto vastasi suuriruhtinaskunnan rahataloudesta ja verotuksesta. Merkittävänä erona ruotsinvallan aikaan oli, että talousosasto huolehti verosaatavien kohdentamisesta nimenomaan oman maan tarpeisiin.

Talousosaston asioita valmistelivat eri toimituskunnat, joita oli alkuun viisi: kanslia-, valtiovarain-, kamari-, sotilas- ja kirkollistoimituskunnat. Toimituskuntien tehtävänä oli valmistella ja esitellä asiat, jotka käsiteltiin talousosaston kollegion istunnossa. Koska toimituskunnissa valmisteltiin käytännössä kaikki suuriruhtinaskunnan hallintoasiat, muodostui niiden työmäärä suureksi. Siksi toimituskuntien alaisuuteen perustettiin tiettyjen erikoisasiantuntemusta vaativien hallintotehtävien hoitamiseen tarkoitettuja itsenäisiä alaosastoja eli virastoja. Näitä olivat alkuun Postijohtokunta, Lääkin-

”Koska osa kruununrakennuksiin ahtaisiin olosuhteisiin sijoitetuista keskusvirastoista oli jouduttu sijoittamaan yksityistaloihin korkeita vuosivuokria vastaan, jotka aiheuttivat valtionhallinnolle huomattavia kustannuksia, oli nousut esiin kysymys, että valtio ostamalla saisi käyttöönsä oman, riittävän tilavan kiinteistön. Tarve tuli entistäkin kiireellisemmäksi, koska samaan aikaan nousi esiin kysymys Keisarillisen Senaatin virastotalojen laajentamisesta, jolloin muita virastoja oli tarpeen siirtää pois Senaatinlinnasta.”¹

Byggnadsstatistik, 6. Öfverstyrelsens för allmänna byggnaderna berättelse för åren 1911–1913. Helsingfors 1916.

Keskushallinnon virastotaloja 1809–1944 / Helsinki

Senaatinlinna / Valtioneuvoston linna

1822–1828 suunnittelu ja rakentaminen. Korotettu pohjoissiipi 1888–92. Laajennus ja muutos 1893–99 (Valtiokonttori ja Senaatin kirjapaino). Korotettu pihasiipi 1904–07 (Senaatin kirjapaino). Uusi Ritarikadun siipi 1916–17 (Ulkoasiainministeriö).

Snellmaninkatu 4–6

1857 Snellmaninkatu 6 suunnittelu ja rakentaminen (Postihallitus). 1858(?) Snellmaninkatu 4 ostettiin valtiolle (Kenraalikuvernöörin kanslia). Snellmaninkatu 4–6 yhdistäminen ja muutos 1891–92.

Rauhankatu 4

1914–15 suunnittelu ja rakentaminen (Yleisten rakennusten ylihallitus, Maanmittaushallitus).

Kirkkokatu 3

1924–26 suunnittelu ja rakentaminen (Maanmittaushallitus).

Kulkulaitostoimituskunnan huone Senaatinlinnassa ensimmäisen maailmansodan aikana. Sundström/HKM

Virastotaloiksi muutettuja

Aleksanterinkatu 4–10

1885 Aleksanterinkatu 8 muutettiin virastoksi (Yleisten rakennusten ylihallitus, Lääkintöhallitus, Uudenmaan lääninmaanmittauskonttori). 1894 Aleksanterinkatu 10 ostettiin valtiolle (Uudenmaan lääninhallitus, Kalastusten kaitsija). 1896 Aleksanterinkatu 6 ostettiin valtiolle (Uudenmaan lääninmaanmittauskonttori, Päälikkötalitus, Kenraalikuvernöörin esikunta Suomen sotaväkeä varten, Vaivashoidon tarkastaja). 1904 Aleksanterinkatu 4 ostettiin valtiolle. Vuodesta 1904 lähtien Aleksanterinkatu 4–10 yhdistäminen.

Bulevardi 29

1897 ostettiin valtiolle (Teollisuushallitus, Geologinen komissiooni ja Maanviljelyshallitus).

Ratakatu 2

1905 muutettiin virastoksi (Koulutoimen ylihallitus).

Vuorimiehenkatu 1

1907 ostettiin valtiolle; 1909 Yleisten rakennusten ylihallituksen hoitoon (Mallasjuomain tarkastelija).

Etelä-Esplanadi 4

1911–13 ostettiin valtiolle ja muutettiin virastoksi (Kalastusentarkastaja, Tilastollinen keskuslaitos, Tie- ja vesiliikenneliikennehallitus ja sen hydrografinen osasto, Revisionioikeus ja Revisionikonttori).

Uudenmaankatu 1–5

1913–14 ostettiin valtiolle ja muutettiin virastoksi (Luotsihallituksen piirustuskonttori, Maatilahallitus, Kuvernöörin virka-asunto, Tullihallitus).

Korkeavuorenkatu 21

1918 venäläisiltä sotasaaliina, virastoksi (Kauppa- ja teollisuushallitus, Maataloushallitus, Asutushallitus, Vankeinhoitohallitus). Muutostyöt 1925 (Puolustusministeriö).

Fredrikinkatu 21

1918 venäläisiltä sotasaaliina, virastoksi. Muutostyöt 1925 (Vankeinhoitohallitus).

Liisankatu 8

1925 muutos virastoksi (Asutushallitus).

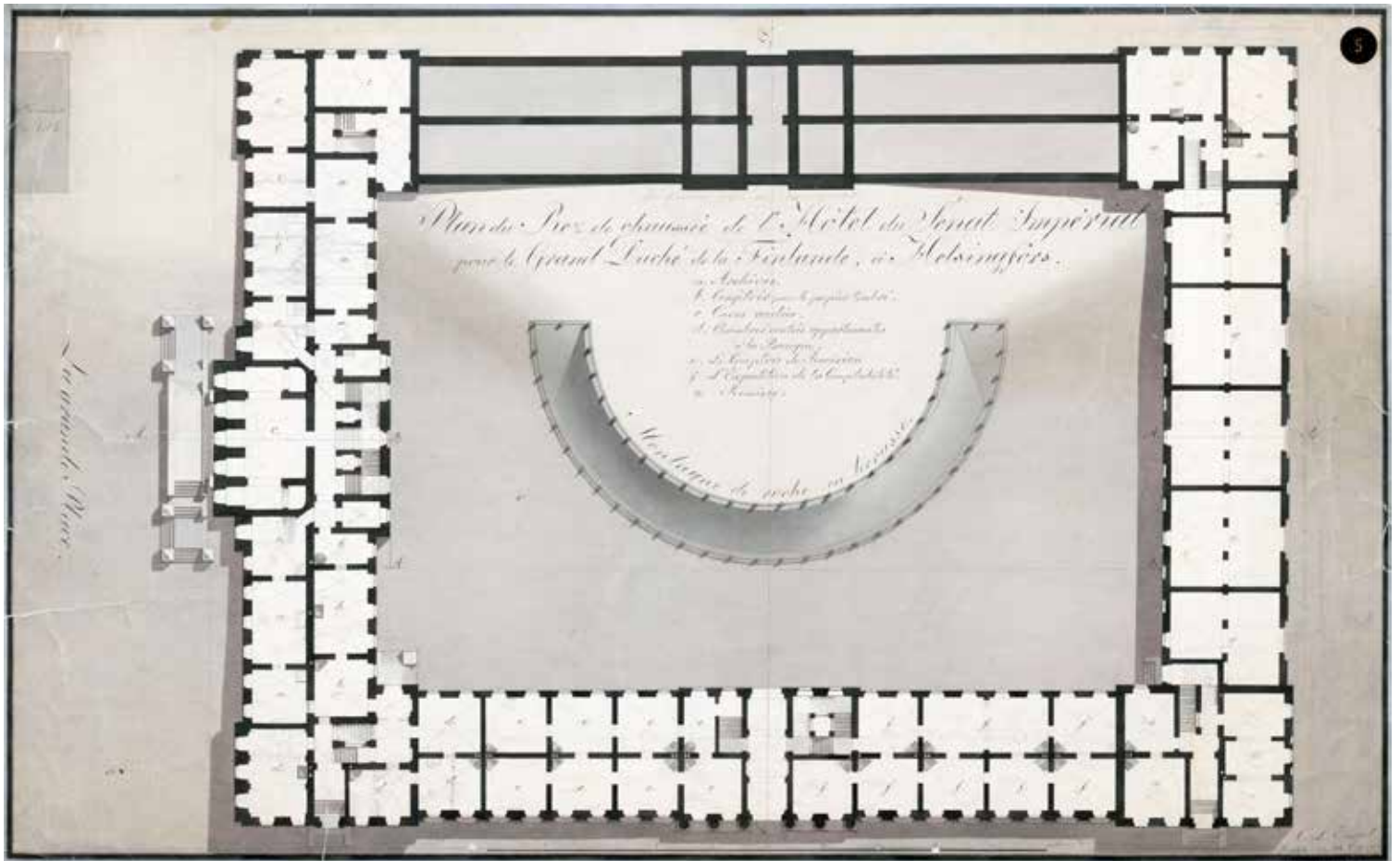
Mariankatu 23

1925 muutos virastoksi (Maataloushallitus).

Eteläesplanadi 16

1938 ostettu valtiolle (Kansaneläkelaitos).

C.L. Engelin signeeraama Senaatinlinnan katutaso pohjapiirros vuodelta 1817. Eteläsiiven huonetiloihin on lyijykynällä piirretty keskikäytävän linjoja. KA RAKH

täkollegio, Päätullijohtokunta, Päämaanmittauskonttori ja Luotsi-inspektorin hallinto sekä Yleisten rakennusten intendentinkonttori. Ne kaikki oli perustettu Helsingin pääkaupungiksi tulon vuoteen 1812 mennessä. Näistä muutaman hengen toimistoista kehittyivät myöhemmin suuret keskusvirastot.

Ainoa virastotalo

Keisarillista senaattia, sen toimituskuntia ja virastoja varten rakennettiin suuriruhtinaskunnan uuteen pääkaupunkiin Suomen siihen asti suurin ja komein virastotalo, Senaatinlinna. Alkujaan Turussa vuokratiloissa toiminut senaatti siirrettiin vuonna 1819 Helsinkiin. Senaatti pääsi hieman myöhemmin uuteen, Helsingin uudelleenrakennuskomitean arkkitehdin Carl Ludvig Engelin suunnittelemaan taloonsa, joka valmistui vaihteittain vuosien 1822–1828 aikana. Tähän mennessä oli perustettu vielä lisää virastoja: tie- ja vesirakennustöitä hallinnoinut Koskenperkausjohtokunta, Leimapaperikonttori, valtion tilintarkistusta hoitanut yleinen Revisionioikeus ja -konttori sekä kaivos- ja ruukkitoimintaa valvonut Vuori-intendentinkonttori.

Näin maan koko keskushallinto oli keskitetty yhteen rakennukseen. Virastojen huonetilat liittyivät yleensä suoraan toimituskuntien tiloihin, mikä oli mahdollista vain sen aikaa, kun virastojen henkilömäärät pysyivät pieninä. Järjestely takasi sujuvan kommunikaation hallinnon sisällä, mutta toisaalta myös virastotyön tehokkaan valvonnan. Senaatinlinnan pohjakaava perustui peräkkäisiin huonetilarajoihin, joissa päällikön huone oli perimmäisenä. Näin hän kykeni työhuoneeseensa kulkiessaan ohimennen valvomaan myös alaistensa toimintaa. Huonejärjestelyllä osoitettiin myös hallinnon hierarkia, mikä oli yhtä tärkeää kuin tehokkuus. Toisaalta toimituskunnat oli sijoitettu Senaatinlinnaani omiin rakennussiipiinsä, joten niiden välillä oli vain vähän sisäisiä yhteyksiä. Alkuperäissuunnitelmista poiketen Senaatinlinnan eteläsiipeen tehtiin rakennusvaiheessa myös keskikäytävällisiä toimistotiloja, mikä oli tulevan virastorakentamisen perusjärjestely.³

Pienempiä ja suurempia virastoja

Vaikka virkakunnaltaan vähäiset keskusvirastoalkiot eivät yleensä tarvinneet paljon tilaa, alkoi Senaatinlinna täyttyä. 1800-luvun alkupuoliskolla perustettiin vielä Sensuuriylivaltio 1828, teknistä koulutusta, tehtaita ja käsityöammatteja valvonut Manufaktuurijohtokunta 1835 sekä mielisairaanhoidon valvonut Houruinhoidon johtokunta 1840. Esimerkiksi ”johtokunta”-nimikkeellä toimineet virastot tarvitsivat tiloja ainoastaan muutamille vuosittaisille kokouksille ja asiapapereille. Niiden jäsenistö muodostui toimituskuntien puheenjohtajista, muiden virastojen johtajista ja muutamista jäsenistä, jotka eivät tarvinneet tähän tehtävään vakituisia työhuonetiloja.⁴

”Konttorit” olivat alkuaikoina henkilömäärältään vain hieman johtokuntia suurempia, mutta tarvitsivat vakinaisen toimintansa takia enemmän tilaa. Virastoista vanhin, vuonna 1811 perustettu Yleisten rakennusten intendentinkonttori oli Senaatinlinnaan muuttaessaan kasvanut käsittämään kolme virkamiestä, jotka olivat intendentti ja kaksi konduktööriä, sekä avustajina toimineet kaksi tai kolme oppilasta. Intendentinkonttori oli yksi Senaatinlinnan tilanahtauden poisajamista virastoista. Se muutti laajenneen Päämaamittauskonttorin (vuodesta 1848 Maanmittauksen yllivaltio) tieltä vuonna 1841 ja joutui toimimaan vuokralla yksityistaloissa. Vuokratilojen ahtauden takia intendentinkonttorin silloinen päällikkö Ernst Lohrman päätti siirtää sen omaan taloonsa. Vuodesta 1848 koko talo oli käytännössä intendentinkonttorin käytössä.⁵

Ensimmäinen valtion omalle keskusvirastolle rakentama virastotalo oli Postijohtokunnan talo. Intendentti Lohrmanin suunnittelema ja vuonna 1857 valmistuneesta talosta Kirkkokadun ja Nikolainkadun (nyk. Snellmaninkatu) kulmassa sai laajimmat tilat Helsingin postikonttori. Vuonna 1856 suunniteltiin Postitalon viereen myös toista virastotaloa, josta

Vuori-intendentinkonttori (vuodesta 1858 Vuorihallitus) sekä Tie- ja vesikululaitosjohtokunta (entinen Koskenperkausjohtokunta, vuodesta 1860 Tie- ja vesikululaitosten ylihallitus) olisivat saaneet tilat. Rakennuksen otti kuitenkin haltuunsa Kenraalikuvernöörin kanslia.⁶

Vaikka virastojen muutto senaatin välittömästä yhteydestä muualle johtui ensi sijassa tilanpuutteesta, vahvisti se samalla virastojen itsenäistä asemaa, ja oli edellytyksenä niiden toiminnan kasvamiselle ja kehittämiselle. Kuten ”hallitus”, ”kollegio” ja ”johtokunta” -nimityksistä on pääteltävissä, johdettiin virastoja yleensä kollegisesti. Tämä poikkesi muualla Venäjän valtakunnassa vallalla olleista päällikköjohtoista virastoista, joiden toiminta ja päätökset olivat helpommin kontrolloitavissa. Suomalaisvirastoja johdettiin ohje- ja johtosääntöjensä mukaisesti, jotka toimivat etenkin vuosisadan loppua kohden puskurina monia Venäjän yhtenäistämisyarkimyyksiä vastaan.

Vuosisadan puolivälin ja Krimin sodan (1853–56) jälkeen taloudellinen toiminta alkoi vilkastua ja monipuolistua. Aleksanteri II:n valtaannousu merkitsi monia uudistuksia, jotka avasivat pysähtynyttä yhteiskuntaa. Suomen säädyt kutsuttiin koolle valtiopäiville 1863, jotka olivat ensimmäiset sitten suuriruhtinaskunnan perustamisen. Lainsäädäntätyössä ryhdyttiin kiinnittämään huomiota sellaisiin yhteiskunnan aloihin, jotka olivat aiemmin jääneet vaille valtiovallan valvontaa ja tukea.⁷

1860-luvulla perustettiin Metsänhoitohallitus, Vankeinhoidon tarkastajan virka ja Koulutoimen ylihallitus. Maan eteläisiä osia yhdistäneen, ennennäkemättömällä nopeudella kulkeneen modernin liikennevälineen, rautateiden rakentamista ryhtyi vuonna 1862 valvomaan Rautatiepäällikön kanslia, josta vuonna 1877 tuli Rautatiehallitus. Intendentinkonttori oli vuonna 1865 muutettu Yleisten rakennusten ylihallitukseksi. Vuonna 1878 muodostettiin Lääkintöhallitus, 1881 Postihallitus ja 1885 Tullihallitus. Keskusvirastojen nimien ajanmukaistamisen ohella myös niiden organisaatorakennetta ja tehtäviä tarkennettiin. Virkamiesten määrä lisääntyi yli kaksinkertaiseksi vuodesta 1860 vuoteen 1890, ja virastojen tilantarve kasvoi vastaavasti.⁸

Valtion tehtävien monipuolistuessa perustettiin senaattiin uusia toimituskuntia, joiden käyttöön Senaatinlinna yhä suuremmassa määrin oli varattu. Suomen Pankille, joka oli vuodesta 1867 lähtien siirtynyt valtiopäivien alaisuuteen, valmistui vuonna 1883 uusi virastotalo Postitalon viereen. Sinne muutti Senaatinlinnan virastoista myös vuonna 1875 perustettu Valtiokonttori. Toisaalta yksi vuokratiloissa olleista virastoista, Väliaikainen tilastollinen toimisto muutti Senaatinlinnaan Suomen Pankin entisiin tiloihin.⁹

Postihallituksen talo (oik.) nykyisen Snellmaninkadun ja Kirkkokadun kulmassa vuonna 1883. Lindahl/HKM

Yleisten rakennusten ylihallituksen virastohuoneisto osoitteessa Aleksanterinkatu 8–10 vuonna 1915. Vasemmalla esimiehen huone ja keskellä kassaluukku. Sundström/HKM

Keskusvirastolinnakkeet

Keskushallinnon kasvavan tilantarpeen tyydyttämiseksi ei rakennettu uusia rakennuksia ennen ensimmäistä maailmansotaa. Sen sijaan Helsingin keskustasta otettiin virastokäyttöön valtion rakennuksia tai ostettiin rakennuksia, jotka oli alun perin suunniteltu toisenlaiseen käyttöön – pääasiassa asuintaloiksi. Senaatinlinnan vieressä oleva valtion omistama ruotsalaisen tyttökoulun entinen rakennus Aleksanterinkatu 8 vapautui virastokäyttöön vuonna 1885. Sieltä saivat omat tilansa keskusvirastoista Yleisten rakennusten ylihallitus ja Lääkintöhallitus sekä Maanmittauksen ylihallituksen alainen Uudenmaan lääninmaanmittauskonttori. Senaatinlinnaa ja Postitaloa laajennettiin 1880-luvun lopussa ja 1890-luvun alussa. Laajennettuun Postitaloon muutti mm. Vankeinhoitohallitus.

Valtion keskushallinnon virastoille hankittiin 1890-luvulla useita rakennuksia Senaatinlinnan välittömästä läheisyydestä, mutta myös kauempaa kaupungilta. Vuonna 1894 valtiolle ostettiin Aleksanterinkatu 10. Sen pääkäyttäjäksi tuli Senaatinlinnasta muuttanut Uudenmaan lääninhallitus, mutta tilaa oli myös pienemmälle virastolle, Kalastusten kaitsijalle ja kalastuselinkeinon museolle. Kaksi vuotta myöhemmin ostettuun Aleksanterinkatu 6:een siirrettiin viereisestä talosta Uudenmaan lääninmaanmittauskonttori sekä vuonna 1888 perustettu Vaivaihoidon tarkastaja (vuodesta 1917 So-

siaalihallitus), Suomen sotaväen päällikköhallitus ja Kenraalikuvernöörin esikunta Suomen sotaväkeä varten.

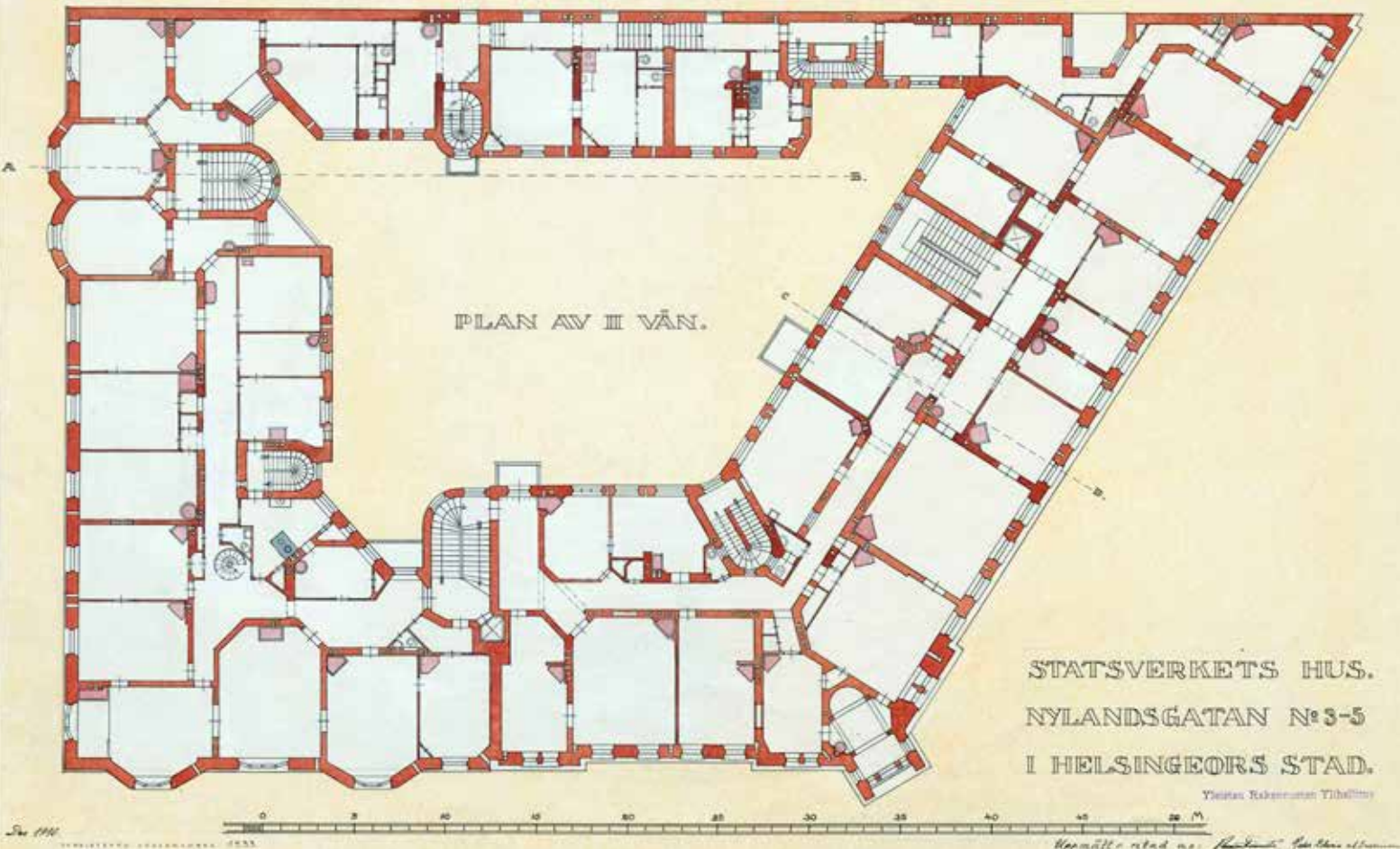
Kauempaa Bulevardin varrelta hankittiin 1897 virastotaloksi entinen asuinrakennus Bulevardi 29. Muutostöiden jälkeen sinne asettuivat Manufaktuurijohtokunnasta ja Vuorihallituksesta vuonna 1884 yhdistetty Teollisuushallitus, Manufaktuurijohtokunnasta erotettu Geologinen komissiooni ja hiljattain, vuonna 1892 perustettu Maanviljelyshallitus. Koulutoimen ylihallitus sai 1905 käyttöönsä Helsingin Suomalaiselta Normaalilyseolta vapautuneen rakennuksen Ratakatu 2:ssa. Sitä kuvattiin korjaustöiden jälkeen niin mukavaksi ja käytännöllisesti sisustetuksi virastotaloksi, ettei sen vertaista ollut millään pohjoismaiden kouluhallituksella.

Samaan aikaan Aleksanterinkadun virastotalovyöhyke täydentyi valtion omistukseen hankitulla Aleksanterinkatu 4:llä Mariankadun kulmassa. Vierekkäisissä, ja korjaustöiden myötä toisiinsa yhdistetyissä Aleksanterinkadun virastotaloissa 4–10 oli nyt virastotilaa yhteensä yli 200 huoneessa. Vanhojen käyttäjien lisäksi toimistotiloja jaettiin Vankeinhoitohallitukselle, Painohallitukselle ja Helsingin komendantinvirastolle.

Kolme suurinta autonomian ajan ostettua ”keskusvirastolinnaketta” tulivat Yleisten rakennusten ylihallituksen hoitoon ja suomalaisten keskusvirastojen käyttöön vuoden 1910 molemmiin puolin. Asuintalo Vuorimiehenkatu 1 ostettiin tosin jo vuosisadan vaihteen tienoilla valtiolle olosuhteissa, joista ”Ylihallitukseen ei koskaan ole saatu selvempää tietoa”, kuten Yleisten rakennusten ylihallituksen vuosikertomuksessa todettiin. Pääasiassa se oli kenraalikuvernöörin kanslian käytössä, mutta sinne sijoitettiin vuonna 1907 suomalaisista virastoista Mallasjuomain tarkastelijan virkahuoneisto ja pari vuotta myöhemmin Painoasiainylihallitus ja Luotsi- ja majakkalaitoksen ylihallitus.

Helsingin Suomalaisen Normaalilyseon rakennus vuonna 1889. Se muutettiin myöhemmin Kouluhallituksen virastotaloksi. HKM

Uudenmaankatu 1–5 virastotalon mittauspiirustus muutostöiden jälkeen joulukuulta 1916. Vuonna 1891 valmistunut Erottajan puoleinen osa (oik.) ja 1905 valmistunut Yrjönkadun puoleinen asuintalo (vas.) liitettiin toisiinsa pihan puolella kapealla lisärakennuksella (ylh. keskellä). Siinä oli sisäänkäynti ja rakennusosien välinen yhdysporras. Työhuoneiksi muutettujen asuinhuoneiden välille avattiin muutostöissä keskikäytävät. KA RakH

Vasta rakenteilla ollut liike- ja asuintalo Eteläesplanadi 4 ostettiin valtiolle 1911. Senaatinlinnan tiloja otettiin senaatin omaan käyttöön, ja virastojen, mm. Revisionikonttorin ja -oikeuden oli muutettava pois tieltä. Eteläesplanadi 4:n sisätiloja muutettiin jo rakennusvaiheessa virastokäyttöön paremmin soveltuviksi mm. keskikäytäviä rakentamalla. Suurin rakennukseen sijoitetuista keskusvirastoista oli Tie- ja vesirakennusten ylihallitus.

Erottajalta hankittiin vuonna 1913 vakuutusyhtiö Kalevan omistama suuri asuinrakennuskokonaisuus Uudenmaankatu 1–5. Tärkeä syy juuri tämän, holvatuilla välipohjilla varustetun rakennuksen hankkimiseen oli se, että valtion virastoja oli vuokralla paloturvallisuudeltaan kyseenalaisissa tiloissa. Erottajalle muuttivat mm. Maatilahallitus ja Senaatinlinnassa siihen asti majoillut Tullihallitus.

Ensimmäinen alusta asti virastokäyttöön suunniteltu rakennus Postitalon jälkeen oli vuosina 1914–1915 rakennettu Rauhankatu 4 Kruununhaassa. Sieltä saivat varta vasten suunnitellut, mm. suuria piirustussaleja sisältäneet tilansa kaksi keskusvirastoa, Yleisten rakennusten ylihallitus ja (vuonna 1916 uudelleennimetty) Maanmittaushallitus.¹⁰

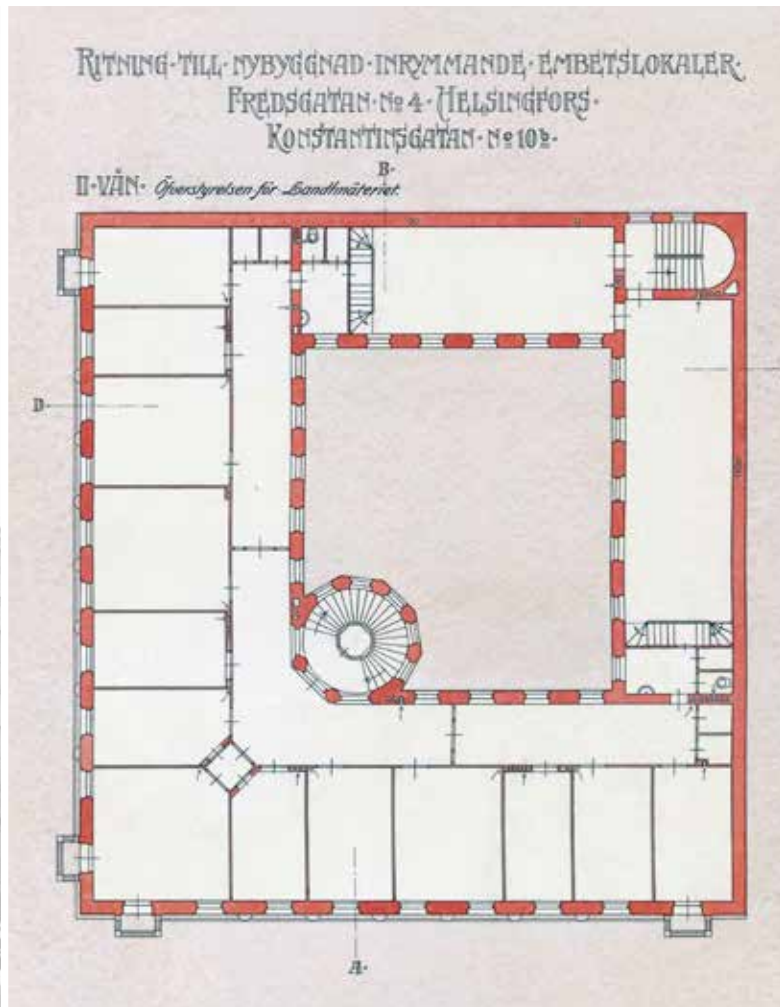
Itsenäistymisen jälkeiset muutokset

Venäjän maaliskuun vallankumouksesta 1917 seuraavan vuoden loppuun Suomi koki lyhyen ajan sisällä suuria mullistuksia. Keskushallinnon toimintaan ne eivät kuitenkaan tuoneet juuri mitään muutoksia. Ylemmän keskushallinnon nimenmuutoksia lukuun ottamatta suuriruhtinaskunnan virastokoneisto periytyi sellaisenaan itsenäisyyden ajalle. Senaatti muuttui valtioneuvostoksi ja toimituskunnat ministeriöiksi marraskuussa 1918 Suomen viimeisen senaatin, Paasikiven senaatin, viimeisenä toimintapäivänä. Oikeusosasto oli jo aikaisemmin erotettu senaatista ja muutettu korkeimmaksi oikeudeksi. Itsenäistymisen jälkeen suurimmista virastoista alettiin käyttää termiä keskusvirasto.

Yllä: Yleisten rakennusten ylihallitukselle ja Maanmittaushallitukselle rakennettu virastotalon Meritullinkadun ja Rauhankadun puoleinen kulma 1960-luvun vaihteen tienoilla. Pääsisäänkäynti on Rauhankadun puolella, ja siitä päästään pihanpuolella olevaan suureen kierreportaaseen. KA RakH

Yllä vas.: Virastotalon Rauhankatu 4 toisen kerroksen vahvistettu pääpiirustus toukokuulta 1914. Tässä kerroksessa oli Maanmittaushallituksen tiloja. KA RakH

Säätyvaltiopäivien tilalle vuonna 1907 tulleen eduskunnan merkitys kasvoi keisarin syrjäyttämisen jälkeen. Pyrkimys valtioneuvoston ja ministeriöiden poliittiseen vastuunalaisuuteen nosti esiin kysymyksen varsin itsenäisesti toimivien keskusvirastojen asemasta.

Vuonna 1919 asetetun virastokomitean työn perusteella osa keskusvirastoista päätettiin lakkauttaa ja yhdistää ministeriöihin osastoina tai toimistoina – siis palattiin periaatteessa sadan vuoden takaiseen, keskitettyyn malliin. 1920-luvun aikana lakkautettiin Sosiaalhallitus, Vankeinhoitohallitus, Kalastushallitus sekä Kauppa- ja teollisuushallitus. Virastojen lakkautuksista huolimatta virkamiesten määrä kääntyi nousuun, koska samaan aikaan täytyi perustaa kaksi uutta ministeriötä: ulkoasiainministeriö ja puolustusministeriö. Ulkoministeriö oli vuosina 1919–1920 äärimmäisen ahtaissa oloissa entisessä kenraalikuvernöörinpalatsissa Fabianinkatu 25 eli nk. Smolnassa. Puolustusministeriö sai käyttöönsä entisiä Venäjän armeijan kiinteistöjä.¹¹

Tiloja keskusvirastoille

Puolustusministeriötä lukuun ottamatta kaikki ministeriöt oli 1920-luvulta lähtien sijoitettu entiseen Senaatinlinnaan, nykyiseen Valtioneuvoston linnaan. Keskusvirastojen yhdistäminen ministeriöihin merkitsi vielä entistäkin suurempaa tilanpuutetta, jota pyrittiin vähentämään vuosina 1923–1925 suoritetuilla muutostöillä, mm. jakamalla huoneita pienemmiksi. Yhtenä esteenä keskusvirastojen ministeriöihin yhdistämiselle olikin sopivien huoneistojen puute. Lisätilojen löytäminen oli vaikeaa, kun samaan aikaan Helsingissä vallitsi ankara asuntopula.

Autonomian ajan virastotalojen lisäksi keskusvirastojen käyttöön saatiin muutamia entisiä venäläisten sotilas- ja santarmiviranomaisten rakennuksia.

Maanmittaushallituksen vuonna 1926 valmistunut virastotalo Kirkkokatu 3:ssa 1960-luvun vaihteessa. Rakennuksen arkkitehtuuria arvosteltiin aikoinaan liian tavanomaiseksi – se muistutti suuresti aikakauden asuinrakentamista. Virastotalon pohjakerroksessa oli Maanmittaushallituksen karttapaino ja kerroksissa mm. suuria piirustussaleja. KA RakH

Valtioneuvoston linnan pohjoispuoliselle tontille 1930-luvulla suunniteltu toteuttamaton virastorakennus. Suunnitelmassa yhdistettiin mustalla piirrettyjä vanhoja rakennuksia, mm. Snellmaninkadun puoleinen yliopiston kemian laitos (vas.), kokonaan uusiin, punaisella väritettyihin moderneihin virastotiloihin Hallituskadun ja Ritarikadun kulmassa. KA RakH

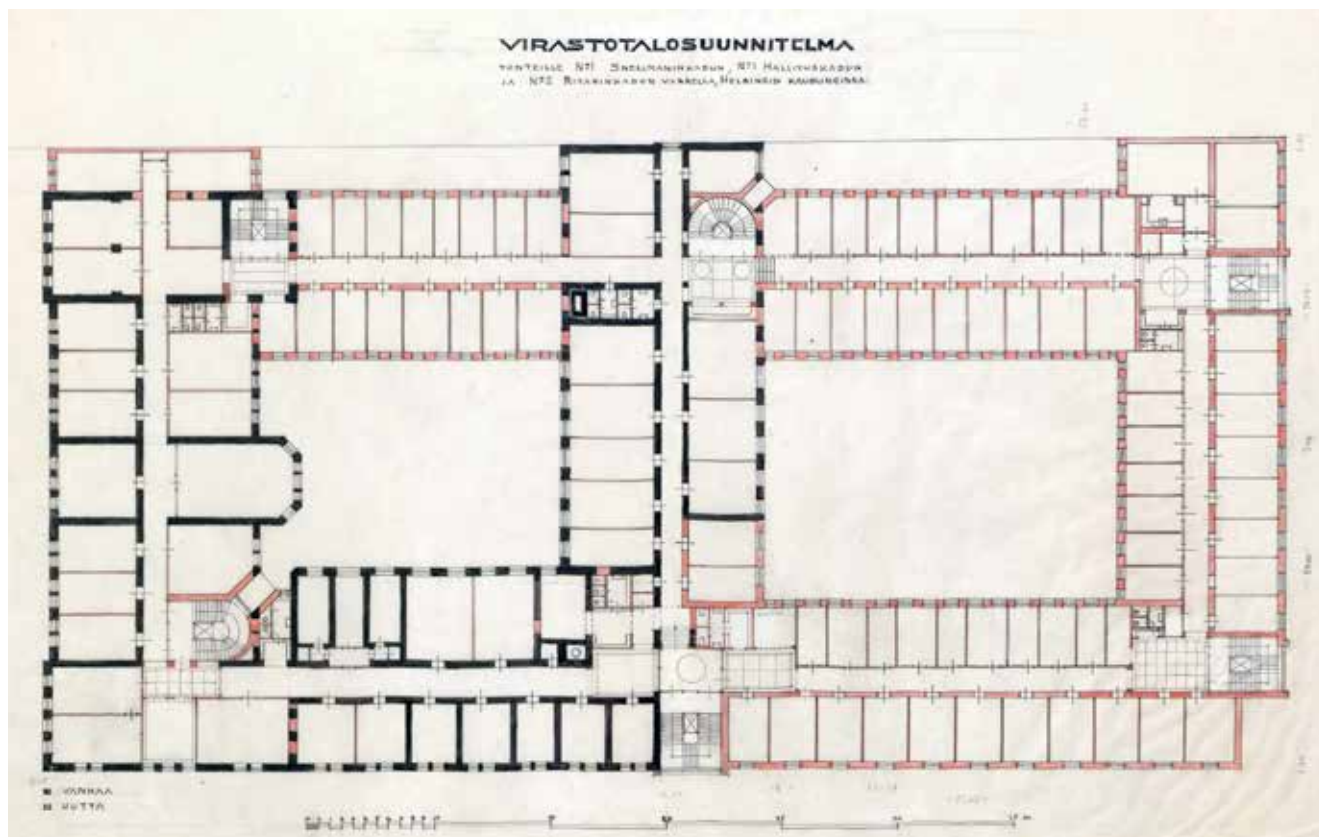
Näitä olivat mm. Bulevardi 21, josta tuli kuitenkin Tarton rauhan jälkeen Neuvostoliiton lähetystö, Fredrikinkatu 21, jonne muutti Vankeinhoitohallitus, ja Santarmihallituksen eli Ohranan talo Korkeavuorenkatu 21, josta Maataloushallitus ja Asutushallitus saivat tilat muutamaksi vuodeksi. Viimeksi mainitut keskusvirastot muuttivat vuonna 1925 Kruununhakaan entisiin kasarmi- ja upseerirakennuksiin Mariankatu 23:een ja Liisankatu 8:aan, kun Korkeavuorenkadun virastotalo siirtyi puolustusministeriön käyttöön ja hallintaan. Kruununhakaan valmistui vuonna 1926 myös täysin uusi virastotalo Kirkkokatu 3:een Maanmittaushallituksen käyttöön.

Virastojen sijainti hajallaan ympäri kaupunkia aiheutti ongelmia, koska yksittäisellä virkamiehellä saattoi olla joka päivä asiaa ministeriöihin ja muihin keskusvirastoihin. 1920-luvulla esitettiinkin valtion hankkivan Valtioneuvoston linnan naapurista, Hallituskadun toiselta puolelta rakennustontit, joihin voitaisiin sijoittaa useita keskusvirastoja. Rakennushallinnossa suunniteltiin 1930-luvulla suurta keskuskäytävien varustettua virastotaloa Hallituskadun ja Ritarikadun Engelin-aikaisten rakennusten tilalle. Vielä tällöin eivät keskusvirastot kuitenkaan saaneet uutta virastotaloa Helsingin keskustaan.¹²

Rakennushallitus perustetaan

Useilla hallinnonaloilla oli omat rakennustoimistonsa, jotka suunnittelivat ja toteuttivat uudisrakennus- ja korjausrakennushankkeet itsenäisesti, Yleisten rakennusten ylihallituksesta riippumatta. Esimerkiksi puolustusministeriö ja Rautatiehallitus suunnittelivat omat virastorakennuksensa. Seurauksena oli suurta vaihtelua virastorakentamisen kustannuksissa ja laatutasossa. Valtion rakennusmenojen vähentämiseksi pohdittiin 1920-luvulla ja 1930-luvun alussa kaiken rakennussuunnittelun keskittämistä rakennushallintoon tai vastaavasti antaa kaikkien hallinnonalojen suunnitella omat rakennuksensa.¹³

Joulukuussa 1936 Yleisten rakennusten ylihallitus muuttui Rakennushallitukseksi valtion rakennushallinnosta annetun asetuksen myötä. Keskusviraston organisaatiota modernisoitiin perustamalla kaksi osastoa, suunnitteluosasto ja rakennusosasto, joiden johtoon tulivat yliarkkitehti ja yli-insinööri. Kaikkea

suunnittelua ei kuitenkaan keskitetty uuteen Rakennushallitukseen. Sen sijaan kaikki valtion rakennussuunnitelmat tarkastettiin tästä lähin keskiteytysti ns. lisätyssä rakennushallituksessa. Rakennushallituksen jäsenien lisäksi valtioneuvosto asetti siihen kolmeksi vuodeksi kerrallaan ”rakennusalaan ja taloudelliseen elämään perehtyneitä henkilöistä” valitut kolme jäsentä. Lisätyn rakennushallituksen tarkastettavaksi täytyi tuoda vähintään 1 miljoonan markan kustannusarviot ensin luonnoksina ja sitten suunnitelmien valmistuttua. Myös kuntien ja yhteisöjen rakennussuunnitelmat oli annettava tarkastettavaksi, jos niihin haluttiin valtionapua.¹⁴

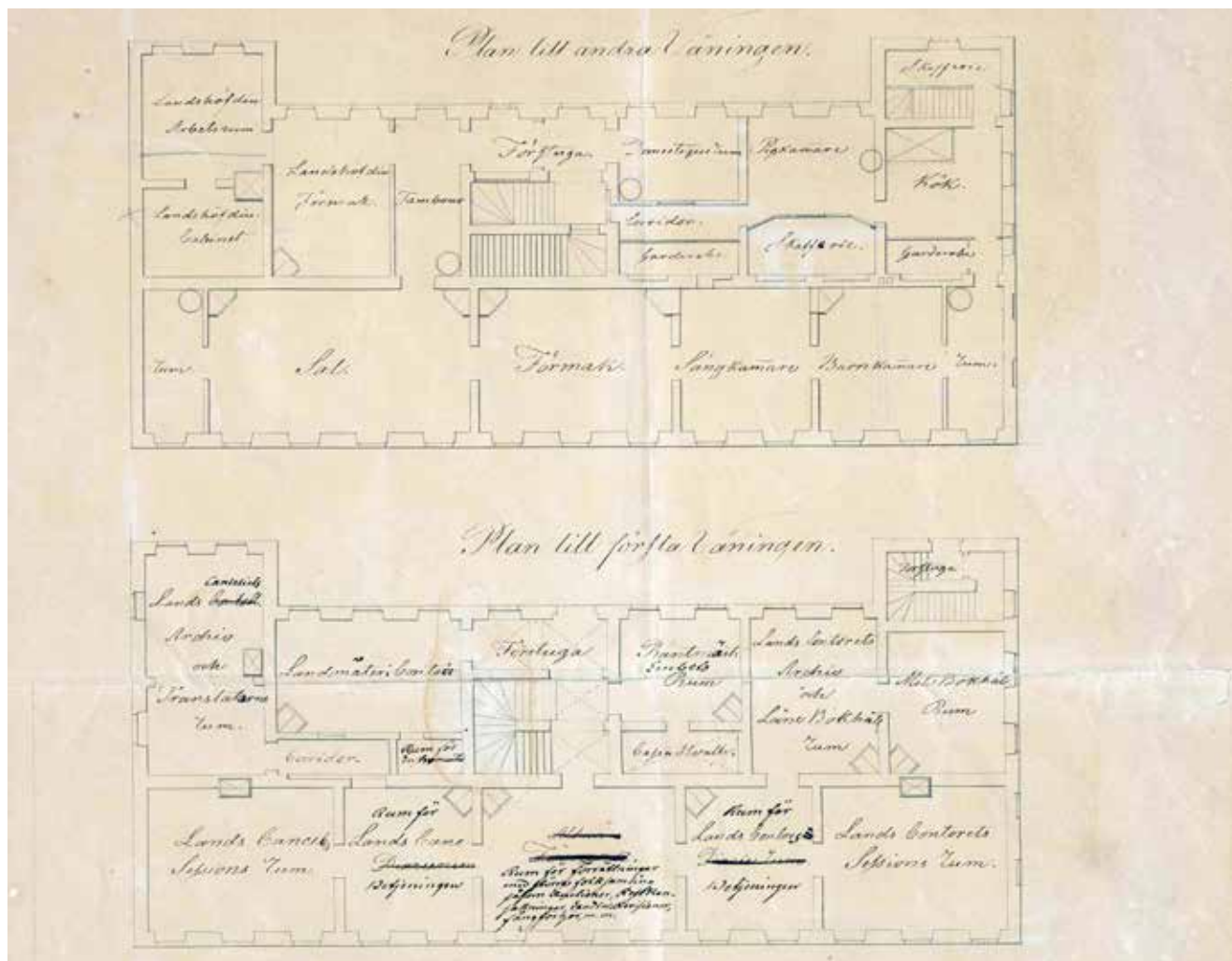
VÄLIORTAAN- JA PAIKALLISHALLINNON RAKENNUKSET

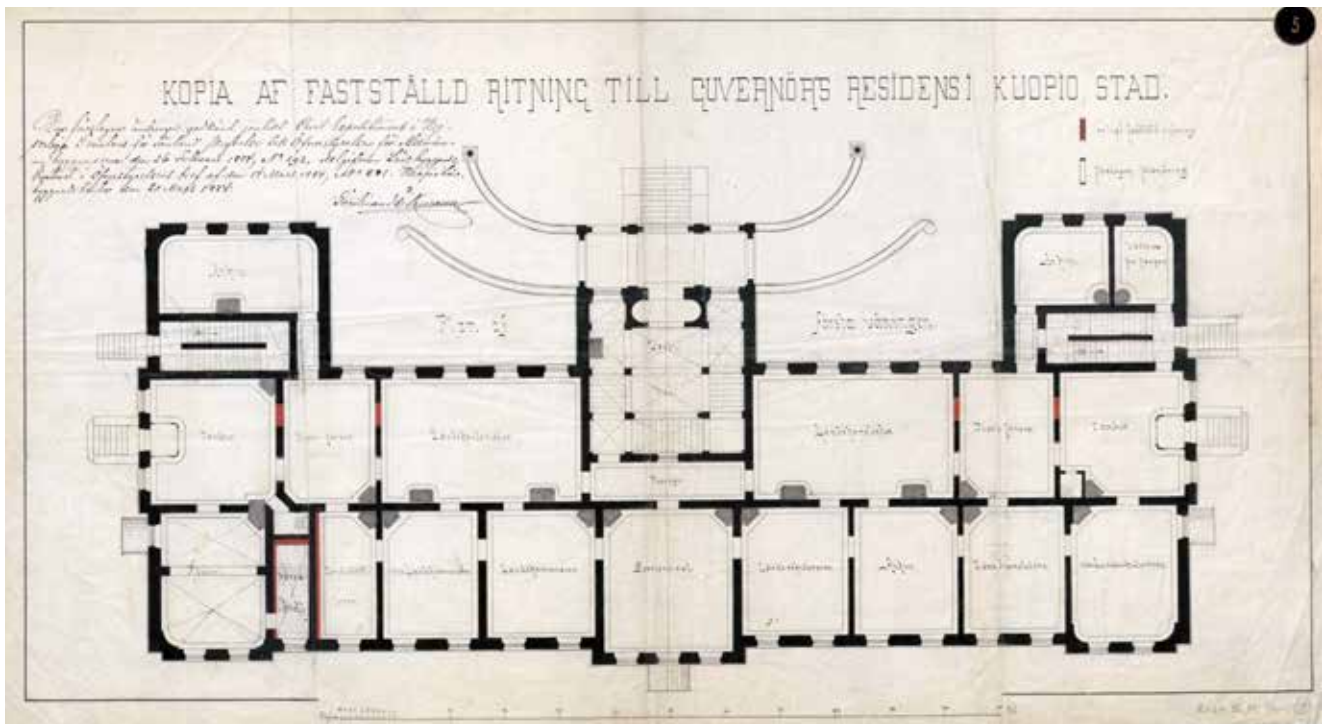
Lääninhallinto

Ruotsin vallan ajalta periytyivät Suomen suuriruhtinaskuntaan maaherrojen johtamat lääninhallitukset – autonomian aikana maaherrat vain korvattiin venäläiseen tapaan kuvernööreillä.¹⁵ Lääninhallitusten vastuulle kuuluivat 1800-luvun alkupuoliskolla lähinnä kahdenlaiset tehtävät: yleinen järjestyksenpito kenraalikuvernöörin alaisuudessa sekä toisaalta verotuksesta ja muista valtion taloudenpitoon kuuluvista asioista huolehtiminen senaatin talousosaston valvonnassa. Lääninhallitus oli jaettu kahteen osastoon niin, että edellisiä tehtäviä hoiti lääninkanslia ja jälkimmäisistä lääninkonttori.

Läänejä oli vuonna 1812 tapahtuneesta Vanhan Suomen liittämisestä asti seitsemän, ja kun Uudenmaan ja Hämeen lääni oli jaettu kahtia vuonna 1831, kahdeksan autonomian loppuun asti. Lääninhallitusten rakennus muodosti

C. L. Engelin signeeraamat Hämeenlinnan maaherran residenssin ensimmäisen ja toisen kerroksen piirustukset (ei pvm.). Yläkerrassa oli maaherran virka-asunto ja alakerrassa virastotiloja. KA RakH

Kuopion lääninhallitustalon muutetut 1. kerroksen pääpiirustukset vuodelta 1884. Jo vahvistettuihin piirustuksiin tehtiin punaisella merkityjä muutoksia. Entisestä poiketen rakennettiin kassaholvi ja oviaukotusta muutettiin niin, että pääportaan viereinen käytävä jatkui virastohuoneiden puolella sydänmuurin vieressä kulkevana "keski-käytävänä". KA RAKH

läänin hallintokaupunkiin usein selvästi muusta rakennuskannasta erottuvan, valtion asemaa korostavan kohokohdan. Se sijoittui yleensä tärkeimmälle paikalle päätorin laitaan. Autonomian alkuaikoina kyse oli ennen kaikkea kuvernöörin edustus- ja työtilat käsittäneestä virka-asunnosta, josta oli toisinaan varattu huoneita myös lääninkanslialle ja -konttorille.

Vanhat ruotsinvalan aikaiset maaherrantalot hävisivät puutalovaltaisten hallintokaupunkien tulipaloissa 1800-luvun aikana. Turun ja Porin lääninhallitus sai palon jälkeen uudet tilat vuonna 1828 entisestä Akatemiatalosta yliopiston siirryttyä Helsinkiin. Uudenmaan ja Hämeen lääninhallinto jaettiin samana vuonna, kun tulipalo tuhosi Hämeenlinnan vanhan maaherrantaloon. Uudenmaan lääninhallitus sai tilat Senaatinlinnasta, mutta Hämeenlinnaan valmistui vuonna 1836 autonomian ajan ensimmäinen alusta asti lääninhallitukselle suunniteltu rakennus. Sen suunnitelmat laadittiin C.L. Engelin Intendentinkonttorissa. Mikkelin keskustorin laitaan valmistui Engelin suunnittelema lääninhallitusrakennus vuonna 1843, jolloin lääninhallinto siirrettiin sinne Heinolasta. Vanhaan Vaasaan vuonna 1847 suunniteltu maaherrantalo tuhoutui kaupungin palossa 1852. Kaikissa näissä rakennuksissa kuvernöörin asuin- ja edustustilat olivat edelleen hallitsevassa asemassa yläkerroksessa. Alempi kerros oli jaettu lääninkanslian ja lääninkonttorin toimistotiloiksi.

Uudelle paikalle siirrettyyn Vaasaan valmistui vuonna 1862 suuri "Virastotalo". Lääninarkkitehti C.A. Setterbergin suunnittelema rakennus edusti uutta lähestymistapaa virastorakentamisessa. Rakennuksessa ei ollut kuvernöörin asuintiloja, vaan ainoastaan työhuone muiden lääninhallituksen tilojen yhteydessä. Lääninhallituksen tilat käsittivät puolet ylempään kerrokseen alasta ja toinen puoli oli varattu Vaasan hovioikeudelle. Alemmään kerrokseen oli sijoitettu lääninrahasto, Suomen Pankin konttori ja valtion piirihallintoviranomaisten tiloja: lääninmaanmittauskonttori, lääninrakennuskonttori ja läänin ylimetsänhoitajan toimisto.

Lääninhallitukset saivat 1800-luvun jälkimmäisellä puoliskolla entistä enemmän tehtäviä elinkeinojen seurannasta köyhäin- ja sairaanhoidon valvontaan. Vanhoja lääninhallitusrakennuksia laajennettiin ja uusia, entistä suurempia valmistui Kuopioon ja Ouluun 1880- ja 1890-luvuilla. Lääninhallitusrakennuksessa tarvittiin 1890-luvun puolessa välissä työhuoneet mm. lääninkanslian lääninsihteerille, apulaislääninsihteerille, kääntäjille

ja kanslisteille sekä lääninkonttorin lääninkamreerille, apulaiskamreerille, läänin kirjanpitäjälle, lääninrahastolle ja konttoristeille. Lisäksi oli yhteinen istuntosali ja useita arkistohuoneita.¹⁶

Suomen itsenäistyttyä lääninhallitukset siirtyivät sisäasiainministeriön alaisuuteen. Lääninhallitusten työmäärä yleishallintoviranomaisena oli suuri. Useissa lääninhallitusrakennuksissa, esimerkiksi Kuopion ja Mikkelin lääninhallituksissa, tehtiin 1930-luvun lopulla laajennustöitä, joissa mm. muutettiin sisätiloja keskuskäytävällisiksi ja jaettiin vanhoja huonetiloja väliseinien lisätilojen saamiseksi. Rovaniemelle rakennettiin kokonaan uusi lääninhallitustalo, kun Oulun läänin pohjoisosasta oli vuonna 1938 muodostettu Lapin lääni. Lapin läänin uudessa lääninhallitustalossa oli valmistuessaan vuonna 1940 myös piirihallinnon tiloja – tie- ja vesirakennuspiirin piirikonttori, maanviljelyspiirin piirikonttori ja maanmittauskonttori – sekä erinäisiä muita virastoja.¹⁷

Piirihallinto

Väliportaan hallinnossa lääninhallitusten rinnalla toimi keskusvirastojen piirihallinnon konttoreita ja virkamiehiä. Hallinnonalasta riippuen piirijako vastasi läänijakoa tai se muodosti oman laajemman aluejakonsa. Piirihallinnon virkamiesten lukumäärä oli 1800-luvulla vielä vähäinen, ja niiden virastotilat oli yleensä alkuun sijoitettu lääninhallitusrakennusten yhteyteen; Helsingissä Senaatinlinnaan. Myöhemmin piirihallinnon virastot siirrettiin tilanpuutteen takia omiin tiloihinsa joko vuokralle tai omiin, usein monen viraston yhteisiin

Oulun lääninhallitus 1960-luvun vaihteessa. Keskimmäinen paraatiovi johti ensisijassa toisen kerroksen virka-asuntoon. Sivuportaista päästiin lääninkonttorin ja lääninkanslian odotustiloihin. KA RAKH

Väliportaan hallinnon virastotaloja 1809–1944

Turun Akatemiatalo

1828 muutettiin virastoksi (Lääninhallitus, Turun hovioikeus).

Turun lääninmaanmittauskonttori

1908–09 suunnittelu ja rakentaminen (Maaherran makasiinin laajennus).

Hämeenlinna, Hämeen lääninhallitus

1832–36 suunnittelu ja rakentaminen (kuvernöörin virka-asunto, lääninkonttori, lääninkanslia ja lääninmaanmittauskonttori). Laajennus 1842–46 (lääninmaanmittauskonttori).

Hämeenlinnan lääninmaanmittauskonttori

1908–10 suunnittelu ja rakentaminen. Laajennus 1936–39.

Mikkelin lääninhallitus

1839–43 suunnittelu ja rakentaminen. Laajennukset 1849 ja 1890–91.

Mikkelin lääninmaanmittauskonttori

1937–38 suunnittelu ja rakentaminen.

Kuopion lääninhallitus

1882–85 suunnittelu ja rakentaminen.

Kuopion lääninmaanmittauskonttori

1882–85 suunnittelu ja rakentaminen. Laajennukset 1896 ja 1914–16.

Vaasan virastotalo (hovioikeuden talo)

1855–62 suunnittelu ja rakentaminen.

Vaasan lääninmaanmittauskonttori

1908–12 suunnittelu ja rakentaminen (myös piiri-insinöörikonttori).

Viipurin lääninhallitus

1898–1900 suunnittelu ja rakentaminen (ent. lääninmaanmittauskonttorin uudisrakentamista vastaava laajennus).

Oulun lääninhallitus

1887–90 suunnittelu ja rakentaminen. Linnankatu 3.

Oulun lääninmaanmittauskonttori

1908–10 suunnittelu ja rakentaminen. Laajennus 1956–57. Linnankatu 1.

Lapin lääninhallitus

1937–38 suunnittelu ja rakentaminen. Laajennus 1939–40. Tuhoutui 1944.

Turun ja Porin lääninhallituksen henkilökuntaa 1930-luvun vaihteessa. Turun ja Porin lääninhallituksen lääninkanslian arkisto

virastotaloihin. Yleisintä oli samassa kaupungissa sijainneiden piirihallintoviranomaisten keskittäminen lääninmaanmittauskonttorien uudisrakennuksiin tai postitaloihin.

Kahdeksan silloisen läänin rajojen mukaisesti toimivat 1800-luvun lopulla, vuonna 1893, ainoastaan lääninmaanmittauskonttorit ja lääninrakennuskonttorit. Virkatalointarkastelijoiden ja kutsuntapiirien kohdalla läänit oli jaettu yhteen tai useampaan piiriin.

Muiden piirihallintoviranomaisten kohdalla noudatettiin oman erikoisalan kannalta tarkoituksenmukaista jakoa. Tie- ja vesirakennushallituksen kuuden piiri-insinöörin alueina oli mm. Päijänne (Jyväskylä) ja Länsi-Häme (Tampere). Metsänhoitohallituksen ylimetsänhoitajien tarkastuspiirejä oli seitsemän mm. Kemissä, Iissä ja Oulunjärvellä. Maanviljelysinsinöörejä oli kolme Oulussa, Mikkelissä ja Vaasassa. Tullihallituksen alaisia tullikamareita oli satamakaupungeissa sekä joissain sisämaan kaupungeissa, kuten Joensuussa, Hämeenlinnassa, Mikkelissä ja Iisalmessa. Merenkulkuhallituksella oli seitsemän luotsauspiiriä merialueilla ja sisävesillä. Teollisuushallituksen kaksi ammattien tarkastuspiiriä oli sijoitettu suurimpiin teollisuuskaupunkeihin Helsinkiin ja Tampereelle.

Piirihallintoviranomaisille siirtyi 1800-luvun lopulta yhä enemmän aiemmin lääninhallinnolle kuuluneita tehtäviä. Piiri- ja uudistamista, laajenemista uusille paikkakunnille ja piirivirkamiesten määrän kasvattamista

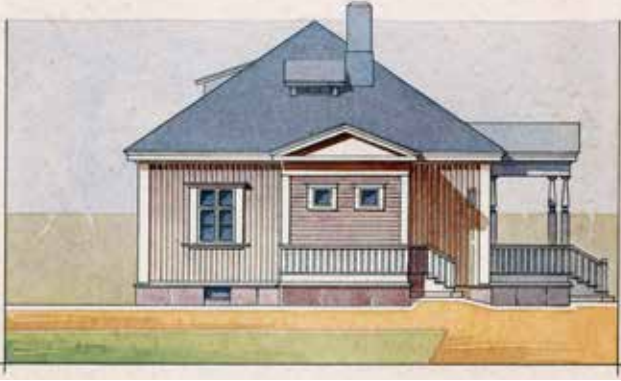
jatkettiin 1920- ja 1930-luvuilla. Muun muassa vuonna 1936 perustetun Rakennushallituksen alaisuuteen tuli entisestä lääninjaosta poikkeava piirijako. Jokaisen rakennuspiirin konttorin henkilökuntaan kuului piiriarkkitehdin lisäksi kassanhoitaja ja piirirakennusmestari.

Lääninmaanmittauskonttoreilla oli yleensä oma rakennuksensa, koska ne tarvitsivat paljon työhuone-, piirustussali- ja arkistotilaa. Hämeen lääninmaanmittauskonttorille rakennettiin laajennussiipi ja Mikkelin konttorille oma uudisrakennuksensa 1840-luvulla, pian lääninhallitusrakennusten valmistumisen jälkeen, jossa niiden tilat aluksi olivat olleet. Seuraava lääninmaanmittauskonttori rakennettiin Kuopion uuden lääninhallitusrakennuksen viereen 1880-luvulla. Se oli pieni yksikerroksinen rakennus, jossa oli ainoastaan lääninmaanmittarin työhuone ja kaksi arkistotilaa. Kuopion konttoria laajennettiin jo seuraavalla vuosikymmenellä. Turun, Oulun ja Vaasan sekä Hämeenlinnan konttorit saivat omat uudisrakennuksensa vasta 1910-luvun vaihteessa, kun Maanmittauksen ylihallitus oli onnistunut hankkimaan pitkään kaivattuja määrärahoja. Lääninmaanmittauskonttoreiden taloihin varattiin tilat myös mm. lääninarkkitehdeille Turussa, Vaasassa ja Oulussa sekä piiri-insinööreille Oulussa ja Vaasassa.

Myös postilaitos oli jaettu vuodesta 1896 lähtien postipiireihin, jotka vastasivat lääninjakoja. Läänien hallintokaupunkien postikonttoreiden postimestarit olivat samalla piiriensä postitarkastajia. Tampereelle 1927 ja Turkuun 1932 rakennetuissa suurissa postitaloissa oli tilaa myös muille väliportaahan hallinnon virastoille. Tampereella oli mm. Hämeen tie- ja vesirakennuspiirin piiri-insinöörikonttori ja metsähallinnon Länsi-Suomen piirin konttori. Turun Postitalosta sai uudet tilat mm. Lääninrakennustoimisto sekä tie- ja vesirakennuspiiri, maanviljelyspiiri, luotsipiiri, ammattientarkastuspiiri ja kutsuntapiiri.¹⁸

Turun vuonna 1932 valmistunut postitalo. Kahdessa alimmassa kerroksessa oli ainoastaan Postin toimintaa, mutta ylemmissä kerroksissa pääosin muiden virastojen tiloja. KA RakH

LIEKSAN NIMISMIEHEN ASUNTORAKENNUS

Yleisten rakennusten ylläpidossa 1923–24 suunniteltu Lieksan nimismiehen virkatalo. KA RakH

Karjalan Kannakselle Koivistoon maaliskuussa 1943 suunnitellun posti- ja poliisitalon 1. kerros, signeerannut Väinö Vähätalo. Talon kellarissa oli poliisin kuulustelu- ja putkatiloja, toisessa kerroksessa mm. kärjäsali ja kolmannessa kerroksessa nimismiehen asuin- ja virastotilat. KA RakH

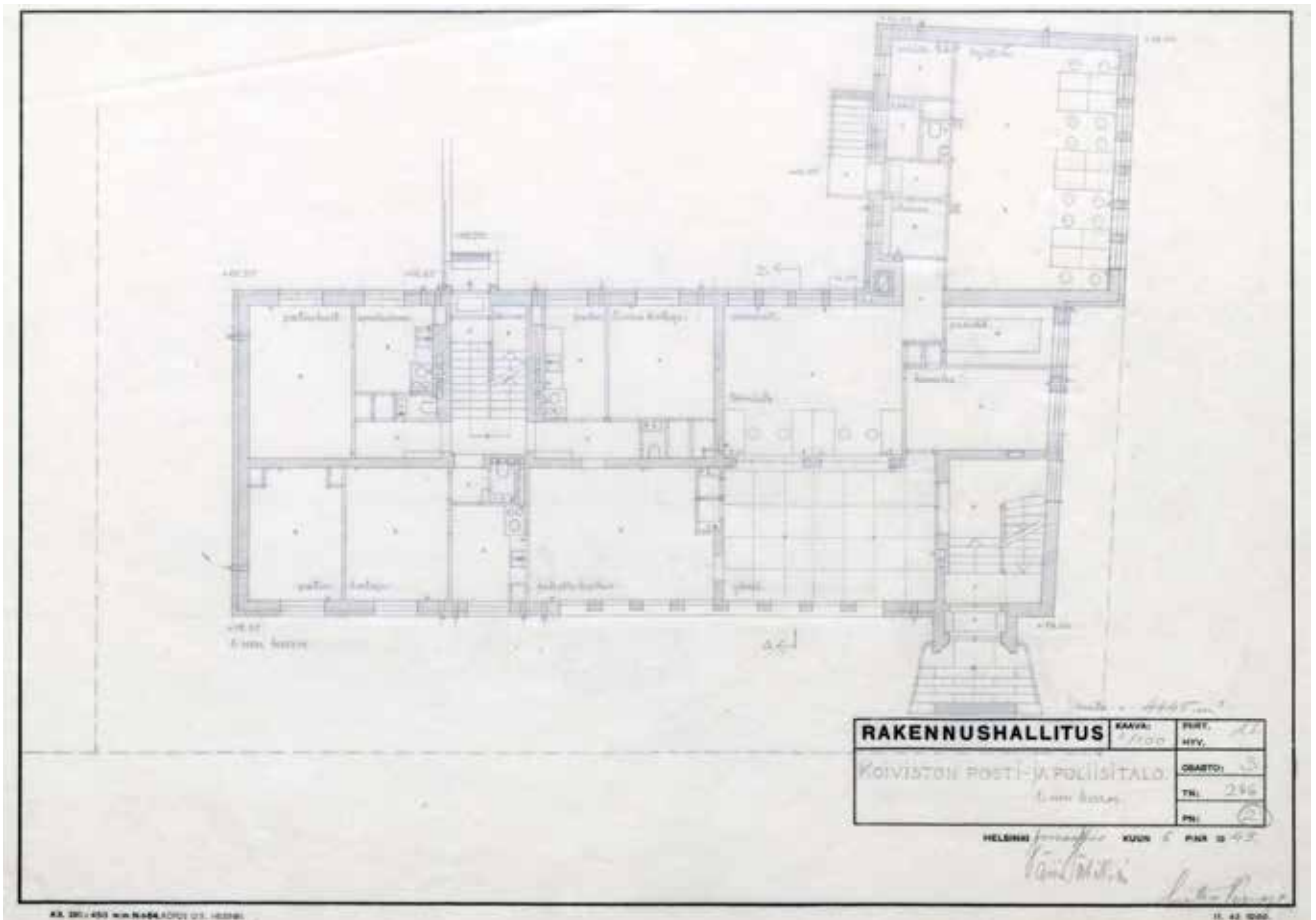
Valtion paikallisviranomaiset

Suuriruhtinaskunnan maanviljelysvaltaisessa paikallistason elämässä ei valtionhallinto ollut näkyvässä osassa. Valtiovalta kosketti kansalaisiaan lähinnä veron- ja postinkannon välityksellä ja, jos huonommin kävi, poliisi- ja oikeuslaitoksen toiminnalla. Paikallista, kunnallista itsehallintoa alkoi syntyä 1850-luvulla annettujen ensimmäisten kunnallissäädösten kautta. Kunnallishallinnot, joiden vastuulle kansakoulut, köyhäin- ja sairaanhoito paikallistasolla tulivat, erotettiin seurakunnista vuonna 1865.

Valtion paikallishallintoviranomaisten toimenkuva sen sijaan säilyi itseenäistymiseen ja toiseen maailmansotaan saakka melko muuttumattomana. Joissain tapauksissa näillä yksittäisillä virkamiehillä oli virkakaloja, mutta virastotaloja ei paikallistasolle rakennettu.¹⁹ Postimestareiden hoitamat postikonttorit voidaan kuitenkin katsoa postihallituksen paikallisvirastoiksi. Osa konttoreista oli sijoitettu joko valtion rakennuttamiin tai ostamiin rakennuksiin, joita postilaitoksella oli autonomian ajan lopussa yhteensä 17. Useimmiten konttorit olivat vuokratiloissa, kuten konttoreiden alaisuudessa toimineet postitoimistotkin. Pienemmät toimistot, postiasemat ja -pysäkit olivat sen sijaan postinhoitajan asunnossa tai esim. kaupan tiloissa.

Postitalojen rakentamiseen ryhdyttiin yleensä vain silloin, kun sopivaa huoneistoa ei muuten olisi ollut saatavissa, ainakaan kohtuulliseen hintaan. Toisen maailmansodan loppuun mennessä postitaloja oli rakennettu 26 paikkakunnalle, johon sisältyvät myös postipiirien rakennukset. Jatkosodan aikana suunniteltiin muutamia yhdistettyjä posti- ja poliisitaloja takaisinvaltauille alueille sekä eräille muille paikkakunnille. Toteutusvaiheeseen päässeet posti- ja poliisirakennukset olivat alkuina sodanjälkeisille monen käyttäjän virastotaloille.²⁰

Valtion paikallishallinnon korkeimpia virkamiehiä olivat kruununvoudit. He toimivat lääninhallitusten alaisina oman kihlakuntansa alueella.

VALTION VIRASTOTALOT 1944

Listassa ovat mukana ainoastaan valtion virastotalot, ei nk. "valtion taloja" tai erillisiä posti-, poliisi-, oikeus- tms. taloja. Vuosiluku merkitsee virastotaloksitusluvuutta. Päälähteinä on käytetty Yleisten rakennusten ylläpidon ja Rakennushallituksen vuosikertomuksia. Karttapohja: Maanmittaushallitus 1960 / Kansalliskirjaston karttakokoelma.

Kruununvoudit pitivät huolta veronkannosta ja poliisitoimesta apunaan henkikirjoittajat, nimismiehet ja poliisikonstaapelit. Kihlakunta käsitti yhden tai useamman kunnan. Esimerkiksi Mikkelin lääninhallituksen alaisina oli 1890-luvulla neljä kihlakuntaa: Heinola, Mikkelä, Juva ja Rantasalmi. Niiden kruununvoudit asuivat näillä paikkakunnilla, mutta henkikirjoittajat saattoivat asua muuallakin kihlakunnan alueella. Kruunuvoutien alaisina oli 5–6 nimismiespiirikuntaa keskuspaikkoinaan suuremmat kunnat.

Nimismiehet vastasivat maaseudun poliisitoimesta, kuten monesta muustakin yleiseen järjestykseen liittyvästä asiasta. Kaupungeissa poliisitoimesta vastasivat maistraatit ja niiden tehtävänä oli järjestää poliisin toimitilat. Suurimpiin kaupunkeihin, Turkuun Helsinkiin ja Viipuriin perustettiin 1800-luvun alkupuolella kunnallisia poliisilaitoksia tai -kamareita. 1800-luvun lopulta lähtien poliisimestarin johtamia poliisilaitoksia perustettiin yhä useampaan kaupunkiin siten, että autonomian ajan lopussa niitä oli yhteensä 18. Kaupunkien poliisilaitokset muutettiin vuosina 1903–04 valtionlaitoksiksi osana venäläistämistoimenpiteitä. Tällöin mm. Helsingin kaupungin omistamat poliisitalot Kasarminkadulla ja Uudenmaankadulla ostettiin valtiolle. Vuonna 1925 annetusta poliisitoimiasetuksesta lähtien valtion rakennushallinnon suorittama poliisivartiokonttoreiden ja poliisitalojen rakentaminen lisääntyi selvästi.

Vuonna 1920 säädettiin valtionverotusta koskeva laki, jolla siirryttiin tulojen ja omaisuuden verotukseen. Tuolloin jokaiseen kuntaan oli perustettava verotuksen toimittamista varten verotuslautakunta. Verotuksen valmistelutyötä varten lautakunnalla oli toimisto, jonka toimitilat olivat kunnan vastuulla.

Oikeuslaitoksen paikallisvirkamiehet olivat maaseudulla kihlakunnan tuomareita. Sen sijaan kaupungeissa alioikeuksina olivat raastuvanoikeudet, jotka olivat kaupunkien vastuulla. Kihlakunnantuomareiden virastoina olivat tuomiokunnat, joiden alueet eivät välttämättä vastanneet kihlakuntia. Tuomiokuntaan kuului yksi tai useampi kärjäkunta, joka taas muodostui yhden tai useamman kunnan alueista. Valtio ei järjestänyt myöskään maaseudun alioikeuksille toimitiloja, vaan kihlakunnantuomari maksoi oman toimitilansa vuokrat ja henkilökuntansa palkat nk. sportteilla, eli pöytäkirjoista, lainhuudoista ja kiinnityspäätöksistä perityillä palkkioilla.²¹

Valtioneuvosto ja keskusvirastot:

- Valtioneuvoston linna 1824–28
- Aleksanterinkatu 4–10, 1885–1904
- Bulevardi 29, 1897
- Etelä-Esplanadi 4, 1913
- Etelä-Esplanadi 16, 1938
- Fabianinkatu 25 (Smolna), 1840
- Fredrikinkatu 21, 1918
- Kirkkokatu 3, 1926
- Korkeavuorenkatu 21, 1918
- Liisankatu 8, 1925
- Mariankatu 23, 1925
- Pohjois-Esplanadi 3, 1933
- Rauhankatu 4, 1915
- Ratakatu 2, 1905
- Snellmaninkatu 4–6, 1857
- Uudenmaankatu 1–5, 1913
- Vuorikatu 24, 1936
- Vuorimiehenkatu 1, 1909

Uudenmaan lääni:

- Hanko, Bulevardi 20, (muutettu) 1936

Turun ja Porin lääni:

- Turun virastotalo (ent. Akatemiantalo) 1828

Ahvenanmaan lääni:

- Maarianhaminan lääninhallitustalo 1920–22

Hämeen lääni:

- Hämeenlinnan lääninhallitustalo 1836
- Hämeenlinnan lääninmaanmittauskonttori 1910

Viipurin lääni

- Viipurin lääninhallitustalo 1900

Mikkelin lääni:

- Mikkelin lääninhallitustalo 1843
- Mikkelin lääninmaanmittauskonttori 1938

Kuopion lääni:

- Kuopion lääninhallitustalo 1885
- Kuopion lääninmaanmittauskonttori 1885
- Kuopio, Savon tie- ja vesirakennuspiirikonttori (muutettu) 1914

Vaasan lääni:

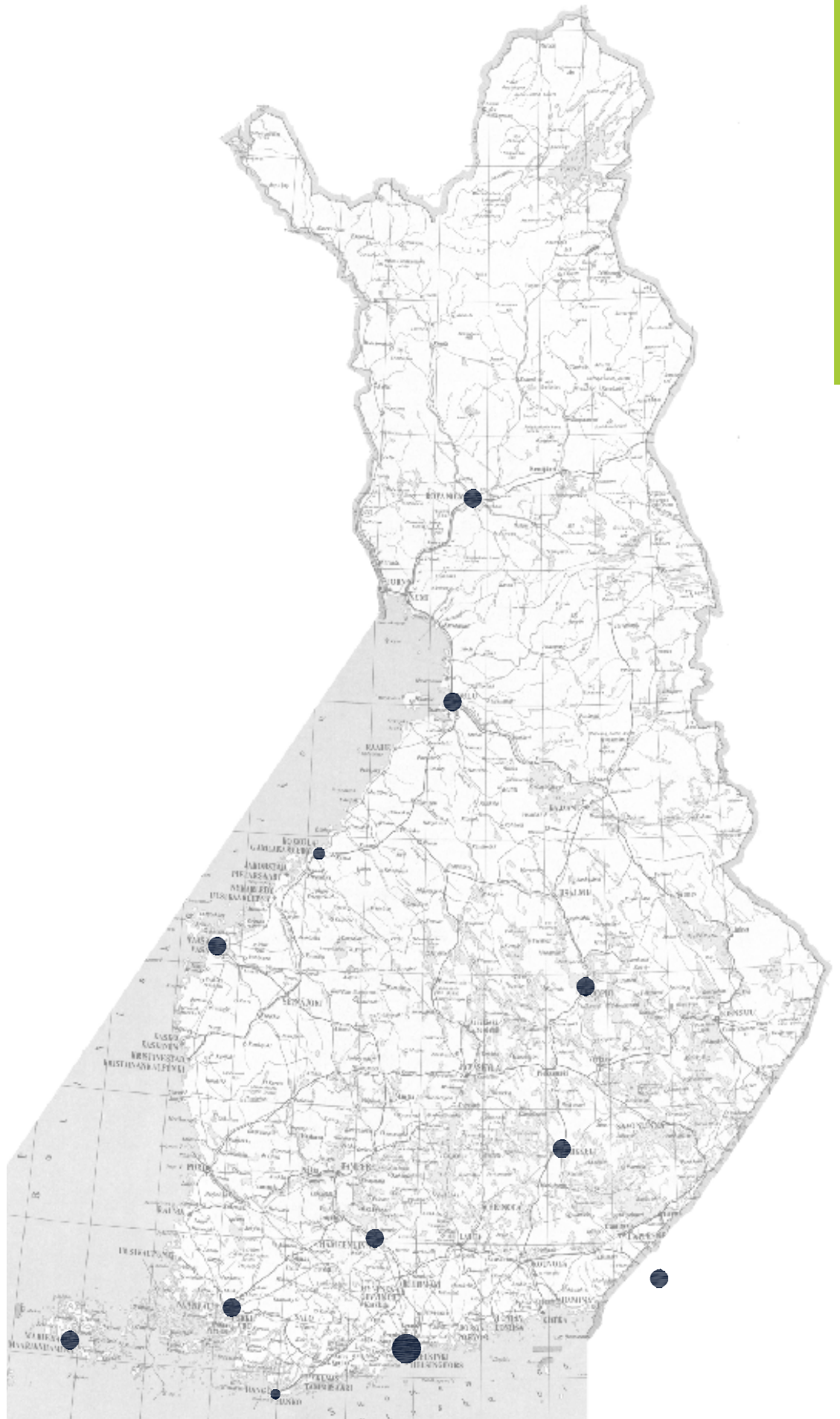
- Vaasan virastojen talo (lääninhallitus, hovioikeus) 1862
- Vaasan lääninmaanmittauskonttori 1912
- Kokkola, maanviljelysinsinööriin piirikonttori 1939

Oulun lääni:

- Oulun lääninhallitustalo 1890
- Oulun lääninmaanmittauskonttori 1910

Lapin lääni:

- Rovaniemen lääninhallitustalo 1938

1945–1959

Virasto tulee kylään

Kouvolan lääninvirastotalo 1950-luvulla. KA RAKH

JÄLLEENRAKENNUSAJAN HALLINTOMUUTOKSIA

Keskushallinnon rooli muuttuu

Toista maailmansotaa seuranneet vuodet 1950-luvulle asti olivat valtion rakennushallinnossa jälleerakentamisen aikaa. Virastorakentaminen painottui ennen muuta saksalaisten syksyllä 1944 Pohjois-Suomessa suorittamien tuhotöiden paikkaamiseen. Toisaalta rakennustöitä tehtiin Kaakkois-Suomessa vuonna 1945 perustetun Kymen läänin alueella, joka muodostettiin Neuvostoliitolle menetettyjen laajojen Viipurin läänin alueiden jäänteistä.

Valtioneuvoston tai keskusvirastojen rakennuksia ei ollut tuhoutunut Helsingin pommituksissa, eikä uudisrakentamiseen siltä osin ollut tarvetta. Kaikki ministeriöt, puolustusministeriötä lukuun ottamatta, sijaitsivat edelleen Valtioneuvoston linnassa, keskusvirastot taas pääosin entisissä tiloissaan eri puolilla kaupunkia. Vanhoissa virastorakennuksissa tehtiin tarpeellisia muutostöitä, mm. siirtoväen asutusasioille saatiin lisätilaa, kun Maatalousministeriön asutusasiainosaston (eli vuonna 1936 lakkautetun Asutushallituksen) virastotaloa Liisankatu 8:ssä korotettiin vuonna 1946. Kokonaisuudessaan virkamiesten määrä laski 1940-luvun lopulta 1950-luvun loppuun, koska erilaisia sodan ja vuoteen 1954 jatkuneen säännöstelyajan järjestelyjä lakkautettiin, mm. syksyllä 1939 perustettu kansanhuoltoministeriö.²²

Valtionvarainministeriön rooli oli kasvanut sodan aikana, kun maassa oli poikkeusvaltuuksien, vuonna 1941 säädetyin ja vuoteen 1955 voimassa olleen taloudellisen valtalain turvin otettu käyttöön valtionjohtoinen sotatalous. Korkeat puolustusmenot olivat kolminkertaistaneet valtion menot, ja niiden kattamiseksi syntyi uusia verotusmuotoja, mm. liikevaihtovero vuonna 1941. Vuonna 1941 oli perustettu myös yksi uusi keskusvirasto, Patentti- ja rekisterihallitus, mutta seuraavat uudet virastot perustettiin vasta 1960-luvulla.

Patentti- ja rekisterihallitus oli sijoitettu erilaisiin väliaikaistiloihin, kunnes sille ja paisuneelle valtionvarainministeriölle ja verohallinnolle ryhdyttiin 1950-luvun puolivälin jälkeen suunnittelemaan kokonaan uutta virastotaloa. Suuri kahdeksan toimistokerrosta sisältänyt virastotalo rakennettiin Bulevardin ja Albertinkadun kulmaan, sodassa tuhoutuneen neuvostolähetystön paikalle. Toista uutta keskushallinnon virastotaloa suunniteltiin Vuorikadun pohjoispäähän Ilmatieteellisen keskuslaitoksen käytössä olleen puurakennuksen paikalle. Vuonna 1957 aloitettu suunnittelutyö kuitenkin venyi rahoituksen puutteessa, ja virastotalo Vuorikatu 24 valmistui vasta vuonna 1966.²³

Vaikka sota-ajan erikoisjärjestelyt 1950-luvun puoliväliin mennessä vähitellen lakkautettiin, valtion vahvistunut rooli kokonaisvaltaisessa yhteiskuntasuunnittelussa säilyi ja lisääntyi. Rauhansopimuksen myötä maanpuolustuksen osuutta valtion menoista oli heikennetty tuntuvasti. Keskushallinnon perinte-

”Kulkulaitosten ja yleisten töiden ministeriön määräyksestä suunnitellut talot olivat pääasiassa valtion virastotaloja. Niiden suunnittelussa on pyritty keskittämään paikkakunnan virastotilat samaan rakennukseen.”

Pääjohtaja Jussi Lappi-Seppälä, Valtion rakennushallinto, Rakennushallituksen kertomus vuodelta 1955, Helsinki 1956.

Keskushallinnon virastotaloja 1945–1959 / Helsinki

Bulevardi 21 virastotalo

1956 suunnittelu, Kokko & Kokko, 43 000 m³;
1957–60 rakenteilla 45 000 m³; valmistui 1961.

Bulevardi–Albertinkatu 25. Myyty.

Vuorikatu 24 virastotalo

1957–64 suunnittelu, Veli Valorinta, 34 000 m³ (1959
38 500 m³, 1963 28 500 m³); 1965 rakenteilla;
valmistui 1966.

Bulevardin ja Albertinkadun kulmaan 1950-luvun lopulla suunniteltu ja 1961 valmistunut valtion virastotalo. KA RakH

set tehtävät yleisen hallinnon ja järjestyksenpidon alueilla jäivät taka-alalle, kun päätaivoitteiksi tulivat keskitetyn terveyden- ja sosiaalihuollon sekä asuntojen ja palkkatyön turvaaminen kaikille kansalaisille. Tämä valtion ja kansalaisen välinen uudenlainen, entistä laveampi suhde, hyvinvointivaltio, alkoi näkyä virastorakentamisessa 1950-luvun lopulta lähtien laajenevina tilaohjelmina.²⁴

Läänin- ja piirihallinto sotien jälkeen

Lääninhallinnon merkittävimpiä rakennustöitä heti sodan jälkeen oli sodassa tuhoutuneiden Rovaniemen virastotalojen jälleenrakentaminen. Uusi lääninhallitustalo valmistui Valtakadun varteen vuonna 1947. Sen naapuriin Hallituskadulle rakennettiin kaksi vuotta myöhemmin valtion virastotalo, jota laajennettiin kahteen otteeseen 1950-luvun aikana.

Kymen läänin hallintokaupunkiin Kouvolaan tarvittiin myös uudet hallintovirastot. Suuri lääninhallituksen ja erilaisten virastojen yhteinen talo suunniteltiin ja rakennettiin 1950-luvun alkuvuosina. Kuopion lääninhallituskortteliin rakennettiin samaan aikaan kaksi kolmikerroksista valtion virastotaloa.²⁵

Lääninhallintoa pyrittiin 1950-luvun aikana vahvistamaan keskusvirastojen aluehallinnon kustannuksella. Valtioneuvoston 1951 tekemän periaatepäätöksen mukaan piirijaoista tuli siirtyä lääninjaon mukaisiin alueisiin. Tämä ei kuitenkaan toteutunut monellakaan hallinnonalalla. Yhtenä poikkeuksena olivat Rakennushallituksen piirikonttorit, jotka palautettiin lääninrakennusosastoiksi valtion rakennushallinnosta 1954 annetulla asetuksella.

Lääninhallitukset saivat vuonna 1955 annetulla asetuksella entistä enemmän vastuuta alueensa yleisten olojen kehittämiseen mm. rakentami-

Rovaniemelle Lapin lääninhallitustalon naapuriin 1940-luvun lopussa valmistunut valtion virastotalo. KA RakH

”Kansankotiin kuuluivat lukuisat selvitykset ja komiteanmietinnöt. Virkamies sai aktiivisen, yhteiskuntaa uudistavan roolin.”

Kauko Sipponen, Julkinen valta ja yksilö teoksessa Suomen keskushallinnon historia 1809–1996, s. 759.

ssa, kaavoituksessa ja liikenteessä sekä sosiaali- ja terveyspalvelujen osalta. Lääninhallitusten henkilökunta lisääntyi ja niiden osastojako muuttui. Läänininkansliasta tuli yleinen osasto ja siitä erotettiin läänin hallinto-oikeudellisia asioita käsitellyt lääninoikeus.

Läänin- ja piirihallinnon kasvava tilantarve pyrittiin tyydyttämään uudenaikaisilla, paljon entisiä lääninhallitustaloja kookkaammilla virastotaloilla. Sellaisia ryhdyttiin suunnittelemaan Mikkeliin ja Ouluun vuonna 1955 ja Turkuun vuonna 1959. Rakennusten suunnitteluaika venyi hyvin pitkäksi samalla, kun niiden koot kasvoivat kasvamisestaan. Mikkelin virastotalo kasvoi aluksi suunnitellusta 20 000 m³:stä vuonna 1966 valmistuneeseen yli 50 000 m³:iin. Turun virastotalo kasvoi vastaavasti 52 000 m³:stä Suomen siihen asti suurimmaksi 97 000 m³:n virastotaloksi valmistumiseensa 1967 mennessä. Suunnitteluajan kuluessa nämä rakennukset muuttuivatkin edustamaan selkeästi 1960-luvun arkkitehtuuria. Oulun uusi virastotalo, joka suunnittelun kuluessa kasvoi aina 48 000 m³:n kokoiseksi, lykkääntyi myöhemmäksi. Oulun lääninhallitukselle suunniteltiin kuitenkin 1960-luvulla pienempi lisärakennus.²⁶

Paikallishallinto

Paikallishallintoa oli sodan aikana muutettu mm. veronkantoon liittyvissä asioissa. Vuonna 1943 kruununvoutien ja maistraattien toimittamasta veronkannosta luovuttiin, ja maa jaettiin lääninhallitusten alaisiin, yhden tai useamman kunnan muodostamiin veropiireihin. Kruununvoutien virat lakkautettiin vuonna 1945, jolloin kihlakunta jäi ainoastaan henkikirjoittajien toimialueiksi. Veropiirien verotuslautakuntien toimistojen tilat siirtyivät kunnilta ja kaupungeilta valtion rakennushallinnon vastuulle. Tämä oli osa sodan jälkeisen ajan yleistä suuntausta, jossa valtio rahoitti ja samalla valvoi aiemmin kunnille ja kaupungeille kuuluneita palveluita.

Lapin sodan tuhojen seurauksena pohjoiseen Suomeen oli rakennettava suuri määrä uusia postitaloja ja poliisitaloja. Postin palvelut laajenivat sodan jälkeisellä ajalla myös useille sellaisille paikkakunnille, joissa niitä ei ennen ollut. Postin toimipaikkoja perustettiin 1940-luvun jälkipuoliskolla 100 kappaleen vuosivauhdilla, mikä näkyi myös postilaitoksen uudisrakentamisessa.²⁷

Väliportaan hallinnon virastotaloja 1945–1959

Rovaniemi, Lapin lääninhallitus

1945 suunnittelu, RakH; valmistui 1947.

Valtakatu 2.

Rovaniemen virastotalo

1949 rakenteilla, RakH; valmistui 1950. Laajennus

13 200 m³ rakenteilla 1954; valmistui 1955.

Hallituskatu 1–5.

Vaasan tie- ja vesirakennuspiirin talo

1949 suunnittelu, RakH 10 000 m³; valmistui 1952.

Koulukatu 19. Myyty.

Kouvola, Kymen läänin virastotalo

1950–51 suunnittelu, RakH/Helmi Pakkala-Väinölä,

33 330 m³; 1952–53 rakenteilla 32 880 m³; valmistui

1954.

Salpausselänkatu 22.

Kuopion virastotalot

1953 suunnittelu, RakH/Martti Melakari, 14 500 m³;

valmistui 1954.

Sepänkatu 1, rakennukset A ja B.

Mikkelin virastotalo

1955–64 suunnittelu, Eero Jokilehto, 20 000 m³

(1958 30 000 m³, 1961 50 400 m³); 1965 rakenteilla

50 600 m³; valmistui 1966.

Mikonkatu–Hallituskatu 4, rakennukset A ja B.

Turun virastotalo

1959–63 suunnittelu, Helmer Stenroos, 52 000

m³ (1961 96 000 m³, 1962 97 000 m³); 1964–66

rakenteilla; valmistui 1967.

Sampalinnankatu–Itsenäisydenaukio 2.

VIRASTORAKENTAMINEN 1950-LUVULLA

Valtion rakennustoimikunta

Jo ennen sotia suunnitteilla olleiden, ja 1940-luvun loppua kohti yhä useammalle pienelle paikkakunnalle rakennettujen postitalojen ja poliisitalojen sekä yhdistettyjen posti- ja poliisitalojen tilaohjelmiin alkoi 1950-luvun puolella ilmestyä verohallinnon ja muiden virastojen toimistohuoneita. Tämä oli alkuna yhden paikkakunnan virastojen keskittämiseksi yhteen rakennukseen, mikä nähtiin taloudellisesti järkevänä.

Vuoden 1954 alussa perustettiin kulkulaitosten ja yleisten töiden ministeriön alaisuuteen Valtion rakennustoimikunta. Sen tarkoituksena oli käsitellä eri ministeriöiltä tulleet aloitteet virastotilojen rakentamisesta ja pitää huolta paikkakuntakohtaisesta keskittämisestä. Valtion rakennustoimikunta korvasi myös samana vuonna lakkautetun lisätyn rakennushallituksen, koska sen tehtävänä oli tarkastaa kaikkien suurempien valtion rakennustöiden, siis rakennusten lisäksi nyt myös teiden, suunnitelmat. Valtion rakennustoimikunnan miehityksessä ei kuitenkaan ollut lisätyn rakennushallituksen tapaan Suomen Arkkitehtiliiton edustajaa. Jäsenistö koostui kulkulaitosten ja yleisten töiden ministeriön ja sen alaisen Rakennushallituksen edustajien lisäksi valtiovarainministeriön, rakennustöitä suorittavien muiden ministeriöiden ja Rakennusinsinööriyhdistyksen nimeämistä jäsenistä.

Kaikkia aiemminkin aloitettuja yhdistettyjä posti-, poliisi- ja verotaloja ryhdyttiin vuodesta 1954 lähtien kutsumaan valtion virastotaloiksi. Virastotalot saivat rahoituksensa pelkästään kulkulaitosten ja yleisten töiden ministeriöltä, kun aiemmin rahoitus oli saman rakennuksen sisälläkin jaettu eri ministeriöiden kesken sen mukaan, kuinka suuri osuus kullakin rakennuspinta-alasta oli. Kulkulaitosten ja yleisten töiden ministeriön määräyksestä suunnitellut rakennukset, joista valtaosa oli valtion virastotaloja, käsittivät vuonna 1955 noin viidesosan kaikista suunnitelluista valtion rakennuksista.²⁸

Monen käyttäjän virastotalo

Valtion rakennustoimikunnan vaikutus näkyi välittömästi siinä, että sellaiset rakennukset, joita oli aiemmin suunniteltu pelkästään postitaloina mm. Savonlinnaan ja Lappeenrantaan, kasvoivat vuonna 1954 lisäkäyttäjien, mm. poliisin, veroviraston ja ammattientarkastusviraston tilantarpeiden takia. Samaa rakennukseen sijoitetuilla virastoilla ei välttämättä ollut mitään yhteyttä

Toinen Kuopion kahdesta lääninvirastotalosta, jotka valmistuivat vuonna 1954. KA RakH

toisiinsa. Virastotaloissa saattoi olla myös asuntoja mm. metsänhoitajille, joilla aiemmin oli ollut erillisiä virkataloja. Vuonna 1954 ainoastaan Vaajakoskella oli suunnitteilla pelkkä poliisitalo.

Valtion virastotalo rakennettiin joko paikkakunnalla jo olemassa olleelle valtion tontille tai kunnalta muodolliseen hintaan tai lahjoituksena saadulle tontille, kuten Äänekoskella. Äänekoskelle, jonka postitalo oli valmistunut vuonna 1952, suunniteltiin ja rakennettiin vuosina 1954–56 kaksikerroksinen virastotalo, ”Äänekosken komein rakennus”. Sen käyttäjinä oli neljä virastoa: Äänekosken nimismiespiirin nimismiehen konttori ja poliisivartiokonttori, sotilaspiirin konttori, Viitasaaren tuomiokunnan arkisto ja aiemmin kaupalan omistamassa rakennuksessa toiminut verovirasto.²⁹

Virastotalon suunnittelukehotuksen saatuaan Rakennushallitus teki huonetilaohjelman ja laati tai laaditutti suunnitelmaluonnokset. Tätä seuranneen lausuntokierroksen ja suunnitelmamuutosten kesto riippui virastotalohankkeen laajuudesta ja sen eri käyttäjien lukumäärästä. Valtion rakennustoimikunta käsitteli käyttäjävirastoilta tulleet kommentit ja tilantarvevaatimukset ja antoi hyväksymisensä suunnitelmille. Esimerkiksi pienehkön, vuonna 1957 suunniteltaviksi otetun Viitasaaren virastotalon pääpiirustukset lähetettiin lokakuussa 1959 Posti- ja lennätinhallitukseen, Metsähallitukseen, valtiovarainministeriön veroasiainosastoon ja sisäministeriöön. Rakennus valmistui lopulta vasta kymmenen vuotta myöhemmin.

Etenkin suurempien virastotalojen ollessa kyseessä, kuten Mikkelissä ja Turussa, suunnitteluajasta muodostui hyvin pitkä jo pelkästään eri hallinnonalojen muuttuvien vaatimusten yhteensovittamisen takia. Esimerkiksi Mikkelin virastotaloon oli vuonna 1958 suunnitteilla tiloja lääninhallituksen toimistojen lisäksi Rakennus-, Maanmittaus-, Metsä-, Lääkintö-, Maatalous-, Tie- ja vesirakennus-, Posti- ja lennätin- sekä Verohallitusten piirikonttoreille, Mikkelin sotilaspiirille, Mikkelin tuomiokapitulille, Mikkelin ja Mäntyharjun tuomiokuntien kanslioille ja nimismiespiirille.³⁰

Suunnitelmia pöytälaatikkoon

Suunnitelmien valmistuttuakin virastotalon rahoitus jäi 1950-luvun loppupuoliskolla usein järjestämättä, mikä johti rakentamisen lykkäämiseen ja joskus

Imatran virastotalon suunnittelu aloitettiin vuonna 1956 ja se valmistui 1960. KA RakH

peruuntumiseen. Vuodesta 1956 lähtien valtion rakennustöitä rahoitettiin en-
tistä enemmän työllisyysvaroilla. Työllisyysyistä uudet rakennustyöt pyrittiin
aloittamaan syksyllä ja talvella. Siksi useimmilla virastotyömailla työt olivat
pysähdyksissä peltotöiden takia kesäkuun alusta myöhäissyksyyn, loka- ja
marraskuuhun. Toisin kuin tuohon aikaan yksityisten rakennuttajien työ-
mailla, Rakennushallituksen uudisrakennustyömailla talvi oli kiireisintä aikaa.

Valtioneuvoston budjettiin lisättiin vuodesta 1958 lähtien oma virasto-
talomomenttinsa. Sen suuruus oli tuona vuonna 870 miljoonaa markkaa, ja
jakautui Bulevardin virastotalon ja viiden pienemmän paikkakunnan, Kemin,
Parikkalan, Imatran, Lieksan ja Joutsenon virastotalojen kesken.

Virastotaloja ja muita valtion rakennuksia suunniteltiin paljon, mutta
hankkeiden toteutuminen takkuili yhä pahemmin. Vuonna 1957 valtion
rakennuksia oli rakenteilla enemmän kuin koskaan aikaisemmin, kaikkiaan
930 000 m², mutta seuraavana vuonna neljänneksen vähemmän, eli 685 000
m². Vaikka rakenteilla olevien hankkeiden määrä kasvoi taas vuonna 1959,
oli niitä keskeneräisinä yli puolet enemmän kuin vuotta aiemmin.

Koska rakennushankkeita oli vireillä paljon voimavaroja enemmän, oli
ryhdyttävä pitämään jo ennakkoon huolta siitä, ettei tarpeettomia tai vähem-
män kiireellisiä hankkeita ryhdyttäisi turhaan suunnittelemaan. Tätä varten
perustettiin vuonna 1959 Valtion rakennusohjelmatoimikunta. Se korvasi
samaa aikaan lakkautetun Valtion rakennustoimikunnan virastotalojen
huonetoimikunnan käsittelyn osalta. Lisätty rakennushallitus taas perustettiin
uudelleen Rakennustoimikunnalle kuulunutta talonrakennussuunnitelmien
tarkastamista varten.³¹

Virastojen suunnittelu 1950-luvulla

Valtion virastotalosuunnitelmien määrä nousi 1950-luvun loppua kohden
nopeasti, mutta Rakennushallituksella ei ollut työvoimaa kaikkeen suun-
nitteluun. Vuonna 1955 Rakennushallituksen oman suunnittelun osuus
kaikista valtion rakennuksista oli hieman yli puolet ja vuonna 1959 enää
vajaa kolmasosa. Rakennushallitus muuttui vähitellen suunnittelutoimis-
tosta enemmän rakennuttajaksi ja valtion rakentamisen yleisiä suuntaviivoja
määrittäväksi virastoksi.

Rakennushallituksen suunnittelu- ja rakentamisorganisaatiota järjesteltiin
uusiksi 31.3.1954 annetulla asetuksella valtion rakennushallinnosta. Raken-
nushallitukseen tuli nyt neljä osastoa: suunnitteluosasto, rakennusosasto,
kaavoitusosasto ja hallinnollinen osasto. Virastotalosuunnitelmat teetettiin

Pieksämäen 1950-luvun puolivälissä valmistunut valtion
virastotalo. KA RAKH

Valtion paikallishallinnon virastotaloja 1945–1959

1952

Savonlinnan virastotalo

1952–53 suunnittelu, RakH/Martti Melakari, 11 193
m³ (postitalo); 1954–55 rakenteilla 15 040 m³ (viras-
totalo); valmistui 1956.

Olavinkatu. Purettu 2014.

1953

Heinolan postitalo/virastotalo

1953 suunnittelu ja rakenteilla 4955 m³ (postitalo);
valmistui 1954.

Siltakatu. Purettu 2006.

Hyvinkään virastotalo

1953 suunnittelu, RakH/Kerttu Tamminen (posti- ja
poliisitalo); 1954 rakenteilla 14 700 m³ (virastotalo);
valmistui 1955.

Hämeenkatu 9. Purettu 2010.

Joensuun virastotalo

1953 suunnittelu, RakH (posti ja aluemetsänhoitaja);
1954 rakenteilla 14 390 m³; valmistui 1955.

Rantakatu.

Kuusankosken virastotalo

1953 suunnittelu, RakH, 4000 m³ (poliisi- ja verota-
lo); 1954 rakenteilla 4300 m³; (virastotalo) valmistui
1955. Laajennus 1961–63, RakH 1700 m³.

Kuusankoskenkatu.

Lappeenrannan virastotalo

1953 suunnittelu, RakH/Martti Melakari 14 000 m³
(postitalo); 1954–55 rakenteilla 12 490 m³ (virasto-
talo); valmistui 1956.

Raatimiehenkatu 19.

Lauritsalan virastotalo

1953 suunnittelu, RakH (posti- ja poliisitalo); 1954 rakenteilla 5000 m³ (virastotalo); valmistui 1955.

Hallituskatu.

Nivalan virastotalo

1953 suunnittelu, RakH (posti-, poliisi- ja verotalo); 1954 rakenteilla 3200 m³ (virastotalo); valmistui 1955.

Kalliontie.

Nokian virastotalo

1953 suunnittelu, RakH/Martti Melakari, 10 190 m³ (postitalo ja verovirasto); valmistui 1954.

Kyyninkatu.

Pelkosenniemen virastotalo

1953 suunnittelu, RakH 4740 m³ (posti- ja poliisitalo); 1954 rakenteilla (virastotalo); valmistui 1955.

Kemijärventie.

Pulkkilan virastotalo

1953 suunnittelu 2900 m³ (posti-, poliisi- ja verotalo); 1954 rakenteilla; valmistui 1955.

Pulkkilantie 5.

Pyhäsalmen virastotalo

1953 suunnittelu 7320 m³ (posti-, poliisi- ja verotalo); valmistui 1954.

Asematie–Postitie. Myyty 2009.

Ranuan virastotalo

1953 suunnittelu, RakH 4750 m³ (posti- ja poliisitalo); 1954 rakenteilla 5200 m³; valmistui 1955.

Virastotie. Myyty 2010.

Sallan virastotalo

1953 suunnittelu, RakH/Martti Melakari, 7250 m³; 1954 rakenteilla; valmistui 1955.

Postipolku. Myyty 2010.

1954

Iisalmen virastotalo

1954 suunnittelu, RakH, 12 050 m³; 1955 rakenteilla; valmistui 1956.

Riistakatu. Myyty 2010.

Pieksämäen virastotalo

1954 rakenteilla, RakH, 13 930 m³; valmistui 1955.

Lampolahdenkatu–Torikatu.

Äänekosken virastotalo

1954–55 rakenteilla, Eino Pitkänen, 7300 m³; valmistui 1956.

Kotakennäntie. Myyty.

1955

Haapajärven virastotalo

1955–56 suunnittelu, Ravela(?), 8400 m³; valmistui 1958.

Puistokatu 39.

Kalajoen virastotalo

1955–60 suunnittelu, muu 5200 m³ (1959 5500 m³); 1961–62 suunnittelu ja rakentaminen, RakH, 5960 m³; valmistui 1963.

Kalajoentie.

Karhulan virastotalo

1955 suunnittelu, Kokko & Kokko, 8900 m³; 1956 rakenteilla; valmistui 1957.

Karhulantie. Myyty 2017.

Kemin virastotalo

1955–56 suunnittelu, Matti Heikura, 7300 m³; 1957 rakenteilla; valmistui 1958.

Asemakatu 19.

Keravan virastotalo

1955 suunnittelu, RakH, 9200 m³; 1956–57 rakenteilla 9700 m³; valmistui 1958.

Torikatu.

Kokkolan virastotalo

1955 suunnittelu, Into Suominen, 14 300 m³; 1956–57 rakenteilla; valmistui 1958.

Torikatu. Myyty 2011.

Myllykosken virastotalo

1955 suunnittelu, RakH 3700 m³; 1956 rakenteilla; valmistui 1957.

Kenraalintie.

Oulaisten virastotalo

1955 suunnittelu, Annikki Virtanen, 5200 m³; 1956–57 rakenteilla; valmistui 1958.

Keskuskatu. Myyty 2017.

Kokkolan suurehko virastotalo valmistui vuonna 1958. Sinne muuttivat mm. Kokkolan maanviljelyspiiri ja sotilaspiiri. Vuonna 1960 Valtion taideostoimikunta järjesti sen sisäntuloaulan seinämaalauksesta kilpailun, jonka voitti taiteilija Unto Pusa. KA RAKH

Puolangan virastotalo

1955–57 suunnittelu, RakH 4250 m³; valmistui 1958.

Virastokatu.

Saarijärven virastotalo

1955–58 suunnittelu, RakH 7100 m³ 1957 8170 m³); 1959 rakenteilla 8130 m³; valmistui 1960.

Virastotie.

Salon virastotalo

1955 suunnittelu, Georg Wigström, 15 000 m³; 1956–57 rakenteilla; valmistui 1958.

Kirkkokatu.

Ylitornion virastotalo

1955–56 suunnittelu, Kosti Torppe, 7800 m³; 1957 rakenteilla; valmistui 1958.

Alkkulanraitti.

1956

Haminan virastotalo

1956 suunnittelu, muu 13 000 m³; 1957–58 suunnittelu, RakH 15 000 m³; 1959–60 rakenteilla 15 500 m³; valmistui 1961.

Pikkuympyräkatu.

Heinäveden virastotalo

1956–64 suunnittelu, muu 7000 m³ (1958 5300 m³, 1960 5800 m³, 1961 7200 m³); 1966–67 suunnittelu, RakH 11 000 m³; 1968–69 rakenteilla 9490 m³; valmistui 1970.

Keramarannantie.

lin virastotalo

1956–58 suunnittelu, Hannu K. Vainio 7830 m³; 1959 rakenteilla; valmistui 1960.

Kirkkotie.

Imatran virastotalo

1956–57 suunnittelu, Aarno Raveala 12 000 m³; 1958 rakenteilla; valmistui 1959.

Tainionkoskentie 1. Myyty 2010.

Joutsenon virastotalo

1956–57 suunnittelu, Sam Salvesen 6600 m³; 1958 rakenteilla; valmistui 1959.

Saimaantie.

Kajaanin virastotalo

1956–58 suunnittelu, S. Ruotsalainen, 20 000 m³; 1959 rakenteilla 21 200 m³; valmistui 1960.

Kalliokatu–Koivukoskenkatu.

Kuhmon virastotalo

1956–63 suunnittelu, Anna-Liisa Meitala-Nylund 9700 m³ (1961 11 260 m³, 1962 9590 m³); 1964 rakenteilla; valmistui 1965.

Koulukatu-Torikatu 27. Myyty 2012.

Lapinlahden virastotalo

1956–59 suunnittelu, muu 5300 m³ (1959 6050 m³); 1960–63 suunnittelu, RakH 5450 m³ (1961 6050 m³); 1964 rakenteilla 5640 m³; valmistui 1965.

Asematie(?). Myyty 2009.

Lieksan virastotalo

1956 suunnittelu, P. Salo 11 000 m³; 1957–58 rakenteilla 11 250 m³; valmistui 1959.

Torikatu-Urheilukatu 3. Myyty 2014.

Parikkalan virastotalo

1956–57 suunnittelu, Veli Valorinta 7500 m³; 1958 rakenteilla; valmistui 1959.

Parikkalantie.

Parkanon virastotalo

1956–58 suunnittelu, Viljo Karppinen 6000 m³; 1959–60 rakenteilla 5550 m³; 1961 valmistui 1961.

Satakunnankatu.

Pudasjärven virastotalo

1956–59 suunnittelu, Talvisara 7050 m³; 1960 rakenteilla; valmistui 1961.

Jukolantie 1. Myyty 2014.

Sodankylän virastotalo

1956–65 suunnittelu, Salmes Setälä 7500 m³ (1959 8130 m³, 1965 9110 m³); 1966 rakenteilla 6430 m³; valmistui 1967.

Jäämerentie. Myyty 2011.

Someron virastotalo

1956–62 suunnittelu, muu 5500 m³ (1959 5660 m³); 1963 rakenteilla, RakH 5170 m³; valmistui 1964.

Joensuuntie.

Taivalkosken virastotalo

1956–61 suunnittelu, muu 8300 m³; 1962–65 suunnittelu, RakH 10 300 m³ (1965 6663 m³); 1966 rakenteilla 7400 m³; valmistui 1967.

Kauppatie.

1957

Evijärven virastotalo

1957–58 suunnittelu, Veli Valovirta 5300 m³; 1959–60 rakenteilla 4760 m³; valmistui 1961.

Kauppatie.

Jämsän virastotalo

1957–65 suunnittelu, Osmo Sipari 7500 m³ (1959 6400 m³, 1960 6700 m³, 1962 7013 m³, 1965 7285 m³); 1966 rakenteilla; valmistui 1967.

Virkatie.

Kankaanpään virastotalo

1957–60 suunnittelu, Gunnar Strömmer 6500 m³ (1959 8950 m³, 1960 9000 m³); 1961–62 rakenteilla; valmistui 1963.

Keskuskatu.

Nurmeksen virastotalo

1957–62 suunnittelu, muu 14 200 m³ (1961 17 800 m³); 1963 rakenteilla; valmistui 1964.

Kirkkokatu 14.

Rauman virastotalo

1957–60 suunnittelu, Keijo Valli 13 500 m³ (1959 16 300 m³, 1960 16 500 m³); 1961–62 rakenteilla 17 300 m³; valmistui 1963.

Valtakatu.

Viitasaaren virastotalo

1957–58 suunnittelu, muu 8000 m³; 1959–65 suunnittelu, RakH 13 000 m³; 1966–67 rakenteilla 9200 m³; valmistui 1968.

Keskitie 4.

1958

Forssan virastotalo

1958–61 suunnittelu, Yrjö Mykkänen 11 000 m³ (1960 12 000 m³, 1961 13 600 m³); 1962 rakenteilla; valmistui 1963.

Kartanonkatu. Myyty 2010.

Huittisten virastotalo

1958–65 suunnittelu, Olavi Niemi 6000 m³ (1960 6800 m³, 1961 5950 m³, 1965 5800 m³); 1966 rakenteilla; valmistui 1967.

Virastokatu.

Ilomantsin virastotalo

1958–60 suunnittelu, Olavi Lahtinen 6000 m³; 1961 rakenteilla; valmistui 1962.

Soihutlantie 7.

Kokemäen virastotalo

1958 suunnittelu, RakH 8370 m³; 1959 rakenteilla; valmistui 1960.

Tulkkilantie 8. Myyty 2010.

Lohjan virastotalo

1958–62 suunnittelu, Matti Hakuri 10 000 m³; 1963 rakenteilla 10 600 m³; valmistui 1964.

Nummentie-Postikatku 1.

Pietarsaaren virastotalo

1958 suunnittelu, RakH 12 000 m³ (1960 19 000 m³, 1961 16 000 m³, 1965 15 200 m³); 1966 rakenteilla; valmistui 1967.

Polvijärven virastotalo

1958–67 suunnittelu, RakH 7000 m³ (1967 8200 m³); 1968–69 rakenteilla; valmistui 1970.

Polvijärventie.

Riihimäen virastotalo

1958–60 suunnittelu, Marjatta ja Martti Jaatinen 16 600 m³ (1959 17 500 m³); 1961–62 rakenteilla; valmistui 1963.

Tempelikatku. Myyty 2010.

1959

Juuan virastotalo

1959–61 suunnittelu, RakH 7200 m³ (1960 7300 m³); 1962–64 suunnittelu, M. Hirvonen 7700 m³; 1973 rakenteilla 7000 m³; valmistui 1974.

Juvan virastotalo

1959–65 suunnittelu, T. Lindfors 7700 m³ (1964 9650 m³); 1966 rakenteilla 7820 m³; valmistui 1967.

Juvantie–Virastotie. Myyty 2016.

Kangasniemen virastotalo

1959–61 suunnittelu, Erkkö Virkkunen 5600 m³ (1961 6610 m³); 1962 rakenteilla; valmistui 1963.

Kankaistentie. Myyty 2009.

Karstulan virastotalo

1959–66 suunnittelu, Helamaa & Martikainen 7700 m³; 1967 rakenteilla 7750 m³; valmistui 1968.

Karstulantie–Korpjärventie.

Kauhajoen virastotalo

1959–61 suunnittelu, Airi ja Mauri Karkulahti 7700 m³ (1961 8830 m³); 1962 rakenteilla; valmistui 1963.
Puistotie-Hallintotie.

Kuusamon virastotalo

1959–60 suunnittelu, Jorma Tulonen 8200 m³; 1961–62 rakenteilla 8160 m³; valmistui (9300 m³) 1963.
Kitkantie 28.

Vaalan virastotalo

1959–60 suunnittelu, Aino Kallio-Eriksson 4500 m³ (1960 5940 m³); 1961 rakenteilla; 1962 valmistui 1962.

Varkauden virastotalo

1959–60 suunnittelu Kalevi Väyrynen 5500 m³; 1961 rakenteilla 6200 m³; valmistui 1962.
Myyty 2013.

Vimpelin virastotalo

1959–64 suunnittelu, Bertel Saarnio 4500 m³ (1961 6900 m³, 1962 6400 m³); 1965 rakenteilla; valmistui 1966.
Patruunantie.

Kuusankosken virastotalon (ylh.) suunnitteli Rakennushallitus ja Karhulan virastotalon (alla) Arkkitehtitoimisto Kokko & Kokko. Ne valmistuivat 1955 ja 1957. KA RAKH

useimmiten ulkopuolisella arkkitehdilla, jonka palkkaamisesta suunnitteluosastossa oli tehty esitys.

Ulkopuolisten arkkitehtien työtä ohjattiin lähinnä antamalla suunnitelmista kirjallisia lausuntoja. Tältä ajalta peräisin olevat arkistoissa säilyneet virastotalojen suunnitelmat ovat yleensä 1:100-mittakaavaisia pääpiirustuksia, joita on käytetty sekä lausunto- että urakkapyyntövaiheissa, sekä lyhyehköjä työselityksiä.

Valtion virastotalojen pohjakaavat perustuivat 1950-luvulla suunnitelluissa valtion virastotalossa lähes aina keskikäytävän varrelle ryhmiteltyihin työhuonetiloihin. Suuremmissa virastotaloissa tuli vuosikymmenen loppua kohden käyttöön myös kaksoiskäytäväratkaisu, jossa leveän rungon sisäosaan sijoitettiin arkisto-, wc-, yms. tiloja. Pienemmillä paikkakunnilla yhtenä pääkäyttäjänä oli useimmiten posti, mikä yleensä määritteli pohjakerroksen järjestelyt tilaavievine asiakaspalvelu-, lajittelu- yms. tiloihin.

Postin asiakastilat muodostivat virastotalojen sisätilojen edustavimmat osat varsinkin siksi, että niihin suunniteltiin sodanjälkeisellä ajalla avoimia palvelutiskejä entisten palveluluukkujen sijaan. Postin tiskeillä hoidettiin myös muitakin valtion ja kansalaisen välisiä asioita. Sieltä haettiin kansaneläkkeet ja lapsilisät, ostettiin vero- ja leimamerkkejä ja maksettiin valtion perimiä lupia, ennakonpidätyksiä ja sosiaaliturvamaksuja. Virastotalon muut käyttäjät tarvitsivat harvoin odotushallia kummempaa asiakastilaa, ja ne oli yleensä sijoitettu eroon toisistaan ja eri kerroksiin. Keskusvirastoista mm. Patentti- ja rekisterihallituksella oli palvelutiskein kalustettu asiakastila Bulevardin toimitiloissaan.³²

Yllä: Oulaisten valtion virastotalo suunniteltiin ja rakennettiin neljän vuoden aikana 1955–58. KA RAKH

Oik. yllä: Haminan virastotalon suunnittelu aloitettiin ulkopuolisen arkkitehdin toimesta 1956, mutta se valmistui lopulta Rakennushallituksen suunnittelemana vuonna 1961. KA RAKH

Alla ja oik. alla: Lappeenrannan ja Nokian virastotalojen postien palvelutiskejä 1950-luvun lopulla. Molemmat rakennukset oli suunniteltu Rakennushallituksessa arkkitehti Martti Melakarin johdolla, ja ne valmistuivat 1956 ja 1954. KA RAKH

VALTION VIRASTOTALOT 1959

Listassa ovat mukana ainoastaan valtion virastotalot (uudisrakenteiset ja sellaisiksi muutetut), ei nk. "valtion taloja", tutkimuslaitoksia tai erillisiä posti-, poliisi-, oikeus- tms. taloja. Vuosiluku merkitsee virastotaloksitusvuotta. Päälähteinä on käytetty Rakennushallituksen vuosikertomuksia. Karttapohja: Maanmittaushallitus 1960 / Kansalliskirjaston karttakokoelma.

Valtioneuvosto ja keskusvirastot:

- Valtioneuvoston linna 1824–28
- Aleksanterinkatu 4–10, 1885–1904
- Bulevardi 29, 1897
- Etelä-Esplanadi 4, 1913
- **Etelä-Esplanadi 10, 1956**
- Etelä-Esplanadi 16, 1938
- Fabianinkatu 25 (Smolna), 1840
- Fredrikinkatu 21, 1918
- Kirkkokatu 3, 1926
- Korkeavuorenkatu 21, 1918
- **Korkeavuorenkatu 37, 1947**
- Mariankatu 23, 1925
- Pohjois-Esplanadi 3, 1933
- Ratakatu 2, 1905
- Rauhankatu 4, 1915
- Snellmaninkatu 4–6, 1857
- Uudenmaankatu 1–5, 1913
- Vuorikatu 24, 1936
- Vuorimiehenkatu 1, 1909

Uudenmaan lääni:

- Hangon virastotalo (Bulevardi 20) 1936
- **Hyvinkään virastotalo 1955**
- **Keravan virastotalo 1958**
- **Lohjan virastotalo (muutettu) 1956**

Turun ja Porin lääni:

- Turun virastotalo (ent. Akatemiatalo) 1828
- **Ikaalisten virastotalo (muutettu) 1956**
- **Salon virastotalo 1958**
- **Vammalan virastotalo (muutettu) 1956**

Ahvenanmaan lääni:

- Maarianhaminan lääninhallitustalo 1920–22

Hämeen lääni:

- Hämeenlinnan lääninhallitustalo 1836
- Hämeenlinnan lääninmaanmittauskonttori 1910
- **Forssan virastotalo (muutettu) 1956**
- **Nokian virastotalo 1954**

Kymen lääni (1945):

- **Kouvola, Kymen läänin virastotalo 1954**
- **Kouvolan vanha virastotalo (muutettu) 1956**
- **Imatran virastotalo 1959**
- **Joutsenon virastotalo 1959**
- **Karhulan virastotalo 1957**
- **Kuusankosken virastotalo 1955**
- **Lappeenrannan virastotalo 1956**
- **Lauritsalan virastotalo 1955**
- **Myllykosken virastotalo 1957**
- **Parikkalan virastotalo 1959**
- **Savitaipaleen virastotalo (muutettu) 1959**

Mikkelin lääni:

- Mikkelin lääninhallitustalo 1843
- Mikkelin lääninmaanmittauskonttori 1938
- **Heinolan virastotalo (ent. postitalo) 1954**
- **Pieksämäen virastotalo 1955**
- **Savonlinnan virastotalo 1956**

Kuopion lääni:

- Kuopion lääninhallitustalo (sivurakennuksineen) 1885
- **Kuopion lääninvirastotalot 1954**
- **Iisalmen virastotalo 1956**
- **Joensuun virastotalo 1955**
- **Lieksan virastotalo 1959**

Vaasan lääni:

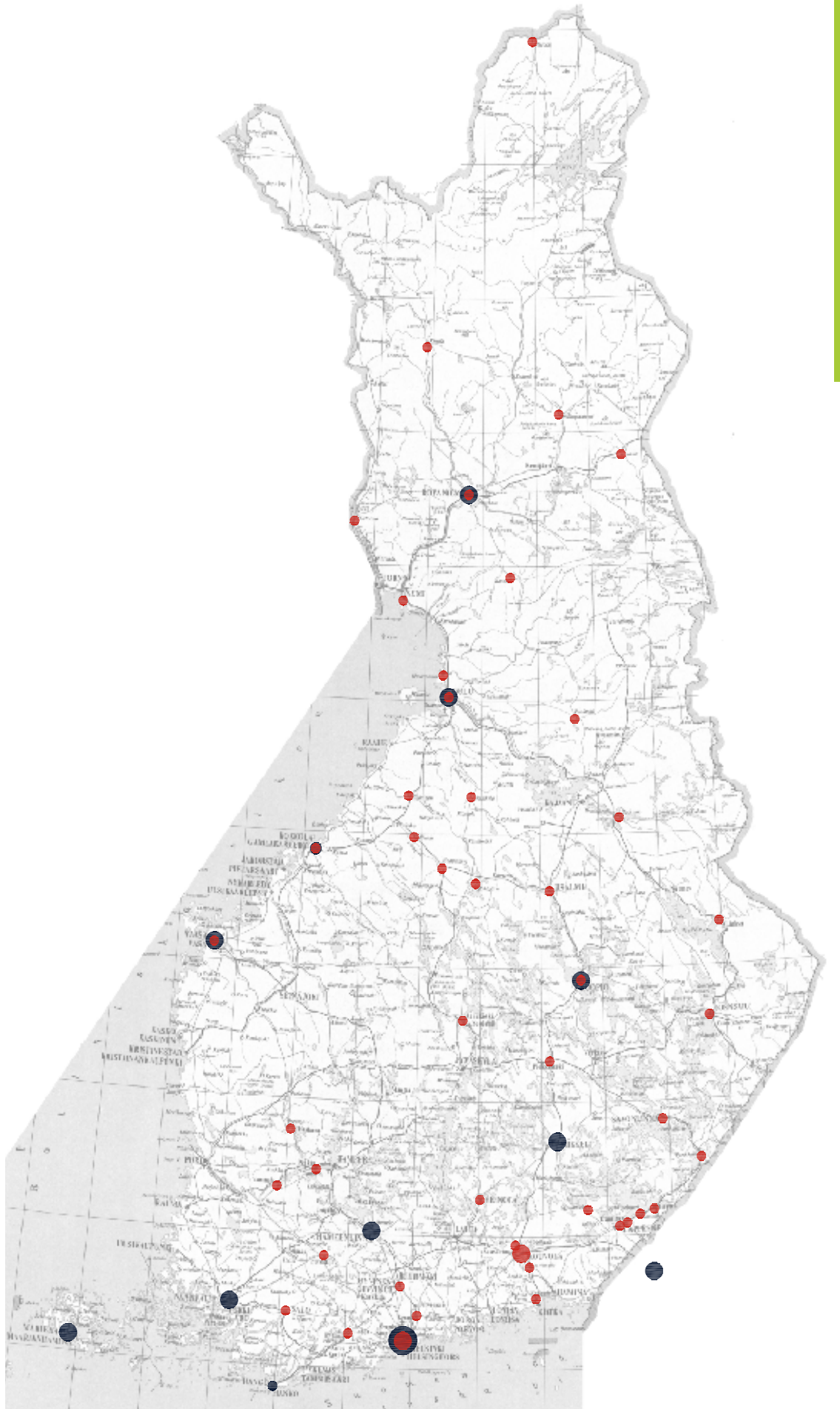
- Vaasan virastotalo 1862
- Vaasan lääninmaanmittauskonttori 1912
- **Vaasa, Tie- ja vesirakennuspiirin talo 1952**
- **Kokkolan virastotalo 1958**
- **Äänekosken virastotalo 1956**

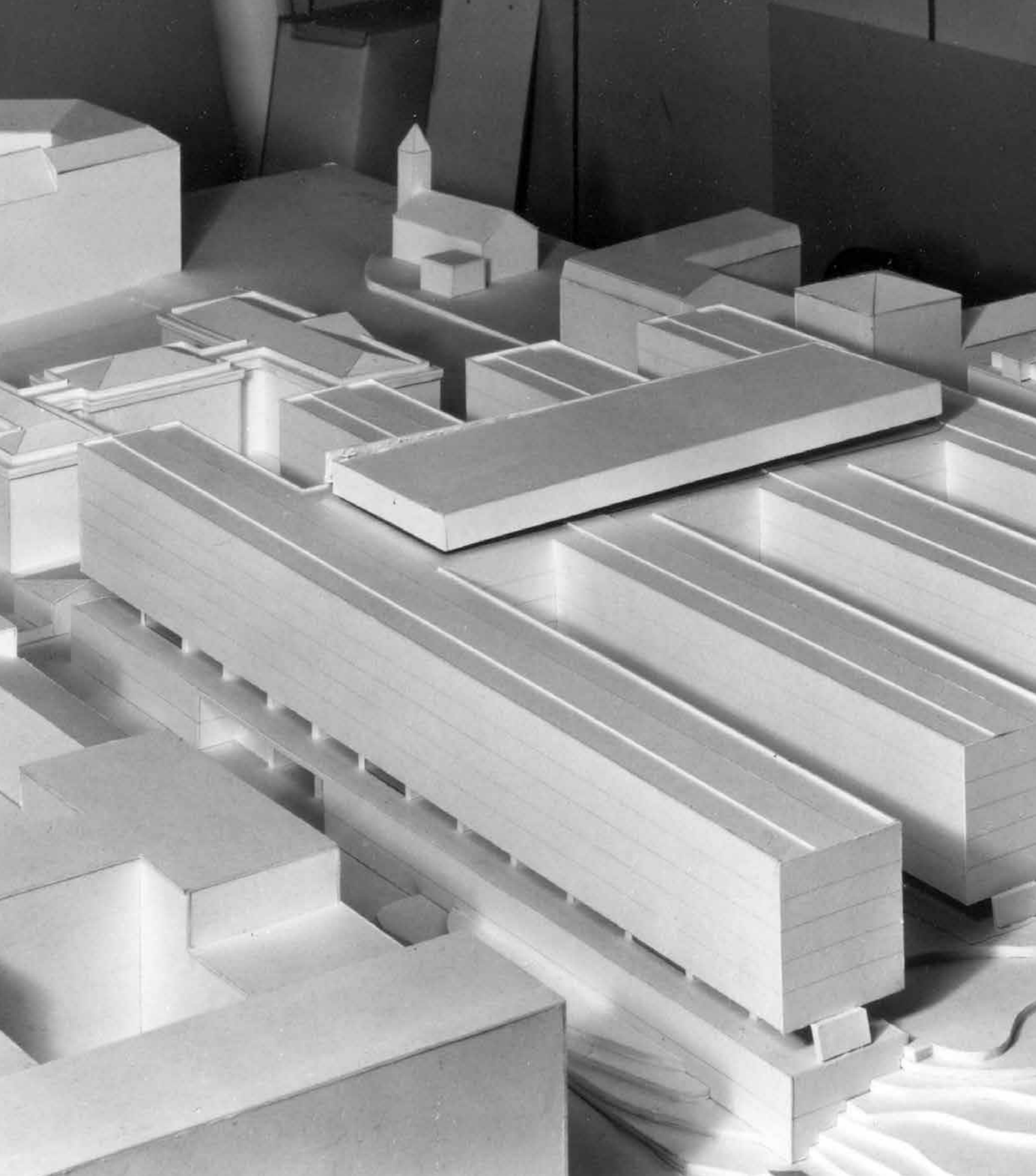
Oulun lääni:

- Oulun lääninhallitustalo 1890
- Oulun lääninmaanmittauskonttori 1910
- **Oulu, metsähallinnon Pohjanmaan piirikonttori 1946**
- **Haapajärven virastotalo 1958**
- **Haukiputaan virastotalo (ent. poliisi- ja verotalo) 1954**
- **Nivalan virastotalo 1955**
- **Oulaisten virastotalo 1958**
- **Pulkkilan virastotalo 1955**
- **Puolangan virastotalo 1958**
- **Pyhäsalmen (Pyhäjärven) virastotalo 1954**
- **Sotkamon virastotalo (muutettu) 1956**

Lapin lääni:

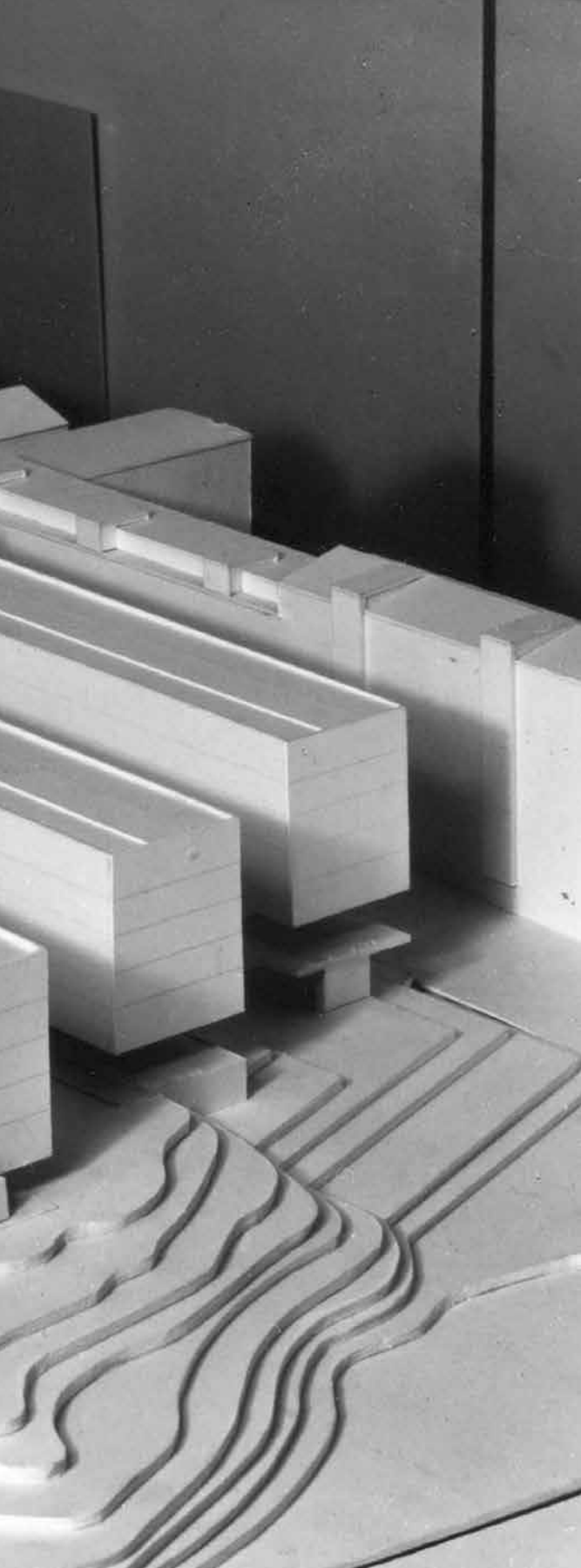
- **Rovaniemi, Lapin lääninhallitustalo 1947**
- **Rovaniemen virastotalot 1949–55**
- **Kemin virastotalo 1958**
- **Kittilän virastotalo (muutettu) 1956**
- **Pelkosenniemen virastotalo 1955**
- **Ranuan virastotalo 1955**
- **Sallan virastotalo 1955**
- **Utsjoen virastotalo 1958**
- **Ylitornion virastotalo 1958**

1960–1969

Virastorakentamista koordinoidaan

Arkkitehti Viljo Rewellin kilpailuehdotus "Skaalasta toiseen" vanhalle kättilöopiston tontille syksyllä 1962. Rakennuksen suunniteltu kerrosala olisi ollut 61 000 m².

HYVINVOINTIVALTIOTA RAKENTAMASSA

Virkamiehistön määrä paisuu

Valtion virkamiesten määrä kasvoi koko 1960-luvun jyrkästi ja uusia ministeriöitä ja virastoja perustettiin. Virkamiesten määrän vähentäminen ei ollut enää tavoitteena, ja vanhatkin virastot kasvoivat "luonnollista" tahtia – kunnollisen virastopäällikön toimenkuvaan kuului vielä tuohon aikaan laajentaa virastonsa toimintaa ja perustaa uusia toimistoja ja osastoja.³³

Koko valtion keskushallinto sijaitsi edelleen Helsingissä useissa eri toimipisteissä. Valtioneuvosto oli perustanut vuoden 1959 loppupuolella Virastotalokomitean tutkimaan pääkaupungin virastotilan tarvetta ja mahdollista keskittämistä. Eri hallinnonaloilta saatiin tietää, että uusien virastotilojen tarve oli vuoteen 1963 mennessä kaikkiaan 110 000 m². Komitea esitti uuden suuren virastotalon rakentamista kuudelle keskusvirastolle: Maanmittaushallitukselle, Tie- ja vesirakennushallitukselle, Tullihallitukselle, Metsähallitukselle, Tilastolliselle päätoimistolle ja Lääkintöhallitukselle. Ne oli sijoitettu pääasiassa 1910-luvulla ostettuihin "keskusvirastolinnakkeisiin", joista osa, mm. Uudenmaankatu 1–3, voitaisiin myydä uuden virastotalon rahoittamiseksi.

Suuren virastotalon paikaksi oli vain vähän ehdokkaita, ja parhaaksi arvioitiin entisen kättilöopiston tontti Tehtaankadulla, Neuvostoliiton suurlähetystön naapurissa. Sijainti keskustassa, lähellä Valtioneuvoston linnaa oli edelleen tärkeä sijoitusperuste. Virastotalosta järjestettiin aatekutsukilpailu, jonka ehdotukset käsiteltiin lisätyssä rakennushallituksessa vuoden 1963 alussa. Voittajaksi selviytyi Turun lääninvirastotalon suunnittelutyössä mukana olleen arkkitehti Risto-Veikko Luukkosen ehdotus "Rauhanomainen rinnakkaiselo B".

Kilpailun yleisarvostelussa todettiin, että virastotalon huoneohjelma olisi saanut olla 20% pienempi, että se olisi sopinut paremmin ympäristöönsä. Koska laajentaminen ei tullut kyseeseen, piti sisätilojen olla mahdollisimman muunneltavia. Eräässä ehdotuksessa esitetyn virastojen pääjohtajien virka huoneiden keskittämisen erilliseen kerrokseen huomautettiin sotineen maan hallinnossa pitkään vallalla ollutta kollegiaalisuutta vastaan.

Samaan aikaan keskitetyn virastotalon kilpailun kanssa oli pyrkimystä päivävastaiseen suuntaan: valtion virastojen ja laitosten hajasijoitukseen ympäri maata. Tätä pohdittiin vuonna 1961 Virastojen ja laitosten sijoituskomiteassa. Silloisen Maalaisliiton vetämä hallitus esitti vuonna 1963 kuuden viraston ja laitoksen siirtämistä Kuopioon ja Jokioisiin. Tehtaankadun virastotalo ei edennyt pidemmälle, mutta myös hajasijoitusesitys peruttiin suuren vastustuksen takia vuonna 1965.³⁴

"Valt. Lappi-Seppälä (kok) [...] huomautti, että on olemassa virastoja, joitten on välttämättä oltava valtioneuvoston läheisyydessä, kun taas eräät virastot voidaan hyvin sijoittaa kauemmas keskustasta. Hän ilmoitti, että akateemikko Aaltokin pitää nyt tarkoitetun virastotalon sijoittamista kättilöopiston tontille oikeana ratkaisuna. Hän myönsi, että liikenne tällä alueella lisääntyy."

"Vilkas keskustelu valtion virastotalosta", HS 24.5.1962.

Valtioneuvoston linnan lisärakennus

1968–73 suunnittelu, Osmo Lappo 36 000 m³ (1969
45 200 m³); lykkääntyi ja valmistui 1981.

Kirkkokatu 12.

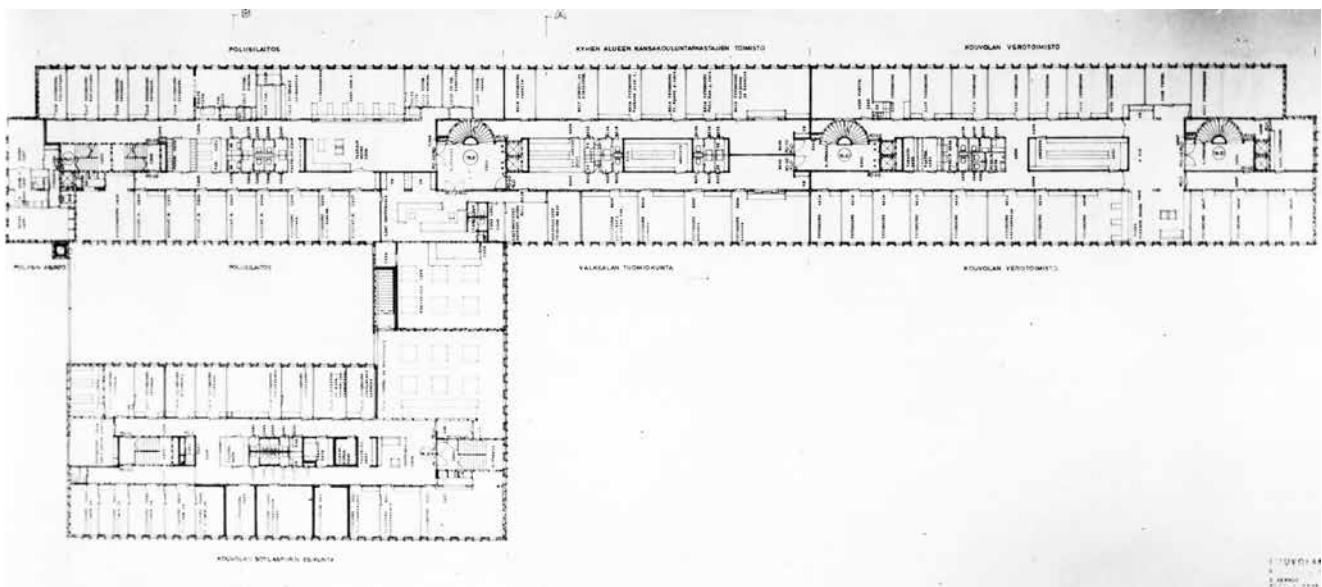
”Ehkä kovimmaksi torstaipäivä muodostui juuri keskusrikospoliisin rikostutkijoille, sillä he joutuivat kantamaan kaluston yläpään kerrokseen. Kirjoituspöydän kanssa ylöspäin ponnisteleva komisario Mikko Karikuusi kieltäytyi tilanteen vakavuuden vuoksi antamasta mitään virallista lausuntoa, mutta mainitsi kuitenkin henkilökohtaisena tavoitteenaan olevan pudottaa painoaan muutossa muutaman kilon.”

”Massamuutto Kouvolan uuteen virastotaloon”, HS 29.8.1969.

Yllä: Kuva Helsingin Sanomien artikkelista 29.8.1969.

Alla: Kouvolan uuden virastotalon pohjapiirros. Tässä kerroksessa olleet sotilaspiirin, poliisilaitoksen, kansakouluntarkastajan, tuomiokunnan ja verotoimiston tilat oli erotettu tiukasti toisistaan, eikä niillä ollut yhteistiloja tai sisäisiä yhteyksiä. KA RakH

Vuonna 1965 perustettiin sotien jälkeisen ajan ensimmäinen uusi keskusvirasto Ammattikasvatushallitus, joka vastasi ammatillisen opetuksen suunnittelusta ja valvonnasta. Maan taloudellinen tilanne parantui jatkuvasti ja vasemmistopuolueet nousivat seuraavana vuonna hallitukseen. Hyvinvointivaltion ja sen edellyttämää sosiaaliturvaa ja muita palveluja välittäneen virastolaitoksen kehittäminen kiihtyi entisestään.

Valtion tukemaa asuntotuotantoa suunnittelemaan ja valvomaan perustettiin vuonna 1966 Asuntohallitus. Tätä seurasi vuonna 1968 sosiaali- ja terveydenhoitoasioiden keskittäminen uuteen sosiaali- ja terveysministeriöön. Sen alainen Sosiaalihanke ryhtyi valvomaan mm. lasten- ja vammaishuoltoa sosiaalihuollon piiritarkastajien välityksellä.³⁵

Vuonna 1966 ministeriöillä oli Helsingissä jo 56 pääasiassa vuokrattua toimipistettä. Vaikka itse ministerit apulaisineen työskentelivät yhä keskitetysti Valtioneuvoston linnassa, noin 80–90 % ministeriöiden henkilökunnasta työskenteli muualla. Vuonna 1968 ryhdyttiin suunnittelemaan lisärakennusta Valtioneuvoston linnan pohjoispuoliselle tontille, kuten jo 1930-luvulla oli tehty. Arkkitehtitoimisto Osmo Lapon suunnittelema lisärakennus valmistui Kirkkokadun ja Ritarikadun kulmaan kuitenkin lopulta vasta yli kymmenen vuotta myöhemmin, vuonna 1981.³⁶

Alue- ja paikallistason muutoksia 1960-luvulla

Hallinnon ja virkamiehien kasvu keskittyi erityisesti keskushallinnon alueille väliportaan hallintoon ja valtion paikallishallintoon. Kaksi vuonna 1960 perustettua lääninä, Pohjois-Karjalan ja Keski-Suomen läänit, loivat uutta virastorakentamistarvetta hallintokaupunkeihin Joensuuhun ja Jyväskylään. Joensuun yli 60 000 m³:n lääninvirastotalo valmistui 1967, samoihin aikoihin edellisellä vuosikymmenellä aloitettujen Mikkelin ja Turun lääninvirastotalojen kanssa. Vanhoja lääninhallitustaloja laajennettiin 17 000–19 000 m³:n lisärakennuksilla Hämeenlinnassa ja Oulussa. Vuonna 1960 kaupungiksi muuttuneeseen Kouvolaan valmistui vuonna 1969 suuri 40 000 m³:n virastotalo, josta mm. poliisilaitos, verotoimisto, sotilaspiirin esikunta, Valkealan tuomiokunta ja Kymen alueen kansakouluntarkastajien toimisto saivat uudet, kaksoiskäytäväpohjakaavaa noudattavat tilansa.

Kouvolan, kuten muidenkin nk. uusien, eli vuoden 1960 jälkeen perustettujen kaupunkien poliisilaitokset olivat kokonaan valtion rahoittamia ja kuuluivat nimismiespiireihin. Vanhojen kaupunkien, mm. Mikkelin ja Turun uusissa virastotaloissa oli raastuvanoikeus sijoitettu poliisilaitoksen tilojen yhteyteen. Uusien kaupunkien alioikeudet kuuluivat kihlakunnantuomareiden alaisuuteen, ja niissä oli Kouvolan tapaan tuomiokunnan kanslia.

Väliportaan hallinnon virastotaloja 1960–1969

Hämeen lääninhallituksen lisärakennus

1961–63 suunnittelu, Jonas Cedercreutz 16 600 m³ (1962 17 100 m³); 1964–65 rakenteilla; valmistui 1966.

Birger Jaarlin katu 15.

Joensuu, Pohjois-Karjalan läänin virastotalo

1960–64 suunnittelu, Kurt Simberg 48 000 m³ (1961 45 000 m³, 1962 49 300 m³, 1963 60 370 m³); 1965–66 rakenteilla; valmistui 1967.

Torikatu 36.

Kouvolan uusi virastotalo

1964–66 suunnittelu, Eero Kajava 26 700 m³; 1967–68 rakenteilla 41 800 m³; valmistui 1969.

Hallituskatu-Tunnelikatu.

Oulun lääninhallituksen lisärakennus

1966–68 suunnittelu, Mikko Huhtela 18 900 m³ (1968 12 900 m³); 1969–70 rakenteilla; valmistui 1971.

Torikatu 1–3.

Mikkelin lääninvirastotalo valmistui samaan kortteliin vanhan lääninhallitustalon kanssa vuonna 1966. Rakennusta suunniteltiin yli kymmenen vuotta, ja se edustaa arkkitehtuurillaan selkeästi valmistumisajankohtaansa. MV/Härö

Verohallintoa oli uudistettu vuonna 1960, kun aiemmin erikseen kannetut valtion-, kunnallis- ja kirkollisverotukset yhdistettiin kansaneläkelaitoksen maksujen perinnän kanssa. Jokaiseen maan 215 uuteen, yhden tai useamman kunnan muodostamaan veropiiriin oli verotuksen toimittamista varten saatava verotoimisto. Verotoimiston tilat olivat kunnan vastuulla, ellei ”valtio ottanut asiaa hoitaakseen”. Postilaitoksen paikallistason toimitilojen määrä kasvoi asutuskeskuksissa samaan aikaan, kun väestö vastaavasti väheni haja-asutusalueilla maaltamuuton lisääntyessä.³⁷

VIRASTORAKENTAMISEN OHJAUS 1960-LUVULLA

Valtion rakennusohjelmatoimikunta valvoo

Edellisen vuosikymmenen lopussa perustettu Valtion rakennusohjelmatoimikunta (ROTKO) pyrki koordinoimaan valtion virastorakennusten huonetilaohjelmia sekä eri hallinnonalojen tilantarpeiden aiheellisuutta ja kiireellisyyttä. Tämä ei kuitenkaan ollut kovin helppoa, koska toimikunnan jäsenillä, jotka oli nimetty kulkulaitosten ja yleisten töiden ministeriöstä, valtionvarainministeriöstä ja Rakennushallituksesta, ei ollut riittävästi asiantuntemusta kunkin hallinnonalan erityiskysymyksistä ja mahdollisesta kiireellisyydestä. Ulkopuolisia asiantuntijoita ei juuri kuultu.

Rakennusohjelmatoimikunta sai huonetilaohjelma-aloitteet ministeriöiltä, joiden alaiset virastot tai laitokset olivat panneet hankkeet vireille. Huonetilaohjelma oli 1960-luvulla luettelo tarvituista tiloista, joka oli kirjoitettu tätä varten vahvistetulle viralliselle lomakkeelle. Ministeriöt saattoivat vahvistaa virastojen huonetilaohjelmat myös ilman rakennusohjelmatoimikunnan lausuntoa, ja antaa sitten Rakennushallitukselle suunnittelukehotuksen. Valtion virastotalojen kohdalla suunnittelukehotus tuli kuitenkin aina kulkulaitosten ja yleisten töiden ministeriöltä, jonka alainen rakennusohjelmatoimikuntakin oli.³⁸

Vaikka periaatteena oli edelleen kaikkien paikkakunnan virastojen keskitäminen yhteen virastotaloon, ei Rakennushallituksessa aina voitu toteuttaa Valtion rakennusohjelmatoimikunnan huonetilaohjelmiin pyytämiä lisäyksiä. Näin kävi esimerkiksi Huittisten virastotalon kohdalla, jonka suunnittelu kesti

Valtion paikallishallinnon virastotaloja 1960–1969

1960

Alajärven virastotalo

1960–68 suunnittelu, RakH, 5500 m³ (1967 8500 m³, 1968 7780 m³); 1969 rakenteilla; valmistui 1970.
Hoiskontie.

Kaustisen virastotalo

1960–62 suunnittelu, Osmo Koskelin, 5500 m³ (1961 5290 m³, 1962 6070 m³); 1963 rakenteilla; valmistui 1964.
Kaustintie-Pajalantie 3.

Laitilan virastotalo

1960–66 suunnittelu, Pentti Petäjä, 4400 m³ (1965 5500 m³, 1966 5080 m³); 1967 rakenteilla; valmistui 1968.
Keskuskatu 19.

Tikkurilan virastotalo

1960–61 suunnittelu, RakH 13 200 m³; 1962–68 suunnittelu, E. Kajava 18 200 m³ (1966 25 500 m³, 1967 27 000 m³, 1968 30 200 m³); 1969 rakenteilla; valmistui 1970.
Kielotie 15.

Tornion virastotalo

1960–66 suunnittelu, Simo Lumme 13 200 m³ (1961 15 600 m³); 1967–68 rakenteilla 16 600 m³; valmistui 1969.
Pitkäkatu 1–Puutarhakatu 3.

1961

Hämeenkyrön virastotalo

1961–66 suunnittelu, RakH/Matti Hirvonen 6100 m³ (1965 6400 m³); 1967 rakenteilla; valmistui 1968.
Kyrönsarventie-Härkikuja 1. Purettu.

Kiuruveden virastotalo

1961–63 RakH 7400 m³ (1964 10 800 m³); 1966 rakenteilla; valmistui 1967.
Kauppakaari–Virastokatu.

Pielaveden virastotalo

1961–69 suunnittelu, RakH/Matti Hirvonen 8500 m³ (1967 10 150 m³); valmistui 1973.
Puistotie.

Ruukin virastotalo, Paavola

1961–65 suunnittelu, RakH 5700 m³ (1964 7710 m³); valmistui 1966.
Virastotie. Myyty, nyk. paloasema.

Valtimon virastotalo

1961–65 suunnittelu, RakH 4900 m³ (1965 3680 m³); valmistui 1966. Laajennus 1969–70.
Sepänkatu–Torikatu.

1962

Haapaveden virastotalo

1962–67 suunnittelu, Esa Koivuniemi 6500 m³ (1967 8000 m³); 1968–69 rakenteilla 7700 m³; valmistui 1970.
Rynnäkkötie 1. Myyty 2011.

Kangasalan virastotalo

1962–66 suunnittelu, Pentti Kauppila 9500 m³; 1967 rakenteilla; valmistui 1968.
Kangasalanatie-Urheilutie 6.

Seinäjoen virastotalo

1962–66 suunnittelu, Alvar Aalto 22 100 m³; 1967 rakenteilla; valmistui 1968.
Alvar Aallon katu 8-10.

Sysmän virastotalo

1962–65 suunnittelu, muu 5400 m³; 1967 suunnittelu, RakH 9000 m³; 1968–69 rakenteilla 6352 m³; valmistui 1970.
Koulutie–Uotintie 3.

1966

Ylivieskan virastotalo

1966–67 suunnittelu, RakH 22 840 m³; 1968–69 rakenteilla; valmistui 1970. Laajennus 1973–1978 12 000 m³.
Valtakatu 4.

1967

Kemijärven virastotalo

1967–68 suunnittelu, RakH 24 000 m³; 1969 suunnittelu, P. Björkvall 19 235 m³; 1970 rakenteilla; valmistui 1971.
Vapaudenkatu 11.

1968

Loimaan virastotalo

1968–70 suunnittelu, RakH 15 000 m³; 1971 suunnittelu, P. Björkvall 26 000 m³; valmistui 1974.
Vareliuksenkatu 2.

1969

Kauhavan virastotalo

1969–70 suunnittelu, RakH/Hirvonen 12 200 m³; valmistui (10 900 m³) 1974.
Nikolaintie 6. Myyty 2010.

vuodesta 1958 vuoteen 1965 ja joka valmistui vasta vuonna 1967. Sen tontti oli niin ahdas ja sijainniltaan huono, ettei ehdotettuja postin tiloja olisi saatu sinne mahtumaan. Lisäksi Rakennushallitus oli jo lähettänyt rakennuksen luonnospiirustukset lausuntokierrokselle, eikä niitä haluttu tehdä kokonaan uudelleen.³⁹

Valtion virastotalojen kiireellisyysjärjestys 1966

Rakennushallituksen 150-vuotisjuhlavuonna 1962 oli suunniteltavana 70 erilaista virasto- ja postitaloa, mikä tarkoitti lähes 1 338 090 m³ pääasiassa uudisrakennussuunnitelmia. Suurin osa virastotalosuunnitelmista alkoi olla vanhentuneita, koska ne oli aloitettu jo 1950-luvun puolella. Rakenteilla olevien rakennusten määrä laski, koska rahoitusta ei voitu antaa kuin 3–5 virastotalolle vuodessa. Vuonna 1963 valtion rakennuksia oli rakenteilla lähes puolet vähemmän kuin edellisvuonna, ja niistä keskeneräisiä oli 25% enemmän. Vuosien 1963 ja 1965 välillä ei Rakennushallituksessa aloitettu enää yhtään uutta virastotalosuunnitelmaa. 1960-luvun alkuvuosina aloitetuista 26 virastotalosuunnitelmasta 15 keskeytettiin vuoteen 1964 mennessä, eikä niistä useimpia toteutettu myöhemminkään.⁴⁰

Pattitilanteen selvittämiseksi oli polttava tarve laatia valtion virastotalojen kokonaisrakennusohjelma, jossa määriteltäisiin rakennustöille kiireellisyysjärjestys. Tätä varten kulkulaitosten ja yleisten töiden ministeriö perusti vuonna 1965 Virastotilatoimikunnan. Se selvitti laajalla kyselyllä kaikkien valtakunnallisen ja paikallistason hallinnonalojen virastojen ja laitosten sekä

Ylivieskan vuonna 1970 valmistunut ja vuoteen 1978 mennessä laajennettu virastotalo. MV/Härö

lääninhallitusten tilantarpeet. Tärkeä tieto valtiontaloudelliselta kannalta oli se, kuinka suuri osa paikkakunnan virastoista joutui olemaan vuokralla. Tiedustelun perusteella paikkakuntien virastotalohankkeet asetettiin vuonna 1966 kiireellisyysjärjestykseen niiden tarpeiden ja taloudellisten edellytysten mukaan. Tästä lähtien suunniteltiin ainoastaan kiireellisyysjärjestyksen kärkisijoilla olleita virastotaloja.

Valtion rakentaminen kääntyi vuonna 1966 nousuun. Rakennuksia oli rakenteilla ja valmistui paljon edellisvuosia enemmän. Valmistuneiden rakennusten tilavuus oli peräti 93% suurempi kuin vuonna 1965 ja keskeneräisiä rakennustöitä oli 15% vähemmän. Uusien virastotalosuunnitelmien laadinta lähti taas käyntiin, kun kiireellisyysjärjestyksen kärjessä ollutta Ylivieskan virastotaloa ryhdyttiin piirtämään Rakennushallituksen suunnitteluosastolla. Virastotalojen rahoitus- ja rakennusaikataulujärjestelyt muuttuivat vuonna 1967, kun työllisyystöiden teettäminen lopetettiin.

Vuonna 1968 suurin osa hyvin pitkään, aina 1950-luvulta lähtien suunnitteleilla olleista virastotaloista alkoi olla rakenteilla tai valmiina. Kulkulaitosten ja yleisten töiden ministeriö saattoi keväällä 1968 täydentää kiireellisyysjärjestyksen ykkösryhmää useilla sellaisilla virastotaloilla, jotka aiemmin olivat olleet alemmalla kiireellisyystasolla.⁴¹

”Olimme varmoja syksyllä 1963, että kuntaan saadaan virastotalo. [...] Piirustukset olivat valmiit. Tarkoitusta varten oli luovutettu arvokkaalla paikalla sijaitseva tontti taajaman keskellä kunnantalon vieressä, mutta virastotalon rakentaminen siirtyi yllättäen. Milloin talo saadaan Noormarkkuun, on edelleenkin täysin hämärän peitossa ja olemme enemmän kuin vain närkästyneitä, että Noormarkun kuntaan ei tätä taloa ole ryhdytty rakentamaan. Nyt Noormarkun kunta kuuluu valtion virastotalokomitean laatiman taulukon mukaan toiseen kiireellisyysryhmään, jossa on mukana kolmatkymmentä kuntaa maassamme.”

Noormarkun kunnansihteeri Veikko Kohtamäki, ”Satakunnassa kaivataan valtion virastotaloja”, Helsingin Sanomat 13.2.1968.

Virastosuunnittelun ohjaus 1960-luvulla

Rakennushallituksen suunnitteluosastossa laadittiin 1960-luvun alussa noin neljännes kaikista valtion rakennusten suunnitelmista. Vuosikymmenen kuluessa oman suunnittelutyön osuus putosi alimmillaan 17%:iin, mutta oli vuonna 1969 jälleen 27%. Virastotalojen suunnittelu poikkesi jossain määrin tästä yleisestä linjasta. Esimerkiksi vuonna 1961 kaikki uudet kymmenen virastotalosuunnitelmaa, joista tosin vain neljä toteutui, olivat suunnitteluosaston käsialaa. Siellä laadittiin myös kaikki vuosikymmenen loppupuoliskon, eli vuosien 1963–65 keskeytyksen jälkeiset kuusi uutta virastotalosuunnitelmaa.

Virastorakentamisessa ryhdyttiin painottamaan yhä enemmän nk. teknistä-taloudellisia seikkoja eli rakennuskustannuksien minimoimista. Ulkopuolisten arkkitehtien laatimat virastotalosuunnitelmat tarkastettiin lisätyssä rakennushallituksessa ensin luonnos- ja sitten pääpiirustusvaiheessa. Huomautuksia kohdistui virastotaloissa mm. massoittelemisen ja julkisivujen liialliseen monimutkaisuuteen. Esimerkiksi Forssan virastotalon arkkitehdin oli neuvoteltava

rakennuksen toisen kerroksen ulosvedon tarpeellisuudesta Rakennushallituksen rakennusosaston kanssa ”ottaen huomioon teknilliset, arkkitehtoniset ja taloudelliset näkökohdat”. Pelkkien kirjallisten lausuntojen antamisen lisäksi ryhdyttiin 1960-luvulla pitämään myös suunnittelukokouksia rakennuttajan ja suunnittelijoiden kesken.

Vuonna 1966 Rakennushallituksen suunnitteluosastoon perustettiin erityinen teknillistaloudellinen toimisto. Sen tehtävänä oli tehdä tutkimustyötä valtion rakennustoiminnan kehittämiseksi juuri teknilliset ja taloudelliset seikat huomioon ottaen. Rakennushallitus veloitettiin pitämään yllä luetteloa yleisesti käytössä olleista ja rakennusalan eri järjestöjen laatimista normeista ja kehittämään niitä edelleen. Tällaisia olivat esimerkiksi yhä laajemmin käyttöön otettavan elementtitekniikan normit.

Huonetilaohjelman tiukasta noudattamisesta, turhien tilojen minimoimisesta, muunneltavuudesta ja laajennettavuudesta tuli tärkeimpiä suunnittelukriteerejä. Kantavan rungon ja kevyiden väliseinien tuli sallia vaihtuvien käyttötarkoitusten tuomat muutokset pohjakaavassa. Virastojen pääasiallinen tilantarve muodostui pienehköistä työhuoneista, joiden huonesyvyys ei saanut ylittää viittä metriä. Tasakattojen myötä yleistymässä olleista suurista runkosyvyyksistä huolimatta pohjakaavojen perustyyppiä vakiintuneella kaksoiskäytäväratkaisulla oli mahdollista saada aikaan hyvä ja keskitetty lopputulos. Arkkitehtisuunnittelun järjestelmällisyyden lisäämiseksi otettiin 1960-luvulla käyttöön yksityiskohtaiset huoneselitykset, ja myös rakenne- ja LVIS-suunnittelun asiakirjojen tarkkuutta lisättiin.⁴²

Laatuluokitus

Eräksi tärkeimmäksi suunnittelun ohjaus- ja rakennuskustannusten säätelykeinoksi tuli Rakennushallituksessa kehitetty ja kulkulaitosten ja yleisten töiden ministeriön vuonna 1963 vahvistama laatuluokitus. Varsinkin ulkopuolisten arkkitehtien suunnittelemissa rakennuksissa oli usein ylitetty ”tarkoituksenmukaiseen käyttöön” tarvittu laatutaso. Rakennuksen laatuluokka määrättiin huonetilaohjelman vahvistamisen yhteydessä. Näin pyrittiin ennakoimaan kustannustasoa jo ennen varsinaisen arkkitehtisuunnittelun alkamista.

Kalajoen virastotalolla on ajalleen tyypillisesti pitkä ja monivaiheinen suunnitteluhistoria. Sitä suunniteltiin ensin ulkopuolisen arkkitehdin toimesta vuosina 1955–60. Rakennus kuitenkin suunniteltiin uudelleen Rakennushallituksessa 1961–62 ja se valmistui vuonna 1963. MV/Poutvaara

Turun virastotalo oli aikoinaan maan suurin. Sen suunnittelu- ja rakentaminen kesti vuodesta 1959 vuoteen 1967. KA RakH

Valtion virastotaloista suurin osa kuului neljästä käytössä olleesta laatuluokasta kolmanteen, joka vastasi sosiaalisessa asuntotuotannossa käytettyä nk. Arava-standardia. Luokan III rakennuksissa tuli käyttää tavanomaisia rakenteita ja taloteknisiä laitteita. ”Teknillisen asiallisuuden” ohella suunnittelussa, mm. materiaalien valinnassa tuli ottaa huomioon ”viihtyisyyden vaatimukset”. Virastotalojen lisäksi tämän kaikkein käytetyimmän laatuluokan piiriin luettiin koulut, sairaalat ja asuntolat.

Läänien hallintorakennuksilta vaadittiin edustavuutta, joten ne kuuluivat luokkaan II. Yksilölliset suunnitteluratkaisut varattiin tässä luokassa kuitenkin vain julkisivuihin ja yleisölle tarkoitettuihin tiloihin. Laatuluokka I oli varattu harvoille Presidentinlinnan ja Valtioneuvoston linnan tasoisille rakennuskohteille, kun taas alimpaan luokkaan IV kuuluivat mm. autovarikot ja varastorakennukset.

Laatuluokkien määrittely oli varsin epätarkkaa ja riippuvainen rakennuttajan ja arkkitehdin omista laatunäkemyksistä. Kun esimerkiksi sisätilojen pintamateriaaleja ei oltu erikseen jaoteltu eri luokkiin kuuluviksi, olivat suunnittelun lopputulos ja rakennuskustannukset pitkälti kiinni arkkitehdin taitavuudesta. Hyvä suunnittelu takasi alemmassakin laatuluokassa ja halvemmilla materiaaleilla tasokkaamman vaikutelman kuin huonosti suunniteltu ylemmän laatuluokan rakennus.

Vallalla olleen tehokkuuden ja tarkoituksenmukaisuuden tavoittelun vastapainona ryhdyttiin 1960-luvun loppupuolella Rakennushallituksen peruskorjaussuunnittelun eräänä lähtökohtana pitämään myös rakennusten kulttuurihistoriallisia ja rakennustaiteellisia arvoja – ainakin kaikkein merkittävimmissä, laatuluokan I korjauskohteissa, kuten Valtioneuvoston linnassa tai Turun Akatemiatalossa.⁴³

VALTION VIRASTOTALOT 1969

Listassa ovat mukana ainoastaan valtion virastotalot (uudisrakenteiset ja sellaisiksi muutetut), ei nk. "valtion taloja", tutkimuslaitoksia tai erillisiä posti-, poliisi-, oikeus- tms. taloja. Vuosiluku merkitsee virastotaloksitulovuotta. Päälähteinä on käytetty Rakennushallituksen vuosikertomuksia. Karttapohja: Maanmittaushallitus 1960 / Kansalliskirjaston karttakokoelma.

Valtioneuvosto ja keskusvirastot:

- Valtioneuvoston linna 1824–28
- Aleksanterinkatu 4–10, 1885–1904
- **Bulevardi 21 1961**
- Etelä-Esplanadi 4, 1913
- **Etelä-Esplanadi 10, 1956**
- Etelä-Esplanadi 16, 1938
- Fabianinkatu 25 (Smolna), 1840
- Fredrikinkatu 21, 1918
- Kirkkokatu 3, 1926
- Korkeavuorenkatu 21, 1918
- Mariankatu 23, 1925
- Pohjois-Esplanadi 3, 1933
- Rauhankatu 4, 1915
- Snellmaninkatu 4–6, 1857
- Uudenmaankatu 1–5, 1913
- **Vuorikatu 24, 1966**
- Vuorimiehenkatu 1, 1909

Uudenmaan lääni:

- Hangon virastotalo (Bulevardi 20) 1936
- **Hyvinkään virastotalo 1955**
- **Keravan virastotalo 1958**
- **Lohjan virastotalo 1956**
- **Lohjan uusi virastotalo 1964**
- **Tammisaaren virastotalo (muutettu) 1960**

Turun ja Porin lääni:

- Turun vanha virastotalo (ent. Akatemiatalo) 1828
- **Turun uusi virastotalo 1967**
- **Huittisten virastotalo 1967**
- **Hämeenkyrön virastotalo 1968**
- **Ikaalisten virastotalo 1956**
- **Kankaanpään virastotalo 1963**
- **Kokemäen virastotalo 1960**
- **Laitilan virastotalo 1968**
- **Parkanon virastotalo 1961**
- **Rauman virastotalo 1963**
- **Salon virastotalo 1958**
- **Vammalan virastotalo 1956**

Ahvenanmaan lääni:

- Maarianhaminan lääninhallitustalo 1920–22
- **Maarianhaminan virastotalo (muutettu) 1964**

Hämeen lääni:

- Hämeenlinnan lääninhallitustalo 1836
- **Hämeen lääninhallituksen lisärakennus 1966**
- Hämeenlinnan lääninmaanmittauskonttori 1910
- **Forssan virastotalo (uudisrak.) 1963**
- **Kangasalan virastotalo 1968**
- **Nokian virastotalo 1954**
- **Riihimäen virastotalo 1963**
- **Someron virastotalo 1964**

Kymen lääni

- **Kouvola, Kymen läänin virastotalo 1954**
- **Kouvolan uusi virastotalo 1969**
- **Haminan virastotalo 1961**
- **Imatran virastotalo 1959**
- **Joutsenon virastotalo 1959**
- **Karhulan virastotalo 1957**
- **Kuusankosken virastotalo 1955**
- **Lappeenrannan virastotalo 1956**
- **Lauritsalan virastotalo 1955**
- **Myllykosken virastotalo 1957**
- **Parikkalan virastotalo 1959**

Mikkelin lääni:

- Mikkelin lääninhallitustalo 1843
- **Mikkelin virastotalo 1966**
- **Heinolan virastotalo 1954**
- **Juvan virastotalo 1967**
- **Kangasniemen virastotalo 1963**
- **Pieksämäen virastotalo 1955**
- **Savonlinnan virastotalo 1956**

Pohjois-Karjalan lääni (1960):

- **Joensuu, Pohjois-Karjalan läänin virastotalo 1967**
- **Joensuun virastotalo 1955**
- **Ilomantsin virastotalo 1962**
- **Lieksan virastotalo 1959**
- **Nurmeksen virastotalo 1964**
- **Valtimon virastotalo 1966**

Kuopion lääni:

- Kuopion lääninhallitustalo 1885
- **Kuopion lääninvirastotalot 1954**
- **Iisalmen virastotalo 1956**
- **Kiuruveden virastotalo 1967**
- **Lapinlahden virastotalo 1965**
- **Varkauden virastotalo 1962**

Keski-Suomen lääni (1960):

- **Jämsän virastotalo 1967**
- **Karstulan virastotalo 1968**
- **Saarijärven virastotalo 1960**
- **Viitasaaren virastotalo 1968**
- **Äänekosken virastotalo 1956**

Vaasan lääni:

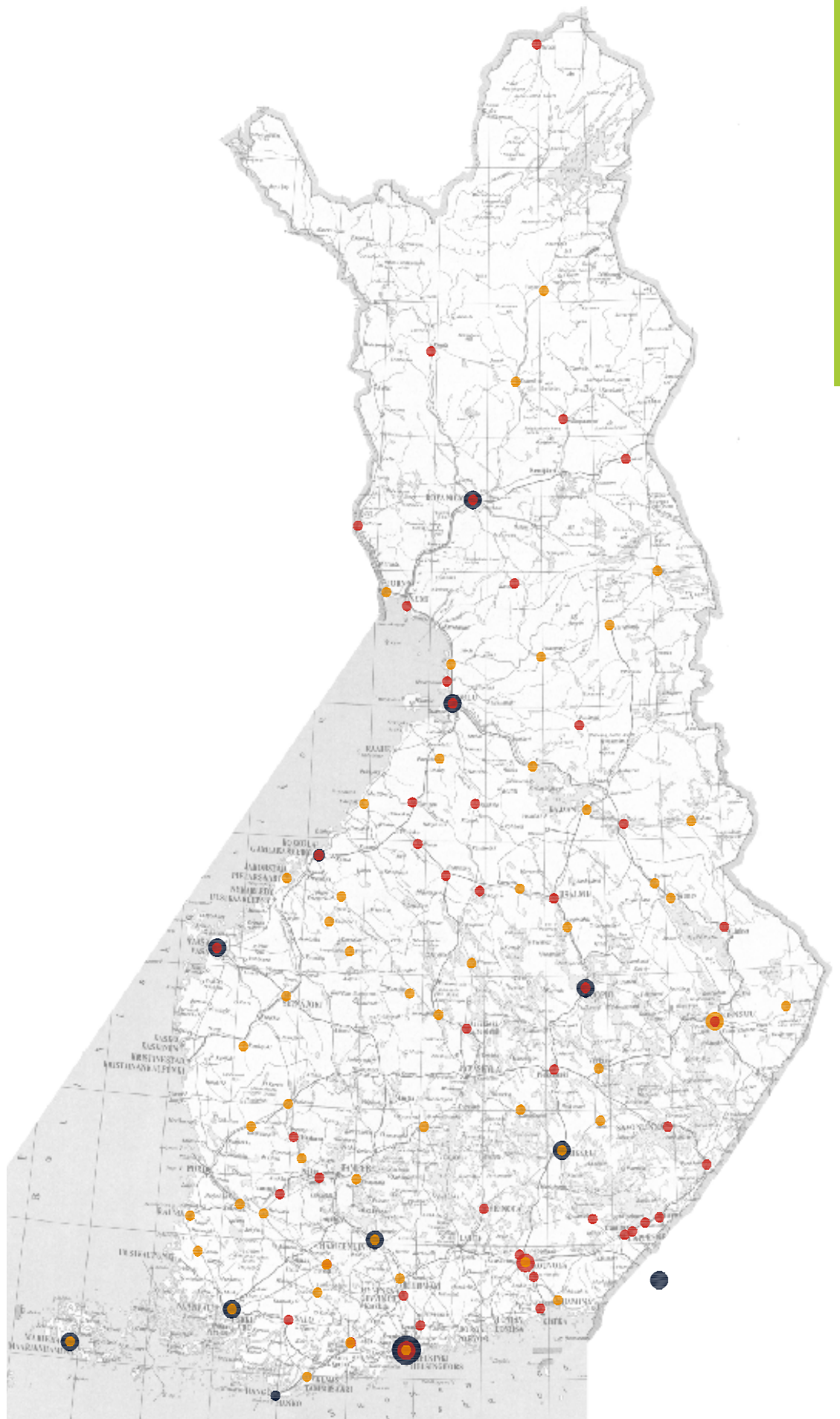
- Vaasan virastotalo 1862
- **Vaasan lääninmaanmittauskonttori 1912**
- **Evijärven virastotalo 1961**
- **Kauhajoen virastotalo 1963**
- **Kaustisen virastotalo 1964**
- **Kokkolan virastotalo 1958**
- **Pietarsaaren virastotalo 1967**
- **Seinäjoen virastotalo 1968**
- **Vimpelin virastotalo 1966**

Oulun lääni:

- Oulun lääninhallitustalo 1890
- Oulun lääninmaanmittauskonttori 1910
- **Oulu, metsähallinnon Pohjanmaan piirikonttori 1946**
- **Haapajärven virastotalo 1958**
- **Haukiputaan virastotalo 1954**
- **Iin virastotalo 1960**
- **Kajaanin virastotalo 1960**
- **Kalajoen virastotalo 1963**
- **Kuhmon virastotalo 1965**
- **Kuusamon virastotalo 1963**
- **Nivalan virastotalo 1955**
- **Oulaisten virastotalo 1958**
- **Paavolan (Ruukin) virastotalo 1966**
- **Pudasjärven virastotalo 1960**
- **Pulkkilan virastotalo 1955**
- **Puolangan virastotalo 1958**
- **Pyhäsalmen (Pyhäjärven) virastotalo 1954**
- **Sotkamon virastotalo 1956**
- **Taivalkosken virastotalo 1967**
- **Vaalan virastotalo 1962**

Lapin lääni:

- **Rovaniemi, Lapin lääninhallitustalo 1947**
- **Rovaniemen virastotalot 1949–55**
- **Kemin virastotalo 1958**
- **Kittilän virastotalo 1956**
- **Pelkosenniemen virastotalo 1955**
- **Ranuan virastotalo 1955**
- **Sallan virastotalo 1955**
- **Sodankylän virastotalo 1967**
- **Tornion virastotalo 1969**
- **Utsjoen virastotalo 1958**
- **Vuotson virastotalo (muutettu?) 1967**
- **Ylitornion virastotalo 1958**

1970–1979

Taloudellisuutta ja tehokkuutta

HALLINTO KASVAA

Valtiovarainministeriö ottaa ohjat

1970-luvun virastotalorakentamiselle, ja koko valtion rakentamiselle ylipäätään, antoi oman sävynsä heti vuosikymmenen alkuun tehty muutos valtioneuvoston ministeriöiden tehtävänjaossa. Rakennushallitus siirrettiin valtionvarainministeriön alaisuuteen vuonna 1970, kun kulkulaitosten ja yleisten töiden ministeriö jaettiin työvoima- ja liikenneministeriöiksi. Valtion virastotalot saivat tästä lähin rahoituksensa valtiovarainministeriöltä, kun taas esim. postin talot siirrettiin liikenneministeriön budjetointiin. Seurasi tiukan rakennuskustannusten seurannan ja minimoinnin kausi.⁴⁴

Helsingin virastotiloja oli lisättävä voimakkaasti lukuisten muidenkin ministeriö- ja keskusvirastouudistusten takia. Verohallitus aloitti toimintansa 1970-luvun alussa valtionvarainministeriön uutena keskusvirastona. Sen toimitilat ostettiin ajan henkeä hyvin kuvaavasta Merihaan kaupunginosasta Haapaniemenkatu 7–9:stä vuonna 1974. Maatalousministeriö muuttui nimeltään maa- ja metsätalousministeriöksi vuonna 1971. Sen alaisuuteen tuli Maatalous- ja Asutushallituksista yhdistetty Maatilahallitus, joka sijaitsi Mariankatu 23:n vanhassa virastotalossa.

Keskushallinnon muut muutokset jatkoivat 1960-luvun lopulla alkanutta voimakasta sosiaali-, terveys- ja koulutuspalvelujen laajentamissuuntausta. Toisaalta nk. ”toisen aallon” hyvinvointivaltion tehtävät, ympäristön-, kulluttajan- ja työsuojelu saivat omat keskusvirastonsa. Jälkimmäisiin voidaan lukea maa- ja metsätalousministeriön alaisuuteen vuonna 1970 perustettu Vesihallitus, jonka ensisijaisena tehtävänä oli vesiensuojelutyö. Vuonna 1973 työnsä aloittanut Elinkeinohallitus alkoi käsitellä kuluttajakysymyksiä, edistää kilpailua ja suorittaa hinta- ja elintarvikevalvontaa.

Entisen Ammattientarkastuslaitoksen tilalle perustettiin vuonna 1973 Työsuojeluhallitus ja seuraavana vuonna astui voimaan työsuojelun valvontalaki. Työsuojeluhallitus oli ensimmäinen keskusvirasto, jonka sijoituspaikka oli Helsingin ulkopuolella. Sen käyttöön valmistui vuosikymmenen lopussa Tampereelle suuri, 58 000 m³:n kokoinen virastotalo, nk. Hippotalo. Valtioneuvoston asettama ja vuosien 1972–1974 aikana toiminut hajasijoituskomitea ehdotti, että kaikkiaan 30 virastoa ja laitosta siirrettäisiin pääkaupungista muualle. Hajasijoittaminen ei taaskaan saanut enempää tuulta alleen, ja ainoastaan Valtion opintotukikeskus ja Valtion polttoainekeskuksen pääkonttori siirrettiin Jyväskylään.⁴⁵

VITRY:stä TIHRY:yn

Helsingin, mutta myös muun maan virastotilaongelmia ryhtyi tammikuusta 1973 lähtien selvittämään ja uusien tilojen hankintaa koordinoimaan Rakennushallituksen virastotilatyöryhmä (VITRY). Helsingissä oli virastotiloja noin 324 000 m², mutta niistä ainoastaan hieman yli puolet oli valtion omistamissa kiinteistöissä ja loput vuokralla. Lisää virastotilaa tarvittiin kahden seuraavan

”Uudisrakennustoiminnan kehittämisen tärkeimpänä päämääränä on rakennuttamistarpeen tyydyttäminen siten, että saavutettava tulos on kokonaistaloudellisesti mahdollisimman edullinen.”

Pääjohtaja Heikki Sysimetsä, Valtion talonrakennus- ja kiinteistöhallinto, Rakennushallituksen kertomus vuodelta 1971, Helsinki 1972.

Pasilan virastokeskusta rakennetaan vuonna 1978. HKM/Sky-Foto Möller

Keskushallinnon virastotaloja 1970–1979

Helsinki, Pasilan virastokeskus

1971–74 PES, RakH; 1974–75 perustustyöt;
1977–81 rakenteilla 432 000 m³; valmistui 1982.
Ratapihantie 7–Opastinsilta.

Helsinki, Haapaniemenkatu 4 virastotalo

1972 KVR, Kaj Salenius; valmistui 1974–75.
Purettu.

Helsinki, Hakaniemenranta 2 virastotalo

1973 KVR, Kaj Salenius 72 700 m³; valmistui 1975.

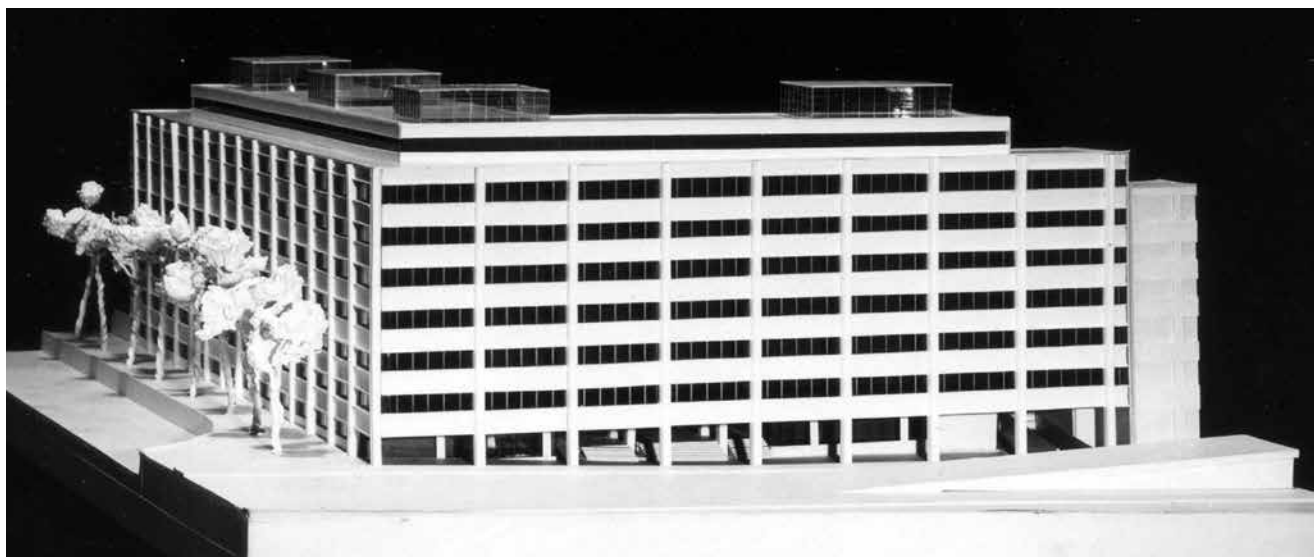
Helsinki, Olavinkatu 1 virastotalo

1975 KVR (valtio 50%), Einari Teräsvirta.

Tampereen virastotalo, Hippotalo

1975 PES; 1976–77 suunnittelu 58 000 m³,
1977–78 rakenteilla; valmistui 1979.
Uimalankatu. Myyty 2015.

Virastotalon Haapaniemenkatu 4 pienoismalli. KA RakH

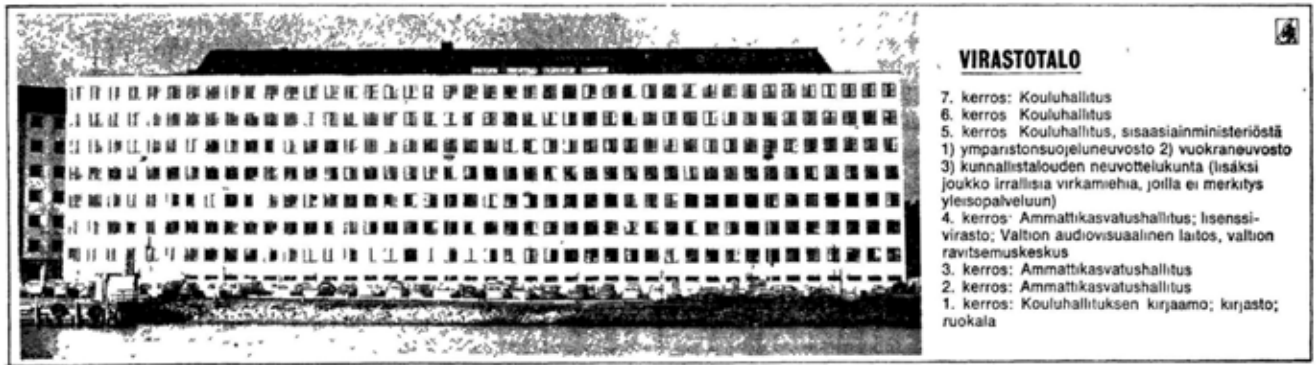
vuoden aikana jopa 144 500 m², mikä lähenteli puolta jo käytössä olleista tiloista. Tiloja oli jo valmistumassa vuosien 1974 ja 1975 aikana kahteen uuteen virastotaloon, Haapaniemenkatu 4:ään ja Hakaniemenranta 2:een. Ne olivat molemmat saman arkkitehdin Kaj Saleniuksen suunnittelemia. Vuonna 1974 aloitettiin myös Suomen kaikkien aikojen suurimman, 432 000 m³:n kokoisen virastotalon, Pasilan virastokeskuksen perustustyöt.

Virastojen keskittäminen kookkaisiin, yleispäteviin virastotaloihin nähtiin taloudellisesti edulliseksi ratkaisuksi. Niin Pasilan kuin Hakaniemenkin uusiin virastotaloihin tuli mahtumaan useiden keskusvirastojen sekä pienempien virastojen ja laitosten tiloja. Keskusvirastojen vanhoihin, tyhjentyviin tiloihin Helsingin keskustassa, lähempänä valtioneuvoston linnaa, pyrittiin sijoittamaan ministeriöiden toimitiloja. Virastotilatryöryhmän ensimmäisiä kysymyksiä vuonna 1973 olivat mm. Haapaniemenkatu 4:n täyttämättä olleiden 5–8. kerrosten käyttäjät, joiksi valittiin Rakennushallituksen rakennus- ja kiinteistöosastot ja samana vuonna perustettu Elinkeinohallitus.

Vuotta myöhemmin valmistuneen Hakaniemenranta 2:n pääkäyttäjiksi tulivat kolmessa eri toimipisteessä ollut Kouluhallitus ja seitsemässä toimipisteessä ollut Ammattikasvatushallitus. Hakaniemenrannan jäljelle jääneet tilat aiheuttivat päänvaivaa; kaikki Helsingin keskustan vanhoissa rakennuksissa olleet virastot eivät halunneet muuttaa ajanmukaiseen elementtitaloon. Pasilan virastotaloon kaavailtiin mm. Merenkulkuhallitusta, joka kieltäytyi lähtemästä Vuorimiehenkadun talostaan. Kaisaniemeen, Unioninkatu 43:een kaavailtuun uuteen virastotaloon oli tarkoitus sijoittaa Lääkintöhallitus kokonaisuudessaan mm. Aleksanterinkatu 4–10:ssä sijainneista tiloista. Unioninkadun virastorakennuksen tontti ammotti kuitenkin tyhjillään, ja sen rakentaminen venyi monen vuosikymmenen päähän.

Vanhat virastotalot peruskorjattiin ennen ministeriöiden muuttoa. Kouluhallitukselta tyhjäksi jääneeseen Eteläesplanadi 16:een muutti vuonna 1977 neljässä eri paikassa ollut liikenneministeriö kokonaisuudessaan ja Ammattikasvatushallituksen tilalle Eteläesplanadi 10:een oikeusministeriö. Rakennushallituksen ja Maanmittaushallituksen entiset virastotalot Rauhankatu 4 ja Kirkkokatu 3 vastasivat opetusministeriön tilantarpeita. Osa muistakin ministeriöistä sijaitsi 1970-luvun lopulla kokonaan Valtioneuvoston linnan ulkopuolella.

Toukokuussa 1977 lakkautetun Rakennushallituksen virastotilatryöryhmän tilalle perustettiin tilanhankinnan koordinoitiryhmä (TIHRY). Pääkaupunkiseudun alueen virastojen sijoittelussa riitti koordinointia. Vuonna 1977 kaikesta valtion rakenteilla olleesta rakennustilavuudesta peräti 45% sijaitsi Uudenmaanlänin alueella, mihin Pasilan valtava virastokeskittymä oli suurelta osin vaikuttamassa.⁴⁶

Hakaniemenrannan virastotalon esittelykuva Helsingin Sanomissa 12.11.1975.

Hajasijoituksen sijasta väliportaana hallintoa vahvistetaan

Kun keskushallinnon hajasijoittaminen ei ollut osoittautunut hyväksi ratkaisuksi, ryhdyttiin alueellistamista harjoittamaan siirtämällä päätösvaltaa väliportaana hallintoon sekä paikallis- ja kunnallishallintoon. Lääninhallitusten ja muidenkin piirihallintoviranomaisten tehtävät lisääntyivät siksi 1970-luvun aikana.

1970-luvun alussa lääninhallitusten organisaatioita täydennettiin keskushallinnon vanavedessä nk. toisen aallon hyvinvointivaltion tehtävillä; lääninhallitukset toimivat mm. uuden Elinkeinohallituksen piiriviranomaisina. Esimerkiksi Uudenmaan lääninhallitukseen perustettiin vuosina 1970–1972 kouluosasto, sosiaali- ja terveysosasto, lääninsuunnittelujaosto, poliisitoimisto sekä kaavoitus- ja rakennustoimisto. Laajentunut Uudenmaan lääninhallitus siirrettiin Aleksanterinkadulta Pasilaan, jähka virastotilat siellä valmistuivat. Myös muihin läänin pääkaupunkeihin ryhdyttiin 1970-luvun puolivälissä suunnittelemaan entistä suurempia virastotaloja. Näitä olivat mm. Jyväskylään vuosikymmenen lopussa valmistunut virastotalo ja Vaasan uusi virastotalo, joka valmistui kutsukilpailun jälkeen vasta seuraavalla vuosikymmenellä.

Rakennushallinnon järjestysmuotokomitea oli vuonna 1968 esittänyt Rakennushallituksen piiriorganisaation vahvistamista. Vuonna 1971 lääninrajojen puitteissa toimineet lääninrakennustoimistot muutettiin jälleen piirirakennustoimistoiksi. Rakennuspiirejä oli kahdeksan, joista kolmessa oli yhdistetty kahden läänin alueet: Kymen ja Mikkelin läänit, Kuopion ja Pohjois-Karjalan läänit sekä Keski-Suomen ja Vaasan läänit.

1970-luvulla perustetuilla keskusvirastoilla, mm. Työsuojeluhallituksella, Maatilahallituksella ja Vesihallituksella oli omat piiriorganisaationsa, jotka lisäsivät virastotilan tarvetta entisestään. Läänien hallintokaupunkien lisäksi monilla muillakin isommilla paikkakunnilla, mm. Kajaanissa, Seinäjoella ja Ylivieskassa rakennettiin suuria virastotaloja.⁴⁷

Ylivieska oli Keski-Pohjanmaan piiriorganisaatioiden sijoituspaikka, ja siksi sen vuonna 1970 valmistunutta virastotaloa jouduttiin laajentamaan lähes heti valmistuttuaan. Virastotalo oli ollut 1960-luvun kiireellisyysjärjestyksen kärjessä, mihin oli vaikuttanut mm. se, että Tie- ja vesirakennushallituksen Keski-Pohjanmaan piirin toimitilat oli sijoitettu väliaikaisiin parakkirakennuksiin. Maanmittaushallituksen organisaatiouudistuksen yhteydessä aloittanut Ylivieskan maanmittauspiirin maanmittaustoimisto jouduttiin sitten vuonna 1972 sijoittamaan näihin parakkeihin, kunnes virastotalon laajennus valmistui vuonna 1978.

Vuonna 1970 perustetun työvoimaministeriön alaisina oli suoraan kaksi-toista työvoimapiiriä. Piirien toimistot sijaitsivat läänien hallintokaupunkien lisäksi Tampereella ja Kajaanissa. Esimerkiksi Helsingin työvoimapiirin toimisto ja Helsingin työvoimatoimisto sijoitettiin em. Haapaniemenkatu 4:n uuteen virastotaloon.

Paikallistason sosiaali- ja terveyspalveluja siirrettiin 1970-luvulla valtiolta kuntien hoidettaviksi. Tämä oli yksi suuri syy siihen, että kuntien virkamiesten määrän kasvu ylitti 1970-luvulla valtionhallinnon kasvuvauhdin. Sisäministeriössä oli 1970-luvun alussa laadinnassa myös valtion paikallishallintoa, ja

Väliportaan hallinnon virastotaloja 1970–1979

Jyväskylän virastotalo

1974–75 PES, 1976 suunnittelu, Anna-Maija ja Martti Jaatinen; 1977–78 rakenteilla; valmistui 1979.
Hannikaisenkatu–Cygnaeuksenkatu 1.

Hämeenlinnan virastotalo

1975 PES 54 900 m³; valmistui 1977.
Linnankatu 3.

Maarianhaminan virastotalo

1978 PES; 1979–80 suunnittelu, Laiho-Pitkänen-Raunio 17 200 m³; 1981–82 rakenteilla; valmistui 1983.
Torggatan 16.

Rovaniemen virastotalon laajennus

1975 PES 42 200 m³; 1977–78 suunnittelu; valmistui 1980.

Vaasan virastotalo

1975 PES 62 200 m³; 1978 kutsukilpailu; 1980 suunnittelu, Annikki Nurminen; 1981–83 rakenteilla 73 700 m³; valmistui 1984.
Tehtaankatu 2–Wolffintie 35.

nimenomaan paikallishallintopiirien keskuksia koskevia kehittämissuunnitelmia. Tällaisiksi keskuksiksi kaavailtiin mm. Joutsaa, Kerimäkeä ja Iittiä, joiden uudet virastotalot valmistuivat 1970-luvun aikana.⁴⁸

Oikeuslaitoksen rakentamista

Oikeushallinnon tilantarpeet kasvoivat voimakkaasti sekä väliportaan että paikallistasolla. Kaksi uutta hovioikeutta perustettiin Kouvolaan 1978 ja Rovaniemelle 1979. Niillä ei kuitenkaan aluksi ollut omia toimitiloja, vaan ne olivat pitkään vuokralla. Alioikeuksille täytyi ryhtyä suunnittelemaan valtion virastotiloja sporttelijärjestelmän lakkautuksen seurauksena.

Tuomiokuntia siirrettiin pois sporttelijärjestelmän piiristä sitä mukaa, kun kihlakunnantuomarin virat tulivat avoimiksi ja tarvittavat virastotilat oli saatu hankituksi. Kihlakunnanoikeuksien juttumäärä oli niiden virastotilojen tärkeä mitoitusperuste; suurimpiin kihlakunnanoikeuksiin tarvittiin useita erisuuruisia istuntosaleja. Alioikeuksien virastotilantarve oli merkittävä, sillä vuoden 1971 lopussa tuomiokuntia oli 71 ja niissä yhteensä 144 kärjäkuntaa. Ainoastaan 53 kärjäkuntaa oli tuolloin valtion omistamissa tiloissa. Vuonna 1977 siirtyi valtiolle myös nk. vanhojen kaupunkien raastuvanoikeuksien sekä poliisilaitosten tiloista huolehtiminen. Yhdistettyjä oikeus- ja poliisitaloja täytyi rakentaa tai ostaa suuri määrä varsinkin 1980-luvun puolella.⁴⁹

VIRASTORAKENTAMISEN OHJELMOINTI 1970-LUVULLA

RANK

Lakkautetun kulkulaitosten ja yleisten töiden ministeriön alaisuudessa valtion talonrakennushankkeita ja niiden huonetilaohjelmia koordinoitua rakennusohjelmatoimikuntaa seurasi vuonna 1971 valtionvarainministeriön alainen Rakennusasiain neuvottelukunta (RANK). Emoministeriön edustajien lisäksi neuvottelukuntaan tuli kaksi Rakennushallituksen edustajaa ja kaksi valtioneuvoston määräämää jäsentä.

Rakennusasiain neuvottelukunnan myötä pyrittiin korjaamaan huonetilaohjelmien laadinnan aiempia puutteita. Niin virastojen ja ministeriöiden kuin Rakennushallituksen toimintaa tehostettiin tässä varsinaista suunnittelua edeltäneessä vaiheessa. Rakennusasiain neuvottelukunnan tuli aiempaa useammin kuulla huonetilaojelmia käsitellessään myös aloitteen tehneen viraston tai laitoksen edustajaa sekä ulkopuolisia asiantuntijoita. Myös rakennustontista tuli pyytää neuvottelukunnan lausunto jo ennen kuin se hankittiin valtiolle.⁵⁰

PES ja ES

Samoihin aikoihin Rakennusasiain neuvottelukunnan perustamisen kanssa vuonna 1971 tuli voimaan uusi asetus valtion talonrakennushankkeiden kuluista. Ennen ainoakaan valtion rakennuksen suunnittelun aloittamista tuli siitä laatia perustamis- ja esisuunnitelmat (PES). Perustamissuunnitelmassa esitettiin talonrakennushankkeen toteuttamisen edellytysten, mm. rahoituksen arviointiin tarvittavat tiedot. Esisuunnittelussa laadittiin huoneohjelma ja alustava kustannusarvio. Perustamissuunnittelu aloitettiin yleensä hankkeen vireille laittaneessa virastossa tai laitoksessa, mutta virastotalojen perustamis- ja esisuunnittelun teki aina Rakennushallitus. Tätä varten Rakennushallituksen suunnitteluosastolle perustettiin erityinen esisuunnitteluryhmä (ES).

Rakennushallitukselle annettiin suunnittelumääräys vasta esisuunnitelman hyväksymisen jälkeen. Ajatuksena kaikessa oli se, ettei rakennussuunnitelmia tehtäisi turhaan varastoon, jossa ne monien 1950- ja 1960-lukujen hankkeiden tapaan olisivat vanhentuneet. Suunnitellut hankkeet todennäköisesti myös toteutuivat. Oli kuitenkin edelleen mahdollista, että rakennushanke venyisi rahoituksen keskeyttämisen takia.

Rakennushallituksen esisuunnitteluryhmässä laadittiin virastotalojen perustamis- ja esisuunnitelmia vuosittain vaihtelevaan tahtiin sen mukaan,

KVR-hanke Kiinteistö Oy Toijalan virastotalon peruski-
ven muuraustilaisuus 1970-luvun puolivälissä. KA RAKH

minkälaiset näkymät rakennusalalla olivat. Esimerkiksi noususuhdanteen aikana vuonna 1974 perustamissuunnitelmia tehtiin 11 kpl ja esisuunnitelmia 12 kpl, mutta heikompana vuonna 1977 samat luvut olivat 3 kpl ja 2 kpl.⁵¹

Uusi kiireellisyysjärjestys

Rakennushallituksen esisuunnitteluryhmän toimesta suoritettiin vuonna 1971 myös 1960-luvun lopulla laadittujen valtion virastotalojen rakentamisen kiireellisyysjärjestysten tarkistaminen. Aina kiireellisten Helsingin virastotalojen sekä Vaasan, Maarianhaminan, Kuopion, Oulun, Jyväskylän ja Rovaniemen lääninvirastotalojen lisäksi tarkistetussa I kiireellisyysryhmässä oli nyt 18 valtion virastotaloa pienemmillä paikkakunnilla.

Virastotalojen uusi kiireellisyysjärjestys vahvistettiin jälleen vuonna 1973. Sitä edelsi virastotilatoimikunnan vuonna 1965 laatiman, vanhentuneeksi katsotun valtionhallinnon tilantarvekyselyn päivittäminen. Tiedustelusta kävi ilmi, että Helsinkiä ja Ahvenanmaata lukuun ottamatta maassa oli virastotiloja yhteensä 512 000 m², joihin luettiin siis myös postin, poliisin ja oikeuslaitoksen tilat. Valtion omistamia tiloja tuosta määrästä

oli hiukan yli puolet ja loput olivat vuokralla.

Lisää tiloja tarvittaisiin vuoteen 1978 mennessä 240 000 m², eli lähes puolet olemassa olevasta määrästä. Sellaisia paikkakuntia, joissa valtion virastotiloja ei ollut lainkaan oli 64 kpl. Erittäin kiireellisiksi arvioitiin 23 ja kiireellisiksi 13 paikkakunnan virastotaloa. Erityisen kiireelliseksi katsottiin Espoon uudet virastotilat, koska niistä suurin osa oli muiden kuntien, Helsingin ja Kauniaisten alueilla. Pelkästään Espoon verotoimiston tilantarve edellytti kaikkein kiireellisintä luokkaa.

Kiireellisyysjärjestys vastasi hyvin pitkälle 1970-luvulla aloitettujen ja 1980-luvun alkuun mennessä toteutuneiden virastotalojen listaa. Se ei kuitenkaan taannut hankkeiden nopeaa toteutumista. 1970-luku jakautui vuosikymmenen alkuvuosien taloudelliseen noususuhdanteeseen ja loppupuolen laskusuuntaukseen, jolloin useiden rakenteilla tai suunnitteluvaiheessa olleiden rakennusten aikataulua jouduttiin lykkäämään tai hidastamaan.

Esimerkiksi I kiireellisyysryhmään vuonna 1971 siirretystä Lappeenrannan uudesta virastotalosta laadittiin perustamissuunnitelma vuonna 1973 ja esisuunnitelma vahvistettiin vuonna 1976. Suunnittelukehotuksesta huolimatta suunnittelu kesti taloustaantumien takia vuoteen 1978 ja virastotalo valmistui vasta 1982.

Järvenpään valtion virastotalon suunnittelu aloitettiin Rakennushallituksessa vuonna 1970 ja se valmistui kahdeksan vuotta myöhemmin. KA RAKH

Valtion paikallishallinnon virastotaloja 1970–1979

1970

Järvenpään virastotalo

1970 suunnittelu, RakH/Palokoski 18 000 m³ (1975 23 000 m³); 1976 rakenteilla; valmistui 1978.

Mannilantie 26–28.

Keuruun virastotalo

1970 suunnittelu, RakH 10 000 m³; valmistui 1974 (8400 m³).

Multiantie.

Orimattilan virastotalo

1970 suunnittelu ja rakentaminen RakH/M. Hirvonen; valmistui 1971.

Orionaukio.

1971–72 (ei varmoja tietoja)

Joutsan virastotalo

1971 tai 72 PES; suunnittelu Anja ja Arto Hakanen 12 300 m³; valmistui 1974.

Länsitie.

Lapuan virastotalo

1971 tai 72 PES; suunnittelu Matti Hakuri 20 360 m³; valmistui 1974.

Lassilantie.

Raahen virastotalo

1971 tai 72 PES; suunnittelu Eero Huotari 25 000 m³; valmistui 1974.

Rantakatu.

Suonenjoen virastotalo

1971 tai 72 PES; suunnittelu RakH/Matti Hirvonen 13 760 m³; valmistui 1974.

Herralantie.

1973

Lappeenrannan uusi virastotalo

1973–75 PES 41 500 m³; 1976 –78 suunnittelu, Castren–Jauhiainen–Nuutila; 1978–80 rakenteilla 75 000 m³; valmistui 1982.

Villimiehenkatu.

1974

Kerimäen virastotalo

1974 PES; 1975 suunnittelu, RakH/Hirvonen 7800 m³; 1976 rakenteilla; valmistui 1977.

Kerimäentie.

Kiteen virastotalo

1974 PES; 1975 suunnittelu, RakH/Eila Esala 12 000 m³; 1976 rakenteilla; valmistui 1977.

Hovintie, myyty.

Lahden virastotalo

1974(?) PES; 1975 suunnittelu, Vuorelma & Salo Ky, 51 000 m³; 1976–77 rakenteilla; valmistui 1978.

Kirkkokatu.

Leppävuiran virastotalo

1974–75 PES; 1975–77 suunnittelu, RakH/Hirvonen; 1978 rakenteilla; valmistui 1979?

Leppävuirantie.

Muhoksen virastotalo

1974 PES; 1975 suunnittelu, muu 11 300 m³; 1976 rakenteilla, valmistui 1977.

Valtatie.

1975

Hyvinkään uusi virastotalo

1975 PES 27 000 m³; 1984 suunnittelu Aarne von Boehm; 1987–88 rakenteilla; valmistui 1989.

Urakankatu 1.

Iisalmen uusi virastotalo

1975 PES 24 500 m³; 1980 suunnittelu, RakH; 1982 rakenteilla 23 200 m³; valmistui 1983.

Kajaanin uusi virastotalo

1975 PES 36 300 m³; 1981 suunnittelu Arkton suunnitteluryhmä Oy; 1984–86 rakenteilla 19 000 m³; valmistui 1987.

Kalliokatu 2.

Outokummun uusi virastotalo

1975 PES 6400 m³; 1977–78 suunnittelu, RakH/Hirvonen; valmistui 1980-l.

Sänkinotkonkatu.

Paraisten virastotalo

1975 PES 13 500 m³; 1976–77 suunnittelu S. Ek-lund, 1977–78 rakenteilla; valmistui 1979(?).

Rantatie.

Savonlinnan uusi virastotalo

1975 PES 17 200 m³; 1981–82 suunnittelu Jauhiainen & Nuutila; 1984–85 rakenteilla 33 700 m³; valmistui 1986.

Olavinkatu.

Kaalisten uusi virastotalo

1975 KVR 8300 m³; Enkovaara & Kumppanit; valmistumisvuosi ei tiedossa.

Vanha Tampereentie.

1976

Iitin virastotalo

1976–78 suunnittelu Karjalainen & Salo; 1977–78 rakenteilla; valmistui 1979(?).

Rautatienkatu.

1978

Karkkilan virastotalo

1978 energiansäästön kokeilukohte; 1980 suunnittelu Ilkka Pajamies; 1982 rakenteilla 9400 m³; valmistui 1983.

Pirttikatu. Myyty 2011.

”KVR:n laajentamista rakennushallituksen töissä estää pääasiassa se, että rakennushallituksen kohteet ovat usein yksilöllisiä rakennushankkeita, joihin KVR ei periaatteessa oikein hyvin sovi, eikä se tuota niissä samanaalaista kustannusten alenemista kuin toistuvissa rakennuksissa.”

Antero Kallion loppukeskustelukommentti KVR-menettelyistä pidetyssä keskustelutilaisuudessa 14.11.1977, Rakennushallitus 1977.

Kiinteistö Oy Tohmajärven Toimistotalo

1975 KVR 3500 m³; valmistui 1978(?).

Kiinteistö Oy Forssan Asemanpuisto virastotalo

1975 KVR rakennuststo. A. Puolimatka 14 600 m³; valmistui 1978(?).

Kiinteistö Oy Imatran keskusase

1975–77, KVR 7000 m³.

Kiinteistö Oy Kasarmikadunkulma, Hämeenlinna

1975–79 KVR 9000 m³, Puolimatka Yhtymä Oy.

Kiinteistö Oy Kuopion Asemakatu 38–40

1975–77 PES 81 800 m³; Kaj Michael.

Kiinteistö Oy Toijalan virastotalo

1975–77, KVR 3500 m³; Pertti Neva Ky.

Kiinteistö Oy Valkeakosken Virastotalo

1975–77 KVR.

Kiinteistö Oy Kannuksen Virastotalo

1977.

Kiinteistö Oy Ilmajoen Virastotalo

1978, V. Voutilainen. & Co.

Kiinteistö Oy Jalasjärven Virastotalo

1978(?), Simo Lumme.

Kiinteistö Oy Muonion virastotalo

1978, Pertti Neva Ky.

Kiinteistö Oy Haapajärven Virastokeskus

1979, Suunnittelupiste Oy.

Kiinteistö Oy Isojoen Virastotalo

1979, Enkovaara & Kumppanit.

Mäntän Virastotalo Oy

1979, Erkki Kantonen.

Kiinteistö Oy Saarijärven virastotalo

1979(?), V. Voutilainen.

Kiinteistö Oy Karjaan Kansliatalo

1979, A-konsultit.

Vihdin Linjatalo Oy

1979, Mikko Lintula.

Helsingissä taantuma koski erityisesti Pasilan jättivirastotaloa, Valtioneuvoston linnan lisärakennusta Kirkkokadulla ja Unioninkatu 43:een suunniteltua Lääkintähallituksen virastotaloa. Valtion rakentamisessa keskityttiin entistä enemmän peruskorjaustoihin, koska ne työllistivät uudisrakentamista enemmän.⁵²

Totaaliurakointia

Virastotiloja syntyi pääasiassa rakentamalla uusia virastotaloja tai kunnostamalla ja laajentamalla vanhoja rakennuksia. Virastohuoneistoja tai kokonaisia rakennuksia myös ostettiin, vuokraamisen ohella, varsinkin Helsingissä ja muissa suurissa kaupungeissa, joissa tilantarve ylitti mahdollisuudet kaiken uudisrakentamiseen.

Toisaalta kaikilla pienillä paikkakunnilla ei kannattanut rakentaa kokonaisia virastotaloja, jos tilantarve oli vähäinen. Valtion virastotalon rakentamisen edellytyksenä oli 700 m²:n lisätalantarve, jollainen esimerkiksi vuonna 1978 oli 150 paikkakunnalla. 1970-luvun puolestavälistä lähtien virastohuoneistoja ostettiin enenevässä määrin kuntien aloitteesta rakennetuista kiinteistöosakeyhtiöistä. Vuonna 1974 virastotilatyöryhmän pohdittavana olivat mm. Forssan ja Valkeakosken talohankkeet, joista valtio ostaisi tarvitsemansa huoneisto-osakkeet.

Forssan ja Valkeakosken virastotalot olivat molemmat kokonaisvastuurakentamishankkeita (KVR). Rakennushallituksen yleisesti käytössä ollut menettelytapa oli antaa virkatyönä tai ulkopuolisen arkkitehdin toimeksiantoina suunnitellut rakennukset rakennettavaksi urakalla rakennusliikkeille. KVR-rakentamisessa urakoitsija vastasi myös rakennuksen suunnittelusta ja toteutustavasta. Tätä nk. ”totaaliurakointia” oli ryhdytty tutkimaan Rakennushallituksessa vuonna 1970 suunnittelu- ja toteutusajkojen lyhentämiseksi ja kustannusten alentamiseksi. Ensimmäisiä toteutuneita totaaliurakoita olivat kaksi vuotta myöhemmin aloitetut Helsingin suuret virastotalot Haapaniemenkadulla ja Hakaniemenrannassa. Molemmissa tapauksissa rakennusyhtiö omisti tontin, jolle virastotalo rakennettiin.

Vuonna 1975 oli meneillään neljä KVR-virastotalohanketta, mutta menettely osoittautui pian ongelmalliseksi. Vuonna 1976 todettiin kokemusten osoittavan, että se oli sopimaton huonetilaohjelmaltaan vaikeiden tai varustelutasoltaan raskaiden hankkeiden toteuttamiseen. Rakennuskustannukset alenivat ja suunnitteluajat kyllä lyhentyivät, mutta laatu ja rakentamisen ohjausmahdollisuudet heikentyivät. KVR:llä kannatti toteuttaa pääasiassa vain pienehköjä hankkeita, kuten varastorakennuksia tai metsurien ja rajavartioston henkilökunnan asuntoja.⁵³

Suunnittelun normitusta 1970-luvulla

Rakennushallituksen oman suunnitteluhenkilökunnan määrä väheni koko 1970-luvun ajan ja vastaavasti ulkopuolisten arkkitehtien laatimien suunnitelmien osuus kasvoi kasvamistaan. Vuonna 1970 virastotyönä tehtiin kaikesta suunnittelusta 26%, seuraavana vuonna 15% ja vuosikymmenen lopussa ainoastaan 8 %. Uudisrakennusten suunnittelusta toimeksiantoina tehtiin vielä tätäkin suurempi määrä.

Rakennushallituksen oma suunnittelu keskittyi peruskorjaus- ja muutossuunnitteluun sekä kiireellisiin tai muuten laadultaan erityisiin kohteisiin. Suunnittelijoiden vähentyminen korvautui osin suunnittelua valvovan projektinjohtohenkilökunnan lisäyksillä. Ulkopuolisen suunnittelun ohjaukseen kehitettiin jatkuvasti uusia menetelmiä, normeja ja määräyksiä, samalla kun suunnitteluasiakirjojen tarkkuutta lisättiin. Arkkitehdin suunnitteluvapaudet kapenivat teknisten, taloudellisten ja kiristyvien aikatauluvaatimuksien puristuksessa. Myös lisätyn rakennushallituksen toiminta jatkui. Esimerkiksi vuonna 1977 lisätyssä rakennushallituksessa hyväksyttiin kolmen virastotalon luonnokset.

Rakennushallituksen rakennuttamista harjoittavassa uudisrakennustoimistossa oli vuonna 1972 oma hankeryhmänsä virastorakennuksille. Vuonna 1978 perustettiin myös uudisrakennusten suunnitteluryhmään oma virastorakennusten hankeryhmä. Virastotalohankkeisiin luettiin valtionvarainministeriön, sisäasiainministeriön, kauppa- ja teollisuusministeriön ja oikeusministeriön uudisrakennukset. Näiden rinnalla jatkoivat esisuunnitteluryhmä ja teknillistaloudellinen ryhmä. Vanhojen tehtäviensä lisäksi teknillistaloudellinen ryhmä oli vastuussa myös valtion talonrakennustoiminnan laatuluokituksista.

Kymmenen vuotta vanha laatuluokitus uusittiin keväällä 1974. Luokitus pyrittiin saattamaan senhetkisten, taloudellisuutta ja tehokkuutta painottavien vaatimuksien mukaiseksi. Samalla oli tarkoitus korjata aiemmat puutteet luokiteltaessa monia erilaisia tiloja sisältävää rakennusta – kaikkien tilojen ei tarvinnut olla samantasoisia. Virastorakennukset käsittävässä laatuluokassa III määriteltiin nyt myös rakenteellinen ohjeikä 50 vuotta. Luokassa korostettiin toiminnan mukaista tilankäyttöä ja varatilojen, muunneltavuuden ja lisärakentamisen huomioon ottamista. Laadun määräävänä tekijänä olivat hankinta- ja käyttökustannusten edullisuus, mutta viihtyisyyttä ei enää mainittu. Merkittävien virastorakennusten edustustarkoituksia palvelevat yleisötilat kuuluivat luokkaan II. Siinä rakenteellinen ohjeikä oli 100 vuotta ja väljyys ja edustavuus oli sallittu erikseen nimetyissä osissa.⁵⁴

Tilamitoitusohjeet

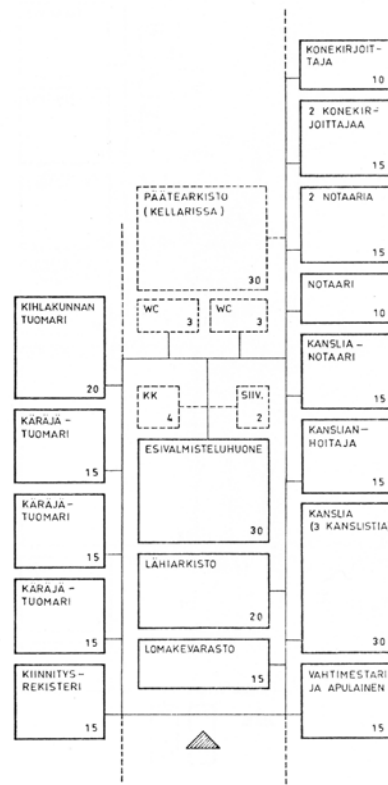
Suunnittelun normittaminen näyttäytyi 1970-luvun puolesta välistä lähtien Rakennushallituksen julkaisemissa tilamitoitusohjeissa. Eri tyyppisille huone-tiloille annettiin tarkat ja noudatettaviksi tarkoitetut suunnitteluohjeet. Lisäksi eräille virastotyypeille laadittiin esimerkkihuoneohjelmat yhteyskaavioineen. Näkökulmasta riippuen ne joko selkeyttivät ja helpottivat arkkitehdin työtä tai kahlitsivat suunnittelua monistamaan samoja perusratkaisuja rakennuksesta toiseen. Joka tapauksessa haluttiin eroon vallinneesta tilanteesta, jossa esimerkiksi toimistohuoneiden koot ja mitoitusperusteet saattoivat vaihdella valtion virastosta riippuen.

Virastotalojen tärkein huonetyyppi oli toimistohuone, jonka mitoitusohje julkaistiin vuonna 1975 Rakennushallituksen esisuunnitteluryhmän toimesta. Toimistohuoneiden mitoitus perustui ennen muuta rakennusteknisiin lähtökohtiin, betonielementtistandardin (BES) moduulimittoihin. Työhuoneita oli tästä lähtien kolmea kokoa: yhden hengen 10 m²:n huone, yhden tai kahden hengen 15 m²:n huone ja kahden tai kolmen hengen 20 m²:n huone. Kaikkien huoneiden syvyys oli 4300 mm ja leveydet BES-järjestelmästä tulevan 12M-mitoituksen kerrannaisia: 2x12M (2400 mm), 3x12M (3600 mm) ja 4 x 12M (4800 mm). Annettuja ohjepinta-aloja oli mahdollista muuttaa 10% suuntaansa ainoastaan rakennusteknisistä syistä. Muut mahdolliset työhuonekoot olivat 25 m² ja 30 m², joita voitiin sallia ”ainoastaan poikkeustapauksissa”.

Toimistohuoneiden mitoitusohjeistusta seurasivat vuonna 1975 ohjeet valtion talonrakennushankkeiden asunnoista ja arkistotiloista. Seuraavana vuonna ilmestyivät ohjeet kokoustiloista, henkilöstötiloista ja siivoustoimen tiloista. Ohjeilla oli taustansa mm. vastaperustetun Työsuojeluhallituksen laatimassa sosiaalitulojen normittamisessa, työehtosopimuksessa sovitussa työpaikkaruokailun järjestämisessä ja keskitetyn kiinteistönhoidon käyttöönotossa.

Vuosikymmenen vaihteen tienoilla ilmestyi osin hallintomuutosten seurauksena virastokohtaisia tilaohjeita mm. tuomiokuntien kanslioista ja käräjähuoneistoista 1978, vanhojen kaupunkien oikeuslaitosyksikköjen ja verotoimistojen tiloista 1979, työvoimapiirien ja työvoimatoimistojen tiloista 1980 sekä postihuoneistojen tiloista 1981. Niissä esiteltiin lyhyesti virastojen toimintaa ja vaatimuksia sekä ohjeellinen tilamitoitus.

Valtion virastotaloista laadittiin esimerkkityöselitykset vuonna 1977. Suunnittelun taloudellisuutta ohjastettiin vuodesta 1978 lähtien vuosittain tarkistettavalla nk. normaalihintamenettelyllä, joka oli seurausta Rakennushallituksessa koko vuosikymmenen jatkuneesta kustannus seurannasta. Erilaisille

Katkoviivalla esitetyt tilat päätearkistoa lukuun ottamatta ovat yhteiskäyttötiloja ja voivat sisältyä myös tuomiokunnan kanslian toimittilojen alkoalueella.

Rakennushallituksen vuonna 1978 julkaisemassa ”Tuomiokuntien kanslioiden toimittilat ja käräjähuoneistot”-julkaisussa oli yhteyskaavioesimerkki tuomiokunnan kanslian järjestelystä.

”Toimistohuonetyypistä valittaessa tulee valtion talonrakennushankkeiden perustamis- ja esisuunnitelmia laadittaessa noudattaa yksinomaan niitä tilavaatimuksia, joita asianomaisen työntekijän toiminta asettaa.”

Toimistohuoneet valtion talonrakennushankkeissa, Suunnitteluosasto, esisuunnitteluryhmä 15.1.1975. Rakennushallitus, Helsinki 1975, s. 1.

"Laadulliset ja ympäristölliset näkökohdat tulevat myös julkisessa rakentamisessa korostumaan."

Rakennushallituksen vuosikertomus 1978.

Toimistohuoneiden kalustusvaihtoehtoja Rakennushallituksen esisuunnitteluryhmän julkaisusta "Toimistohuoneet valtion talonrakennushankkeissa" vuodelta 1975. Julkaisun laati tekn. tohtori Antero Kuittinen.

huonetoille oli kustannuseurannan perusteella määritelty kalleusluokka ja huoneen neliötä kohden laskettu "normaalihinta".⁵⁵

Ympäristökijät

Yleiset rakennustekniset ja taloudelliset ilmiöt vaikuttivat virastotalorakentamiseen, kuten kaikkeen muuhunkin rakentamiseen 1970-luvulla. Vuoden 1974 energiakriisi jälkivaikutuksineen vaikutti sekä rakennusten ulkonäköön pienentyneinä ikkunapintoina että LVIS-tekniikan kehitykseen ja sen korostuneeseen asemaan rakennusten suunnittelussa. Virastotalojen energiansäästöratkaisuja pyrittiin kehittämään koerakentamistoiminnalla, jonka kohteeksi valittiin vuonna 1978 Karkkilan virastotalo.

Vuosikymmenen lopussa alkoivat valtion rakentamista määräävinä hallinneeet hankinta- ja käyttökustannusten edullisuusnäkökohdat sekä tiukan ohjeistuksen aiheuttama monotonisuus saada aikaan vastareaktiota. Vuonna 1978 Rakennushallitus ilmoitti vuosikertomuksessaan, että suunnittelussa pyrittiisiin kokonaistaloudellisuuden rinnalla, "entistä enemmän kiinnittämään huomiota rakennusten arkkitehtuuriin ja ympäristönäkökohtiin". Arkkitehtisuunnittelulle oli tarkoitus antaa enemmän mahdollisuuksia vaikuttaa lopputulokseen ja uusien ratkaisumallien kehittämiseen myös uudisrakentamisessa. Entisöinnissä ja peruskorjauksessa arkkitehtonisten näkökohtien huomioon ottamista pidettiin jo selviönä, ainakin vuosikertomuksen tasolla.

Vaasan uudesta lääninvirastotalosta päätettiin järjestää kutsukilpailu, jonka yhtenä tavoitteena oli löytää ratkaisu kookkaan rakennuksen sovittamiseen kaupunkikuvaan ja ympäristöönsä. Kilpailujen ja muiden muutospyrkimysten vaikutukset alkoivat näkyä vasta viiveellä, seuraavan vuosikymmenen aikana.⁵⁶

VALTION VIRASTOTALOT 1979

Listassa ovat mukana ainoastaan valtion virastotalot (uudisrakenteiset ja sellaisiksi ennen vuotta 1971 muutetut), ei kiinteistöosakeyhtiöitä, nk. "valtion taloja", tutkimuslaitoksia tai erillisiä posti-, poliisi-, oikeus- tms. taloja. Vuosiluku merkitsee virastotaloksitulovuotta. Päälähteinä on käytetty Rakennushallituksen vuosikertomuksia. Huom. vuodesta 1971 lähtien vuosikertomusten rakennustiedot eivät ole enää kattavia, eikä luettelo ole välttämättä täydellinen. Sulkeisiin on merkitty 1980–1995 valmistuneita valtion virastotaloja. Karttapohja: Maanmittaushallitus 1960 / Kansalliskirjaston karttakokoelma.

Valtioneuvosto ja keskusvirastot:

- Valtioneuvoston linna 1824–28
- (- Valtioneuvoston lisärakennus 1981)
- Aleksanterinkatu 4–10, 1885–1904
- Bulevardi 21 1961
- Etelä-Esplanadi 4, 1913
- Etelä-Esplanadi 10, 1956
- Etelä-Esplanadi 16, 1938
- Fabianinkatu 25 (Smolna), 1840
- Fredrikinkatu 21, 1918
- Haapaniemenkatu 4, 1975
- Hakaniemenkatu 2, 1975
- Kirkkokatu 3, 1926
- Korkeavuorenkatu 21, 1918
- Mariankatu 23, 1925
- (- Pasilan virastokeskus 1982)
- Pohjois-Esplanadi 3, 1933
- Rauhankatu 4, 1915
- Snellmaninkatu 4–6, 1857
- Uudenmaankatu 1–5, 1913
- Vuorikatu 24, 1966
- Vuorimiehenkatu 1, 1909
- Tampereen virastotalo (Hippotalo) 1979

Uudenmaan lääni:

- Hangon virastotalo (Bulevardi 20) 1936
- Hyvinkään virastotalo 1955
- (- Hyvinkään uusi virastotalo 1989)
- Järvenpään virastotalo 1978
- (- Karkkilan virastotalo 1983)
- Keravan virastotalo 1958
- Lohjan virastotalo 1956
- Lohjan uusi virastotalo 1964
- Orimattilan virastotalo 1971
- (- Porvoon virastotalo 1993)
- Tammisaaren virastotalo (muutettu) 1960
- Vantaa, Tikkurilan virastotalo 1970

Turun ja Porin lääni:

- Turun vanha virastotalo (ent. Akatemiatalo) 1828
- Turun uusi virastotalo 1967
- Huittisten virastotalo 1967
- Hämeenkyrön virastotalo 1968
- Ikaalisten uusi virastotalo 1970-I

- Kankaanpään virastotalo 1963
- Kokemäen virastotalo 1960
- Laitilan virastotalo 1968
- Loimaan virastotalo 1974
- Paraisten virastotalo 1979?
- Parkanon virastotalo 1961
- Rauman virastotalo 1963
- (- Rauman uusi virastotalo 1992)
- Salon virastotalo 1958
- Vammalan virastotalo (muutettu) 1956

Ahvenanmaan lääni:

- Maarianhaminan lääninhallitustalo 1920–22
- Maarianhaminan virastotalo (muutettu) 1964
- (- Maarianhaminan uusi virastotalo 1983)

Hämeen lääni:

- Hämeenlinnan lääninhallitustalo 1836
- Hämeen lääninhallituksen lisärakennus 1966
- Hämeenlinnan lääninmaanmittauskonttori 1910
- Hämeenlinnan virastotalo 1977
- Forssan virastotalo 1963
- Kangasalan virastotalo 1968
- Lahden virastotalo 1978
- Nokian virastotalo 1954
- Riihimäen virastotalo 1963
- Someron virastotalo 1964

Kymen lääni

- Kouvola, Kymen läänin virastotalo 1954
- Kouvolan uusi virastotalo 1969
- Haminan virastotalo 1961
- Iitin virastotalo 1979?
- Imatran virastotalo 1959
- Joutsenon virastotalo 1959
- Karhulan virastotalo 1957
- (- Kotkan virastotalo 1994)
- Kuusankosken virastotalo 1955
- Lappeenrannan virastotalo 1956
- (- Lappeenrannan uusi virastotalo 1982)
- Lauritsalan virastotalo 1955
- Myllykosken virastotalo 1957
- Parikkalan virastotalo 1959

Mikkelin lääni:

- Mikkelin lääninhallitustalo 1843
- Mikkelin virastotalo 1966
- (- Mikkelin uusi virastotalo 1992)
- Heinolan virastotalo 1954
- Heinäveden virastotalo 1970
- Juvan virastotalo 1967
- Kangasniemen virastotalo 1963
- Kerimäen virastotalo 1977
- Pieksämäen virastotalo 1955
- Savonlinnan virastotalo 1956
- (- Savonlinnan uusi virastotalo 1986)
- Sysmän virastotalo 1970

Pohjois-Karjalan lääni:

- Joensuu, Pohjois-Karjalan läänin virastotalo 1967
- Ilomantsin virastotalo 1962
- Juuan virastotalo 1974
- Kiteen virastotalo 1977
- Lieksan virastotalo 1959
- Nurmeksen virastotalo 1964
- (- Nurmeksen uusi virastotalo 1987)
- (- Outokummun virastotalo 1980-I)
- Polvijärven virastotalo 1970
- Valtimon virastotalo 1966

Kuopion lääni:

- Kuopion lääninhallitustalo 1885
- Kuopion lääninvirastotalot 1954
- Iisalmen virastotalo 1956
- (- Iisalmen uusi virastotalo 1983)
- Kiuruveden virastotalo 1967
- Lapinlahden virastotalo 1965
- Leppävirran virastotalo 1979?
- Pielaveden virastotalo 1973
- Suonenjoen virastotalo 1974
- Varkauden virastotalo 1962
- (-Varkauden uusi virastotalo 1987)

Keski-Suomen lääni:

- Jyväskylän virastotalo 1979
- Joutsan virastotalo 1974
- Jämsän virastotalo 1967
- Karstulan virastotalo 1968
- Keuruun virastotalo 1974
- Saarijärven virastotalo 1960
- Viitasaaren virastotalo 1968
- Äänekosken virastotalo 1956

Vaasan lääni:

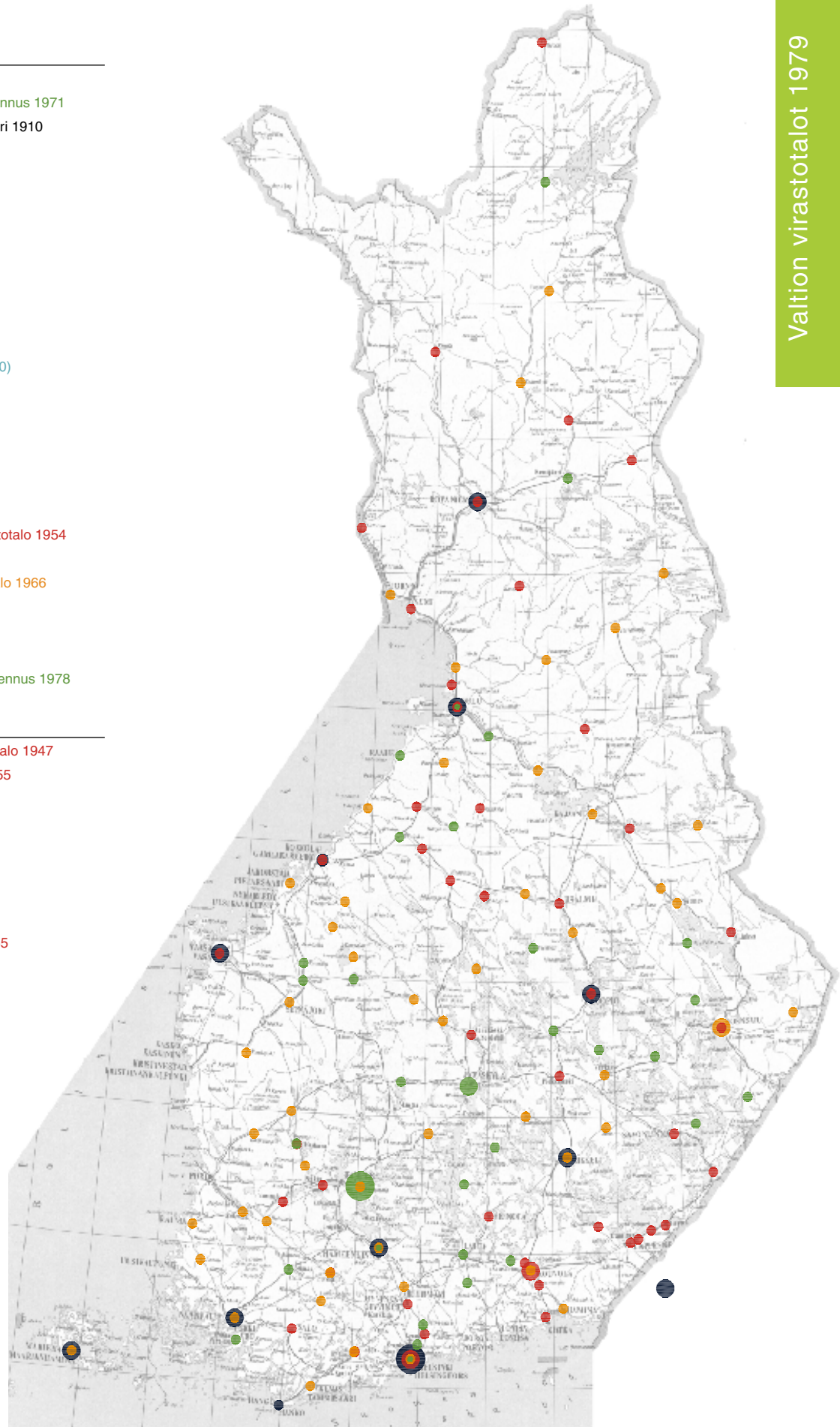
- Vaasan virastotalo 1862
- (- Vaasan uusi virastotalo 1984)
- Vaasan lääninmaanmittauskonttori 1912
- Alajärven virastotalo 1970
- Evijärven virastotalo 1961
- Kauhajoen virastotalo 1963
- Kauhavan virastotalo 1974
- Kaustisen virastotalo 1964
- Kokkolan virastotalo 1958
- (- Kokkolan uusi virastotalo 1989)
- Lapuan virastotalo 1974
- Pietarsaaren virastotalo 1967
- Seinäjoen virastotalo 1968
- Vimpelin virastotalo 1966

Oulun lääni:

- Oulun lääninhallitustalo 1890
- Oulun lääninhallituksen lisärakennus 1971
- Oulun lääninmaanmittauskonttori 1910
- Haapajärven virastotalo 1958
- Haapaveden virastotalo 1970
- Haukiputaan virastotalo 1954
- Iin virastotalo 1960
- Kajaanin virastotalo 1960
- (- Kajaanin uusi virastotalo 1987)
- Kalajoen virastotalo 1963
- Kuhmon virastotalo 1965
- Kuusamon virastotalo 1963
- (- Kuusamon uusi virastotalo 1990)
- Muhoksen virastotalo 1977
- Nivalan virastotalo 1955
- Oulaisten virastotalo 1958
- Pudasjärven virastotalo 1960
- Pulkkilan virastotalo 1955
- Puolangan virastotalo 1958
- Pyhäsalmen (Pyhäjärven) virastotalo 1954
- Raahen virastotalo 1974
- Ruukin (ent. Paavolan) virastotalo 1966
- Sotkamon virastotalo 1956
- Taivalkosken virastotalo 1967
- Vaalan virastotalo 1962
- Ylivieskan virastotalo 1970, laajennus 1978

Lapin lääni:

- Rovaniemi, Lapin lääninhallitustalo 1947
- Rovaniemen virastotalot 1949–55
- Inarin (Ivalon) virastotalo 1975
- Kemin virastotalo 1958
- (- Kemin uusi virastotalo 1985)
- Kemijärven virastotalo 1971
- Kittilän virastotalo 1956
- (- Kittilän uusi virastotalo 1986)
- Pelkosenniemen virastotalo 1955
- Ranuan virastotalo 1955
- Sallan virastotalo 1955
- (- Simon virastotalo 1988)
- Sodankylän virastotalo 1967
- Tornion virastotalo 1969
- Utsjoen virastotalo 1958
- Vuotson virastotalo 1967
- Ylitornion virastotalo 1958

1980–1995

Virastotalot muutosten pyörteissä

Kiinteistö Oy Ylistaron virastotalon suunnitteli Arkkitehtitoimisto Kari Järvinen ja Timo Airas. Se valittiin rakennushallinnon vuoden rakennushankkeeksi vuonna 1989. Kuva Rakennushallinnon vuosikertomuksesta 1989

UUDET TUULET VALTION RAKENTAMISESSA

Korjausta ja ostamista

Rakennushallituksen 1980-luvun rakentamisessa oli kaksi näkyvää suuntausta, jotka poikkesivat aiemmista vuosikymmenistä. Uudisrakentamisen osuus laski selvästi suhteessa peruskorjaukseen. Vuonna 1985 uudisrakentamista oli 63% kaikesta valtion rakennuttamisesta ja vuonna 1989 ainoastaan 57%. Toisaalta, ainakin virastorakentamisessa oli tyypillistä osto- ja vuokraushankkeiden osuuden jyrkkä kasvu verrattuna valtion omien talojen rakennuttamiseen.

Valtion hallinto ei enää kasvanut 1970-luvun tapaan. Suurin muutos keskushallinnossa oli ympäristöministeriön perustaminen vuonna 1984. Siihen liitettiin osia maa- ja metsätalousministeriöstä sekä sisäasiainministeriöstä. Helsingin virastotilojen puute oli edelleen yksi tärkeimmistä virastotalosuunnittelun haasteista. Virastoja pyrittiin hajasijoittamaan uusiin omistustiloihin ympäri pääkaupunkiseutua keskustan vanhoista virastotaloista ja monista vuokrahuoneistoista.

Pasilan virastokeskuksen valmistuminen 1980-luvun alussa vapautti suuren määrän toimistotilaa kantakaupungista ministeriöiden käyttöön. Jo aiemmin mainittujen ministeriösiirtojen lisäksi oli esimerkiksi vuonna 1985 meneillään peruskorjaussuunnitelmien laatiminen Aleksanterinkatu 4–10 virastotalosta kauppa- ja teollisuusministeriön käyttöön sekä Korkeavuodenkatu 21:n virastotalon ja läheisen Ratakatu 3:n muuttaminen vastaperustetun ympäristöministeriön käyttöön.

Pääasiallinen tilanhankintamuoto pääkaupunkiseudulla oli uusien rakennusten ostaminen. Pasilaan valmistui ostohankkeina uusi hovioikeudentalo, Uudenmaan lääninhallitus ja Asuntohallituksen virastotalo. Sörnäisten rantatielle rakennettiin Valtiokonttorin virastotalo ja Tikkurilaan Metsähallituksen virastotalo. Kaikesta huolimatta vuonna 1988 pääkaupunkiseudun virastoista toimi vuokratiloissa edelleen kaksi kolmasosaa. Syynä oli virastotalorakentamiseen kohdistettujen määrärahojen vähäisyys, ja niiden kohdistaminen työttömyydestä kärsiviin kuntiin. Pohjois- ja itäsuomessa omistustilojen osuus oli 80%.

Rakennushallituksen organisaatiouudistuksessa vuonna 1982 esisuunnitteluryhmän tilalle tuli hankesuunnittelutoimisto. Uudisrakennusten perustamis- ja esisuunnitelmien lisäksi se vastasi virastotalojen paikkakunta-kohtaisten tilantarveselvitysten ja kiireellisyysjärjestyksen laadinnasta. Tilantarveyskyselyiden tulokset tallennettiin vuodesta 1985 lähtien ajanmukaisesti mikrotietokoneelle.

Pienempien paikkakuntien virastoille hankittiin tiloja valtaosin kuntien tai muiden tilantarvitsijoiden kanssa yhteishankkeina rakennetuista kiinteistöosakeyhtiöistä. Esimerkiksi vuonna 1985 käynnistettiin yhdeksän yhteistyöhanketta mm. Alavudella ja Nurmijärvellä. Virastotalojen perustamissuunnitelmia tehtiin samana vuonna vain kolme. Saamiensa virastotilojen ohella Rakennushallitus pystyi yhteistyöhankkeiden myötä olemaan vaikuttamassa pienten kaupunkien, kuten Lohjan ja Imatran keskustojen kehittämiseen. Vaikka

”Valtion rakentamisessa pyritään siihen, että rakennus täyttäisi ennen kaikkea käyttäjän toiminnan asettamat tarpeet ja odotukset sekä saisi ns. yleisen hyväksynnän.”

Pääjohtaja Kalevi Sassi, Valtion talonrakennus- ja kiinteistöhallinto, rakennushallinnon kertomus vuodelta 1980.

Keskus- ja väliportaan hallinnon virastotaloja 1980–1995

Mikkelin virastotalo

1987–89 suunnittelu, Penttinen–Tiensuu; 1990 rakenteilla 26 300 m²; valmistui 1992.

Jääkärintie 14.

Osto-hankkeita

Helsinki, Itä-Pasila, hovioikeus

1983–84 (Helsingin hovioikeus ja väestörekisterikeskus).

Helsinki, Kiinteistö Oy Sörnäisten rantatie 13

1983–84, Jaakko Kontio – Seppo Kilpiä (Valtionkonttori).

Helsinki, Pitäjänmäki, valtion hankintakeskus

1983.

Helsinki, Itä-Pasila, asuntohallitus

1985–86.

Itä-Pasila Uudenmaan lääninhallitus

1985–89.

Vaasa, tie- ja vesirakennuslaitoksen toimitilat

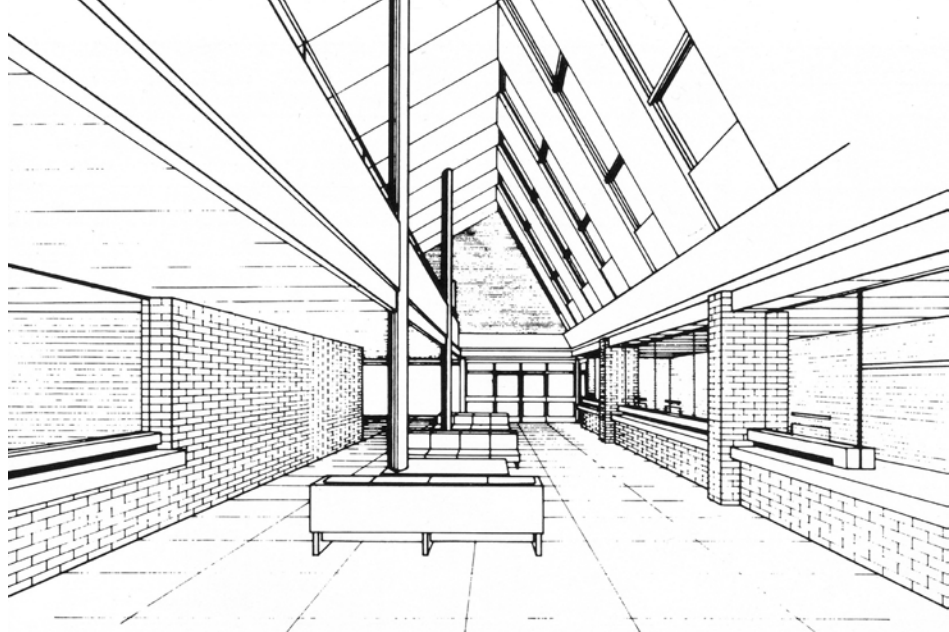
1986–89, Korsholmanpuistikko 44.

Vantaa, Metsähallituksen toimitalo

1987–91.

Helsinki, Kanavakatu 4 virastotalo

1988–93 kutsukilpailu, Jokela & Kareoja Ky.

useimpien kiinteistöosakeyhtiöiden nimissä oli yhä sana ”virastotalo”, ne eivät enää entiseen tapaan olleet valtionhallinnon linnakkeita paikkakunnillaan. Valtion virastot sovitettiin kunnan virastojen lisäksi esimerkiksi rautatie- tai linja-autoaseman yhteyteen tai liikekeskukseen.⁵⁷

Lisätiloja tarvitaan

Valtion virastorakentamisen määrään vaikuttivat ennen muuta jo 1970-luvun lopussa tehdyt päätökset mm. poliisi- ja oikeushallinnon toimitilojen järjestämisestä. Lakisääteinen työpaikkaruoka aiheutti pohdintaa monella paikkakunnalla. Esimerkiksi Lieksan vanhassa vuonna 1959 valmistuneessa virastotalossa ei ollut tilaa työpaikkaruokailulle, ja se oli tarkoitus sijoittaa uuteen, vuonna 1983 kunnan kanssa toteutettavaan virastotaloon. Uusiin tiloihin siirtyisivät vanhasta talosta myös metsähallinto ja verotoimisto. Ennen uuden talon valmistumista verotoimiston lisätiloina toimivat vanhaan virastotaloon kuuluneet asunnot.

Verohallinnon tiloja tarvittiin lisää, koska veronkanto siirrettiin kokonaan Verohallituksen tehtäväksi uuden veronkantolain myötä vuonna 1979. Verohallituksen alaisille lääninverovirastoille ja verotoimistoille siirrettiin uusia tehtäviä, jotka aiemmin olivat kuuluneet lääninhallituksille ja verolautakunnille. Esimerkiksi tuolloin Bulevardi 21:ssä sijainnut Uudenmaan lääninverovirasto ei olisi enää mahtunut suunniteltuihin uusiin tiloihinsa Pasilan virastotaloon. Uudenmaan lääninveroviraston alaisuudessa olivat Uudellamaalla, mm. Espoossa, Hangossa ja Hyvinkäällä sijainneiden verotoimistojen lisäksi Helsingin verovirasto Haapaniemenkatu 7–9:ssä. Verohallintoon kuuluivat myös liikevaihtoverotoimistot, joita oli vuosikymmenen vaihteessa seitsemän: Helsingissä, Turussa, Tampereella, Kotkassa, Kuopiossa, Vaasassa ja Oulussa.⁵⁸

Tähtäimessä virastotalojen laadukkuus

Päämäärätietoinen taloudellisuuden ja tehokkuuden tavoittelu oli johtanut tilanteeseen, jossa etäiseksi ja palveluhaluttomaksi koettu hallintokoneisto yleensä, ja hallintoa edustavat virastotalot erityisesti olivat alkaneet saada kritiikkiä osakseen. Julkinen keskustelu keskittyi erityisesti rakennusten ulkoarkkitehtuuriin. Valtion virastotalojen ei useinkaan katsottu kohentavan ympäristönsä arvoa, kuten aiemmin oli ollut asianlaita.

Tilaohjelmien kiristäminen äärimmilleen ja kaiken ”turhan” väljyyden poistaminen nostivat esiin kysymyksen myös sisäarkkitehtuurin merkityksestä työntekijöiden viihtyvyydelle ja terveydelle. Valo ja väljyys olivat työsuojellisesti tärkeitä seikkoja. Vuonna 1980 Rakennushallituskin painotti sekä yleisen hyväksynnän että käyttäjien tarpeiden ja odotusten merkitystä valtion rakentamisessa.

Valtion paikallishallinnon virastotaloja 1980–1995

1981

Kemin virastotalo

1981 suunnittelu; 1983–84 rakenteilla 36 700 m³; valmistui 1985.

Valtakatu.

Varkauden uusi virastotalo

1982–84 suunnittelu, RakH arkkitehtisuunnitteluryhmä; 1985–86 rakenteilla; valmistui 1987.

Pirnankatu 2.

Karkkilan virastotalon yleisöpalvelutila, joka oli postin työvoimatoimiston ja nimismiehenkanslian yhteiskäytössä. Kuva Rakennushallinnon kertomuksesta vuodelta 1980

Yllä: Rakennushallituksessa suunniteltu lisälmen virastotalo. KA RakH

Alla: Simon virastotalon suunnitteli Arkkitehti-toimisto Veli Karjalainen Ky. KA RakH

1984

Nurmeksen uusi virastotalo

1984 suunnittelu, Kaija ja Heikki Siren; 1985–86 rakenteilla; valmistui 1987.

Torikatu 12.

Kittilän virastotalo

1984–85 rakenteilla 6800 m³ Poskiparta–Norvapalo; valmistui 1986.

Valtatie.

Kokkolan uusi virastotalo

1984 suunnittelu Jan Söderlund; 1987–88 rakenteilla; valmistui 1989.

Kaarlelankatu 27. Myyty 2014.

1985

Rauman uusi virastotalo

1985–86 arkkitehtikilpailu; 1987–89 suunnittelu Jokela & Kareoja; 1990–91 rakenteilla 27 580 m³; valmistui 1992.

Aittakarinkatu.

1987

Simon virastotalo

1987 rakenteilla 6150 m³ Veli Karjalainen Ky; valmistui 1988.

Ratatie(?).

1988

Kuusamon virastotalo

1988–89 rakenteilla Petäjä Ky 12 900 m³; valmistui 1990.

Kaiterantie 20.

Espoo, Otaniemen virastotalo "Maarintalo"

1988(?)–90 suunnittelu Björn Krogius; 1991 rakenteilla 15 500 m³; valmistui 1992.

Sähkömiehentie.

1989

Kotkan virastotalo

1989–90 suunnittelu Kaarina Löfström, muu; 1992 rakenteilla; valmistui 1994.

Kirkkokatu–Vuorikatu.

Oriveden virastotalo

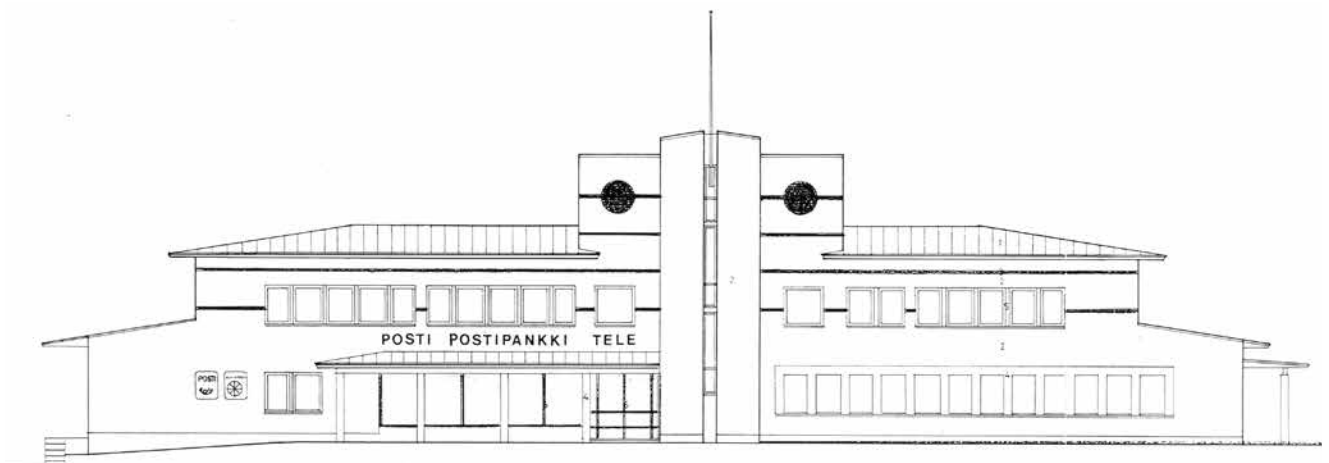
1989–90 suunnittelu, RakH; 1991 rakenteilla 13 789 m³; valmistui 1993.

Keskustie.

Porvoon virastotalo

1989–90 suunnittelu, Nurmela–Raimoranta–Tasa; 1992 rakenteilla 32 300 m³; valmistui 1993.

Tullinportinkatu 1.

Osto-hankkeita

Kiinteistö Oy Karstulan Virastotalo

1980, Suunnittelupiste Oy.

Kiinteistö Oy Urjalan Virasto- ja Liikekeskus

1980, Pertti Neva Ky.

Kiinteistö Oy Kolarin hallinto- ja toimintakeskus

1981, Kimmo Kuismanen.

Kiinteistö Oy Lavian virastotalo

1981? Enkovaara & Kumppanit.

Kiinteistö Oy Siilinkeskus, Siilinjärvi

1981, Tapio Korpisaari Ky.

Kiinteistö Oy Rääkkylän Liike-Virastotalo

1981, Erkki Melasvuo Ky.

Kiinteistö Oy Janakkalan Virastotalo

1982, Jussi Iivonen ja P. Aho.

Kiinteistö Oy Naantalin Virastotalo

1982, Puolimatka Yhtymä Oy.

Kirkkonummen virastotalo

1982, Puolimatka Yhtymä Oy.

Kiinteistö Oy Lieksan virastotalo

1983, Jyrki Roos Ky.

Kiinteistö Oy Laihian Virastokeskus

1983, Suunnittelupiste Oy.

Kiinteistö Oy Suolahden Keskusraitti

1983, Olavi Noronen Ky.

Oulun virastotalo

1983, A.N. Talvisara, Torikatu 34–40.

Tuusniemen Virastotalo Oy

1983, Malmivaara & Toivanen Oy.

Kiinteistö Oy Ilomantsin virastotalo

1984, Erkki Helasvuo.

Kiinteistö Oy Mäntyharjun Virastokeskus

1984, Pertti Neva Ky.

Kiinteistö Oy Tornion virastotalo

1984, Poskiparta – Norvapalo.

Kiinteistö Oy Vammalan Virastotalo

1984, Pertti Neva Ky.

Kiinteistö Oy Varpaisjärven liiketalo

1984, Jussi Iivonen ja Pentti Aho.

Kiinteistö Oy Viitasaaren virastokeskus

1984, Suunnittelupiste Oy.

Kiinteistö Oy Utsjoen virastotalo

1984, Juha Pasanen.

Kiinteistö Oy Alavuden virastotalo

1985–1987.

Kiinteistö Oy Enontekiön virastotalo

1985–86, Heikki Taskinen.

Kiinteistö Oy Juankosken Virastotalo

1985, Erkki Helasvuo.

Kiinteistö Oy Nurmijärven virastotalo

1985–1988(?).

Kiinteistö Oy Jokioisten Virastotalo

1985, Suunnittelukeskus Oy.

Kiinteistö Oy Ruukinaukio, Kärkölä

1985, Matti Koponen.

Kiinteistö Oy Pietarinvirasto, Punkalaidun

1985, Matti Huusari.

Kiinteistö Oy Lohjantähti, Lohjan liike- ja virastokeskus

1986 kutsukilpailu; 1987–1991.

Kiinteistö Oy Mansikkalan virastotalo, Imatra

1986 kutsukilpailu; 1987–90, Käpy ja Simo Paa-
vilainen.

Kiinteistö Oy Upseerinkatu 1, Espoo, Leppävaaran virastotilat

1987.

Kiinteistö Oy Karttulan Valtiontalo

1987, Pentti Toivanen.

Pihtiputaan virastotalo

1987–90, Kouvo & Partanen.

Kiinteistö Oy Kankaanpään virastotalo

1988 kutsukilpailu; 1989–91 Kouvo & Partanen.

Kiinteistö Oy Rautavaaran virastotalo

1988, Ilpo Väisänen.

Kiinteistö Oy Hangon kirjasto ja virastotalo

1988, Osmo Lappo.

Kiinteistö Oy Laukaan virastositydän

1989, Pero & Rautamäki Ky.

Kiinteistö Oy Ylistaron virastotalo

1989, Kari Järvinen ja Timo Airas.

Kiinteistö Oy Euran Virastotalo

1990, Küttner Ky.

Kiinteistö Oy Oulun Kuvernööri

1990, Isokatu 4.

Kiinteistö Oy Tikkurilan Kuriirinportti, Vantaa

1990–92.

Kiinteistö Oy Taivassalon Virastotalo

1991, Pekka Pitkänen Ky.

Kiinteistö Oy Rautalammin virastotalo

1992, Ilpo Väisänen.

Kiinteistö Oy Lapinlahden virastokeskus

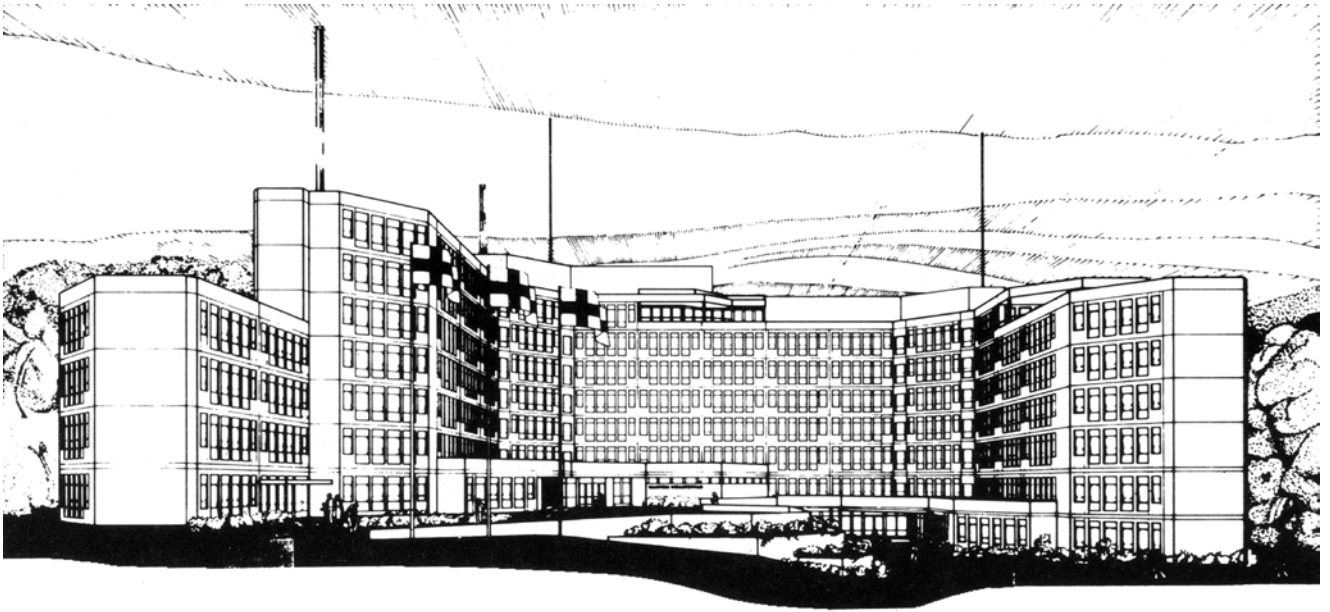
1992, Brunow & Maunula.

Kiinteistö Oy Ylivieskan virastotalo

Veli Karjalainen Ky.

”Arkkitehtuuriltaan [vuoden aikana aloitetut ja valmistuneet] rakennukset olivat etupäässä normaalia, keskitasoista valtion tuotantoa.”

Matti K. Mäkinen, Rakennushallinto 1989.

Arkkitehtitoimisto Annikki Nurmisen laatima Vaasan virastotalon esittelykuva vuodelta 1980. Alla virastotalo rakenteilla. Kuvat Rakennushallinnon vuosikertomuksista 1980 ja 1982

Muutokset eivät olleet välittömiä, ja useimmat 1980-luvun alkupuolella rakennetuista virastotaloista noudattivat vielä edellisen vuosikymmenen suunnitteluperiaatteita – olihan niiden suunnittelu yleensä aloitettu jo vuosia aiemmin. Vuonna 1981 valmistuneessa Rakennushallituksen tutkimushankkeessa selvitettiin virastotalojen käyttäjien suorituskyvyn ja tilamitoituksen riippuvuutta. Sen mukaan mitoitusperusteita oli syytä tarkistaa. Toimistotyön muuttuneet vaatimukset ja erityisesti tietokoneiden ja niiden kookkaiden näyttöjen käyttöönotto tekivät 1970-luvun työhuonemitoituksen liian tiukaksi.

Vuosina 1986–1987 tehdyssä nk. tunnuslukututkimuksessa verrattiin arkkitehtonisesti ja toiminnallisesti onnistuneiden virasto- ja toimistorakennusten tilankäyttöä ja tehokkuutta valtion virastotaloihin. Tutkimus päättyi suosittamaan valtion virastotalojen silloisten tehokkuuslukujen väljentämistä ja normeista poikkeavien suunnitteluratkaisujen käyttöönottoa uudenlaisen työympäristön mahdollistamiseksi. Vuonna 1989 kokeiltiin virastotalojen esisuunnittelussa aivan uudenlaista lähestymistapaa: suunnittelijoiden ja käyttäjien välisiä neuvotteluja suunnittelutavoitteiden selvittämiseksi.⁵⁹

Suunnittelijavalintoja kohdennetaan

Vuonna 1980 Rakennushallituksen saamista yhteensä 77 suunnittelukehoketuksesta 61 annettiin toimeksi muille kuin sen omalle suunnitteluosastolle tai piirihallinnolle. Vuoden 1982 organisaatiouudistuksessa suunnitteluosasto muodostui hankesuunnittelutoimiston lisäksi uudisrakennusten ja korjaustöiden suunnittelutoimistoista sekä erillisestä arkkitehtisuunnitteluryhmästä, joka vastasi keskusviraston omasta arkkitehti- ja sisustussuunnittelusta.

Vuosikymmenen puolivälissä valtaosa, 95% valtion rakennusten suunnittelusta tehtiin ulkopuolisten arkkitehtien toimesta. Hyvän lopputuloksen takaamiseksi arkkitehtikuntaa ei enää pyritty työllistämään mahdollisimman tasapuolisesti, vaan kuhunkin tehtävään valittiin mahdollisimman hyvä suunnittelija. Suunnittelun ohjeistamista voitiin höllentää, ja luottaa entistä enemmän arkkitehdin omiin kykyihin – arkkitehtejä jopa kannustettiin luovuuteen kustannustietouden ohessa.

Korkeatasoisempaa virastoarkkitehtuuria, niin ulko- kuin sisätilojenkin osalta haettiin suunnittelukilpailujen avulla. Virastotaloja pyrittiin myös sovittamaan entistä paremmin ympäristöönsä. Vaikka virastoja pyrittiin taloudellisista syistä edelleen keskittämään yhteisiin virastotaloihin, mahdollisimman suuri koko ei enää ollut tavoitteena vaan liian suuria rakennuksia vältettiin.

Kutsukilpailulla 1970-luvulla käynnistetty Vaasan virastotalohanke valmistui vuonna 1984. Seuraavina vuosina järjestettiin kilpailuja niin Rakennushallinnon itse rakennuttamista kohteista, kuten Rauman virastotalosta,

kuin ostohankkeina toteutetuista virastotaloista ja -tiloista. Sellaisia olivat mm. Helsingin Katajanokalle rakennettu ulkoasiainministeriön kehitysyhteistyöosaston virastotalo sekä Lohjan ja Imatran kanssa yhteistyönä toteutetut virasto- ja liiketalot.

Rakennushallituksen ponnistelut suunnittelun kehittämässä alkoivat tuottaa tulosta, kun sen oman ”Vuoden rakennushanke”-kilpailun kärkisijoille voitiin jo ottaa valtion virastotalojakin. Keskusviraston pääjohtaja Matti K. Mäkinen alkoi vuonna 1992 olla tyytyväinen: ”Takavuosien kritiikin aihe on ollut valtion uudisrakennusten hinta- ja laatusuhde. Useiden vuosien korjaustoimet ovat alkaneet tuottaa tulosta. Aikanaan terävästikin esille tuotu ’rumien rakennusten’ ongelma on julkisuudessa antanut tilaa myönteisemmille arvioinneille. Näistä päätellen laatu on noususuunnassa suhteessa miljöökokonaisuuksiin, työympäristön toimivuuteen ja viihtyisyyteen sekä julkisilta rakennuksilta edellytettävään arkkitehtuurin tasoon.”⁶⁰

RAKENNUSHALLITUKSEN VIIMEISET VUODET

Valtionhallinnon suuria muutoksia ryhdyttiin valmistelemaan jo vuosia ennen 1990-luvun vaihteen jälkeen alkanutta syvää talouslamaa. Vuonna 1986 valtiovarainministeriö alkoi perätä hallinnonaloilta tuottavuutta ja tehostamista ajanmukaistamisen nimissä. Valtion virastoja oli tarkoitus alkaa muuttaa liikelaitoksiksi ja keskushallinnon tehtäviä hajauttaa.

Vuonna 1988 päätettiin, että muiden hallinnonhaarojen ohella myös rakennushallintoa oli yksinkertaistettava ja tehostettava. Liikelaitoksiksi muutettavien virastojen ja laitoksien, kuten esimerkiksi Valtion tietokonekeskuksen rakennuksista oli ryhdyttävä keräämään vuokria ja muita maksuja. Rakennushallituksen suunnittelu- ja rakennusosastot lakkautettiin vuonna 1989, ja tilalle tulivat uutta toimintatapaa paremmin kuvaavat kehittämissä hankesostot. Tuona vuonna Rakennushallituksen vuosikertomuksissa ei juuri enää puhuttu rakentamisesta, vaan lähes pelkästään tulosohjauksesta ja liikelaitoskehityksestä. Rakentamisen korkeasuhdanne oli ohitettu.

Lamavuosina rakentaminen oli halpaa, mutta uusia virastotalosuunnitelmia ei juuri tehty eikä lisätiloja rakennettu. Valtionhallintoa supistettiin ja järjestettiin uudelleen, eikä useimmilla virastoilla ollut selvää käsitystä tilantarpeistaan tai niiden rahoituksesta. Vuonna 1992 ei tehty yhtään virastotalojen suunnittelukehotusta ja seuraavana vuonna Rakennushallituksessa laadittiin vain yksi virastotalon hankesuunnitelma. Kun aiemmin ei virastotilaa koskaan ollut tarpeeksi, oli nyt tyhjästä virastotiloista tulossa ongelma. Vuonna 1994 Rakennushallitus ryhtyi perimään kaikista virastotiloista vuokria.

Rakennushallitus muutettiin toukokuussa 1995 liikelaitokseksi nimeltään Valtion kiinteistölaitos. Se otti hallintaansa pääosan valtion rakennuksista, valtion virastotalot mukaanluettuina. Vuonna 2001 Valtion kiinteistölaitoksen nimi muuttui Senaatti-kiinteistöiksi.⁶¹

”Myös Suomen hallintoon on tulossa tyhjen tilojen ongelma.”

Matti K. Mäkinen, Rakennushallinto vuosikirja 1993.

Rauman virastotalo Rakennushallinnon vuosikertomuksessa 1992.

LÄHDEVIITTEET

- 1 Käännös kirjoittajan, alkuperäinen teksti: ”Emedan en del centrala ämbetsverk i brist på utrymme i kronobyggnader varit inrymda i privata hus mot årshyror, som åsamkat Statsverket betydande utgifter, hade fråga väckts, att Statsverket skulle genom köp förvärva sig en egen och för ändamålet lämplig gård. Behovet blev än mera trängande, sedan samtidigt fråga väckts om utvidgning av Kejsrerliga Senatens ämbetslokaler, varvid utflyttning av andra ämbetsverk från Senatsborgen blev nödvändig.”
- 2 Tämän luvun hallintokehityksen selostuksen päälähteinä: Savolainen, *Keskusvirastolinnakkeista virastoarmeijaksi*, s. 13–70, 95–137 ja 403–415; Nikkilä, *Hallinnon rakennettu kuva*, s. 12–16; Arkistojen portti, ”Automian ajan viranomaiset” ja ”Teema: Verotus”.
- 3 Sinisalo, ”Senaatintalo – Valtioneuvoston linna: Rakentuminen ja arkkitehtuuri”, s. 22, 24, 44; Savolainen, *Keskusvirastolinnakkeista...*, s. 403–404.
- 4 Savolainen, *Keskusvirastolinnakkeista...*, s. 412.
- 5 Halila, ”Rakennushallinto”, s. 31–34, 88; Savolainen, *Keskusvirastolinnakkeista...*, s. 403, 407.
- 6 Snellmaninkatu 4 ja 6 piirustukset, KA RakH piirustukset II. Manninen, ”Smolnan vaiheita”, s. 23. Savolainen, *Keskusvirastolinnakkeista...*, s. 54, 404.
- 7 Savolainen, *Keskusvirastolinnakkeista...*, s. 403. Nikkilä, s. 14, 16.
- 8 Savolainen, ”Keskusvirastot, virastot ja laitokset 1917–1996”, s. 663. Ylikangas, ”Suomen tasavallan virkamieseliitti”, s. 809.
- 9 Savolainen, *Keskusvirastolinnakkeista...*, s. 403, 413–414.
- 10 RakH piirustukset II, KA; Yleisten rakennusten ylihallituksen (YRYH) vuosikertomukset (vsk:t); Halila, s. 85–86, 89; Savolainen, *Keskusvirastolinnakkeista...*, s. 407–410, 412–414; Savolainen, ”Keskusvirastot...”, s. 663.
- 11 Savolainen, ”Keskusvirastot...”, s. 663, 665–666; Ylikangas, s. 809, 811–813, 815; Manninen, ”Smolnan...”, s. 43–44.
- 12 RakH piirustukset II, KA; YRYH vsk:t 1917–35 ja Rakennushallituksen (RakH) vsk:t 1936–1938; Halila, s. 88–89, 96, 105; Savolainen, *Keskusvirastolinnakkeista...*, s. 413–415. Savolainen, ”Keskusvirastot...”, s. 696.
- 13 Halila, s. 98, 109–110.
- 14 Halila, s. 114–116; RakH vsk 1936; Savolainen, ”Keskusvirastot...”, s. 663.
- 15 Tämän luvun hallintokehityksen selostuksen päälähteinä: Savolainen, *Keskusvirastolinnakkeista virastoarmeijaksi*, s. 13–70, 95–137 ja 403–415; Paula Tiihonen, ”Lääninhallinnon kehitys hallintojärjestelmän perustaksi”, *Lääninhallinto 350 vuotta*, s. 23–40; Arkistojen portti: ”Lääninhallitukset”.
- 16 RakH piirustukset II, KA. *Lääninhallituksen vanha päärakennus – Modernia hallintoa empiretalossa*, s. 4; *Mikkelin virastotalokortteli, rakennushistoriaselvitys*, s. 4–5; *Turun akatemiatalo – Rakennushistoriaselvitys 2009*, s. 34.
- 17 YRYH vsk 1917–19; RakH vsk:t 1936–1939; Tiihonen – Tiihonen, *Suomen ballintohistoria*, s. 182; *Mikkelin virastotalokortteli*, s. 4–5.
- 18 RakH piirustukset II, KA. *Suomenmaan Waltio-Kalenteri vuodelta 1893*; YRYH vsk 1908–10; RakH vsk 1936; Halila, s. 109–110; Pietiäinen, *Suomen postin historia*, s. 87–93; Savolainen, *Keskusvirastolinnakkeista...*, s. 196–197; Tiihonen – Tiihonen, *Suomen ballintohistoria*, s. 182; *Mikkelin virastotalokortteli*, s. 4–5.
- 19 Nikkilä, s. 12–16.
- 20 Pietiäinen, s. 78–79, 81–83, 87–93; YRYH vsk 1923–25; Järventaus, ”Rakennustaide ja tekniikka”, s. 440.
- 21 *Suomenmaan Waltio-Kalenteri 1893*; YRYH vsk:t 1900–03, 1904–07 ja 1923–25; Kujala, ”Virastorakennukset”, s. 80; *Tuomiokuntien kanslioiden toimitilat ja kävijähuoneistot*. Arkistojen portti: ”Poliisilaitokset”, ”Kruununvoudit”, ”Nimismiehet” ja ”Tuomiokunnat”.
- 22 RakH vsk:t 1945 ja 1946; Ylikangas, s. 809, 813.
- 23 RakH vsk:t; Savolainen, *Keskusvirastolinnakkeista...*, s. 222–224, 413–414; Savolainen, ”Keskusvirastot...”, s. 697; *Virastotalo Albertinkatu 25 / Bulevardi 21*, pohjapiirroksat s.15–17.

- 24 Savolainen, *Keskusvirastolinnakkeista...*, s. 221–223; Sipponen, ”Julkinen valta ja yksilö”, s. 758–759, 762–763.
- 25 RakH vsk:t; *Rakennetun kulttuurirympäristön selvitys Rovaniemen keskustan osayleiskaava-alueella*, s. 22–24.
- 26 RakH vsk:t; Halila, s. 141–142; Sipponen, ”Julkinen...”, s. 774; *Mikkelin virastotalokortteli*, s. 5, 16–18; Arkistojen portti: ”Lääninhallitukset”.
- 27 Savolainen, *Keskusvirastolinnakkeista...*, s. 221–222; Sipponen, ”Julkinen...”, s. 762–764, 771–772; Pietiäinen, s. 78–79, 81–83, 293–294, 309–310; Nikkilä, s. 17–19; Arkistojen portti: ”Teema: Verotus”, ”Valtionverolautakunnat” ja ”Kruununvoudit”.
- 28 RakH vsk:t 1944–1952; Halila, s. 132, 134–135, 143; Kujala, s. 80.
- 29 RakH vsk:t 1953–1955; Pietiäinen, s. 309–310; ”Valtion virastotalo valmistunut Äänekoskella”, HS 16.2.1956; Vuorinen, ”Byrokration käytävillä – sodanjälkeisen virastotalotyypin taustoitusta”.
- 30 RakH lähetteet 1.10.1959, RakH III Da:46, KA. Kujala, s. 80; *Lappeenrannan virastotalokortteli*, s.21–25; *Mikkelin virastotalokortteli*, s. 17–18.
- 31 RakH vsk:t 1956–1959; Pajunen, Tilantarvekuvaus julkisessa rakentamisessa, s. 38–39; Kujala, s. 80; ”Bulevardin virastotalo”, HS 3.10.1958; ”Rakennushallituksella tuloksellinen juhluvuosi”, HS 31.1.1962.
- 32 RakH vsk:t 1950–59; Halila, s. 132, 134–135; Hämäläinen, ”Suunnitelun kehitys”, s. 20–21; Pietiäinen, s. 302, 309–310; Vuorinen, ”Byrokration...”; *Lappeenrannan virastotalokortteli*, s.20–21; *Mikkelin virastotalokortteli*, s. 17–18.
- 33 Ylikangas, s. 813; Sipponen, ”Julkinen...”, s. 763–764, 771–772.
- 34 Virastotalokomitea 28.10.1959 sisäasiainministeriölle, RakH III Da:46, KA; RakH III Ca:8 pöytäkirjat. Hanski, *Hyödyllistä ja kaunistavaa*, s. 155–156, 162; Sipponen, ”Julkinen...”, s. 775.
- 35 Nikkilä, ”Valtioneuvosto”, s. 44; Savolainen, ”Suomalainen virastolaitos”, s. 116–117; Sipponen, ”Julkinen...”, s. 762–763; 771–772; Savolainen, *Keskusvirastolinnakkeista...*, s. 222–223; Savolainen, ”Keskusvirastot...”, s. 667–668.
- 36 Savolainen, ”Keskusvirastot...”, s. 697; RakH vsk:t.
- 37 RakH vsk:t 1960–1969; Ylikangas, s. 809; *Tuomiokuntien kanslioiden toimilat ja käräjähuoneistot, No 9/Es/15.6.1978*; Arkistojen portti: ”Poliisilaitokset”, ”Verotoimistot” ja ”Valtionverolautakunnat”; *Verotoimistojen tilat valtion talonrakennushankkeissa, NO 11/Es/24.9.1979*; *Mikkelin virastotalokortteli*, s. 17–18, 40; Pietiäinen, s. 293–294.
- 38 Kujala, s. 80; Pajunen, s. 37–39.
- 39 Kirjejäljennökset lokakuulta 1959, RakH 1.10.1959 ROTKO:lle, RakH III Da, KA.
- 40 ”Rakennushallituksella tuloksellinen juhluvuosi”, HS 31.1.1962; RakH vsk:t 1960–1965; Kujala, s. 80.
- 41 Virastotilaselvitys 1973, Rakennushallitus 3.7.1973, RakH III Ma:4, KA. RakH vsk:t 1966–69; Kujala, s. 80.
- 42 RakH vsk:t 1960–69; Hämäläinen, s. 20–21; Kujala, s. 81; Vuorinen, *Hyvinvointivaltion avoin muoto*, s. 79–80; Väänänen, ”Rakennushallinnon organisaation kehittämisestä 1962–1986”, s. 27; ”Viisitoista virastotaloa tekeillä”, HS 31.5.1967; *Mikkelin virastotalokortteli*, s. 17–18. RakH III Ca:4, pöytäkirjat 1959 ja Ca:8, pöytäkirjat 1963, KA.
- 43 Kinnunen, *Valtion uudisrakennusten laatuluokituksesta*, s. 14–15, 55–57; Kujala, s. 81; Pajunen, s. 38–39; Erwe, ”Korjaus- ja muutostyöt”, s. 102–103.
- 44 Numminen, s. 44; Kujala, s. 80–81; RakH vsk 1970.
- 45 Sipponen, ”Julkinen...”, s. 763, 775; Kujala, s. 80; Numminen, s. 44; Savolainen, ”Suomalainen...”, s. 116–117; Savolainen, ”Keskusvirastot...”, s. 667–668; Savolainen, *Keskusvirastolinnakkeista...*, s. 254–257; Erwe, s. 103.
- 46 Virastotilaselvitys 1973, Rakennushallitus 3.7.1973, RakH III Ma:4, KA; VITRY pöytäkirjat, 16.1.1973 alkaen ja TIHRY pöytäkirjat, 13.5.1977 alkaen, RakH III Mb:1, KA. RakH vsk:t 1974, 1977; Kujala, s. 80; Savolainen, ”Keskusvirastot...”, s. 698; Erwe, s. 103; *Haapaniemenkatu 4 virastotalo, rakennushistoriaselvitys*, s. 9.
- 47 Sipponen, ”Julkinen...”, s. 775; Savolainen, *Keskusvirastolinnakkeista...*, s. 254–257; RakH vsk 1971; *Suomen valtiokalenteri 1979*; Hanski, s. 174. Arkistojen portti: ”Lääninhallitukset”.
- 48 Virastotilaselvitys 1973, Rakennushallitus 3.7.1973, RakH III Ma:4. *Suomen valtiokalenteri 1979*; Savolainen, *Keskusvirastolinnakkeista virastoarmeijaksi*, s. 254–257; Ylikangas, s. 809; *Työvoimapiirien toimistojen ja työvoimatoimistojen tilat valtion talonrakennushankkeissa, No 12.*
- 49 Kujala, s. 80; *Tuomiokuntien kanslioiden toimilat ja käräjähuoneistot, No 9/Es/15.6.1978*. VITRY ptk. 21.10.1976 sekä TIHRY pöytäkirjat, 13.5.1977 alkaen, RakH III Mb:1, KA.
- 50 Kujala, s. 80–81; Väänänen, s. 28; Hanski, s. 174, 176; Pajunen, s. 40–41.
- 51 RakH vsk:t 1970–1980; Väänänen, s. 27; Kujala, s. 80–81; Hämäläinen, s. 19.
- 52 Virastotilaselvitys 1973, Rakennushallitus 3.7.1973, RakH III Ma:4. RakH vsk 1970–79; *Lappeenrannan virastotalokortteli*, s. 28–30.
- 53 RakH vsk:t 1970–79. Virastotilaselvitys 1973, Rakennushallitus 3.7.1973, RakH III Ma:4. VITRY pöytäkirjat 1974, RakH III Mb:1, KA. Rakennushallituksen rakentamistoimen resurssiraportti 3/75; RakH III Mb:1, KA. *KVR-menettelyistä pidetty keskustelutilaisuus 14.11.1977 Katajanokan Kasinolla – Alustukset ja ryhmätöiden tulokset*, Rakennushallitus 1977. Kujala, s. 80.
- 54 *Valtion talonrakennushankkeiden perustamis- ja esisuunnittelua koskevat ohjeet*, Rakennushallitus Helsinki 1974, liite 2. RakH vsk:t 1970–79; Hämäläinen, s. 20–21; Väänänen, s. 27; Kinnunen, s. 57–59.
- 55 *Toimistohuoneet valtion talonrakennushankkeissa, N:o 1/Es/15.1.1975; Tuomiokuntien kanslioiden toimilat ja käräjähuoneistot, No 9/Es/15.6.1978*. RakH vsk:t 1971, 1975–77; Hämäläinen, s. 21; Metsola, ”Rakennuttamisen kehitys”, s. 15; Kujala, s. 81; Vuorinen, ”Byrokration...”; Vuorinen, *Hyvinvointivaltion...*, s. 128–131.
- 56 RakH vsk:t 1977–79; Hämäläinen, s. 20–21; Kujala, s. 81.
- 57 RakH vsk:t 1980–90; Kujala, s. 81; Numminen, s. 44.
- 58 *Suomen valtiokalenteri 1979*. VITRY ptk. 21.10.1976 ja TIHRY ptk. 12.5.1980, RakH III Mb:1, KA. Savolainen, *Keskusvirastolinnakkeista...*, s. 254–257. Arkistojen portti: ”Verotoimistot” ja ”Lääninhallitukset”.
- 59 RakH vsk:t 1980–1989; Hämäläinen, s. 21; Nikkilä, s. 22; Kujala, s. 81.
- 60 RakH vsk:t 1980–92; Hämäläinen, s. 21; Kujala, s. 81.
- 61 RakH vsk:t 1986–1995. Arkistojen portti: ”Rakennushallitus”.

LÄHTEET

Arkistot

Kansallisarkisto, KA

- Rakennushallituksen arkisto II, RakH II
- Rakennushallituksen arkisto III, RakH III
- Rakennushallituksen piirustukset II, kokoelma
- Rakennushallituksen piirustukset III, kokoelma
- Rakennushallitus: Valtion ja kirkon rakennusten kuvat n. 1880–1990, kokoelma
- Yleiskartat, kokoelma

Kansalliskirjasto, KK

- Karttakokoelma

Senaattikiinteistöt, SK

- Intrssi kohdelistat

Painetut lähteet

Suomen valtiokalenteri 1979. Helsingin Yliopisto, Espoo 1979.

Suomen valtiokalenteri 1994. Helsingin Yliopisto, Vantaa 1994.

Suomenmaan Waltio-Kalenteri vuodelta 1893. Keisarillinen Aleksanderin Yliopisto, Helsinki 1892.

Yleisten rakennusten ylihallituksen ja Rakennushallituksen vuosikertomukset vuosilta 1888–1995:

Yleiset rakennukset, Yleisten rakennusten ylihallituksen kertomus vuosilta 1888–1892. Suomenmaan virallinen tilasto, Helsinki 1894.

Rakennustilasto, Yleisten rakennusten ylihallituksen kertomus vuosilta 1893–1899. Lisiä Suomenmaan viralliseen tilastoon, Helsinki 1901.

Rakennustilasto, Yleisten rakennusten ylihallituksen kertomus vuosilta 1900–1903. Suomenmaan virallinen tilasto, Helsinki 1904.

Rakennustilasto, Yleisten rakennusten ylihallituksen kertomus vuosilta 1904–1907. Lisiä Suomen viralliseen tilastoon Helsinki 1908.

Rakennustilasto, Yleisten rakennusten ylihallituksen kertomus vuosilta 1908–1910. Lisiä Suomenmaan viralliseen tilastoon, Helsinki 1912.

Byggnadsstatistik, Öfverstyrelsens för allmänna byggnaderna berättelse, för åren 1911–1913, 1914–1916 ja 1917–1919. Finlands officiella statistik, Helsingfors 1916, 1920, ja 1923.

Rakennustilasto. Yleisten rakennusten ylihallituksen vuosikertomus, vuosilta 1920–22, 1923–1925, 1926–1927, 1928–1929, 1930–1931, 1932–1933 ja 1934–1935. Suomen viralliset tilastot, Helsinki 1925, 1927, 1929, 1931, 1933, 1935 ja 1936.

Rakennushallinto. Rakennushallituksen kertomus, 1936. Suomen viralliset tilasto, Helsinki 1937.

Valtion rakennushallinto, Rakennushallituksen kertomus, vuosilta 1937–1970. Suomen viralliset tilastot, Helsinki 1938–1971.

Valtion talonrakennus- ja kiinteistöhallinto, Rakennushallinnon kertomus, vuosilta 1971–1981, Rakennushallitus 1972–1982.

Rakennushallinto, Vuosikertomus, 1982–1992. Rakennushallitus 1983–1993.

Rakennushallinnon toimintakertomus vuodelta 1994. Rakennushallitus 28.3.1995.

Rakennushallinnon toimintakertomus vuodelta 1995 (1.1.–30.4.). Moniste.

Sanomalehdet

Helsingin Sanomat

Kirjallisuus

Engelin perintö: valtion rakentaminen käännekohtassa, toim. Pentti Routio. Rakennustieto, Helsinki 1995.

Erwe, Marjatta: ”Korjaus- ja muutostyöt”, Rakennushallinto 1961–1986, rakennushallinnon 175-vuotisjuhlakirja, s. 102–103. Rakennushallitus, Helsinki 1986.

Haapaniemenkatu 4 virastotalo, rakennushistoriaselvitys. Arkkitehtitoimisto Schulman Oy, 2013.

Halila, Aimo: ”Rakennushallinto”, Suomen rakennushallinto 1911–1961, s. 9–170. Rakennushallitus. Valtion painatuskeskus, Helsinki 1967.

Hanski, Jari: Hyödyllistä ja kaunistavaa, Senaatti-kiinteistöjen historia. Edita, Helsinki 2011.

Hämäläinen, Toimi: ”Suunnittelun kehitys”, Rakennushallinto 1961–1986, rakennushallinnon 175-vuotisjuhlakirja, s. 19–22. Rakennushallitus, Helsinki 1986.

Järventaus, Esko: ”Rakennustaide ja tekniikka”, Suomen rakennushallinto 1911–1961, s. 179–460. Rakennushallitus. Helsinki 1967.

Kinnunen, Pirkko: Valtion uudisrakennusten laatuluokituksista. Diplomityö, Oulun yliopiston teknillisen tiedekunnan rakennusinsinööriosastolla 1974.

Kujala, Tuire: ”Virastorakennukset”, Rakennushallinto 1961–1986, rakennushallinnon 175-vuotisjuhlakirja, s. 80–81. Rakennushallitus, Helsinki 1986.

Lapin lääninhallituksen kortteli, rakennushistoriaselvitys. Arkkitehtitoimisto Jorma Teppo Oy, Oulu 4.12.2017.

Lappeenrannan virastotalokortteli, rakennushistoriaselvitys. Arkkitehtitoimisto Hannu Puurunen Oy, 2012.

Lääninhallinto 350 vuotta – Länsförvaltningen 350 år, toim. Helinä Tuominen. Sisäasiainministeriö, Helsinki 1986.

Lääninhallituksen vanha päärakennus – Modernia hallintoa empiretalossa. Hämeenlinna 2004.

Manninen, Markus: ”Smolnan vaiheita”, Smolna – Valtioneuvoston juhlahuoneisto, s. 5–59. Arkkitehtitoimisto Schulman Oy, 2011.

Metsola, Pekka: ”Rakennuttamisen kehitys”, Rakennushallinto 1961–1986, rakennushallinnon 175-vuotisjuhlakirja, s. 13–17. Rakennushallitus, Helsinki 1986.

Mikkelin virastotalokortteli, rakennushistoriaselvitys. Arkkitehtitoimisto Hannu Puurunen Oy, 2011.

Nikkilä, Juhani: ”Hallinnon rakennettu kuva – ajatuksia julki-

sen hallinnon ja julkisen rakentamisen muutoksista”, Rakennushallitus 175 vuotta. Byggnadsstyrelsens 1811–1986, s. 10–22. Rakennushallitus 1986.

Numminen, Jaakko: ”Valtioneuvosto”, Valta ja byrokratia Suomessa 1809–1998, s. 41–76. Valtioneuvoston kanslia. Edita, Helsinki 1999.

Pajunen, Alpo K.: Tilantarvekuvaus julkisessa rakennushankkeessa. Diplomityö. Rakennushallitus, Teknicaloudellinen ryhmä 1972.

Pietiäinen, Jukka-Pekka: Suomen postin historia 2. Posti- ja telailaitos, Helsinki 1988.

Rakennetun kulttuuriympäristön selvitys Rovaniemen keskustan osayleiskaava-alueella. Stadionark 3.11.2010.

Rakennushallinto 1961–1986 – rakennushallinnon 175-vuotisjuhlakirja, toim. Kai Saurama, Eeva Pirkkalainen ja Pentti Auer-salo. Rakennushallitus, Helsinki 1986.

Rakennushallitus 1811–1986 175 vuotta: näyttely 4.9.–12.10.1986, Suomen rakennustaiteen museon näyttelyjulkaisu, toim. Juhani Pallasmaa. Suomen rakennustaiteen museo 1986.

Savolainen, Raimo: Keskusvirastolinnakkeista virastoarmeijaksi: senaatin ja valtioneuvoston alainen keskushallinto Suomessa 1809–1995. Hallintohistoriakomitea. Helsinki 1996.

Savolainen, Raimo: ”Keskusvirastot, virastot ja laitokset 1917–1996”, Suomen keskushallinnon historia 1809–1996, s. 659–702. Hallintohistoriakomitea. Helsinki 1996.

Savolainen, Raimo: ”Suomalainen virastolaitos”, Valta ja byrokratia Suomessa 1809–1998, s. 109–130. Valtioneuvoston kanslia. Helsinki 1999.

Sinisalo, Jarkko: ”Senaatintalo – Valtioneuvoston linna: Rakentuminen ja arkkitehtuuri”, Valtioneuvoston linna, s. 8–55. Valtioneuvoston kanslia. Helsinki 1998.

Sipponen, Kauko: ”Julkinen valta ja yksilö”, Suomen keskushallinnon historia 1809–1996, s. 737–804. Hallintohistoriakomitea. Helsinki 1996.

Sipponen, Kauko: ”Lääninhallinnon kehittäminen 1950-luvulta lähtien”, Lääninhallinto 350 vuotta – Länsförvaltningens 350 år, s. 69–97. Sisäasiainministeriö, Helsinki 1986.

Suomen keskushallinnon historia 1809–1996, toim. Raimo Savolainen et al. Hallintohistoriakomitea. Helsinki 1996.

Tiihonen, Seppo – Tiihonen, Paula: Suomen hallintohistoria. Valtion painatuskeskus, Helsinki 1984.

Tiihonen, Paula: ”Lääninhallinnon kehitys hallintojärjestelmän perustaksi”, Lääninhallinto 350 vuotta – Länsförvaltningens 350 år, s. 23–51. Sisäasiainministeriö, Helsinki 1986.

Toimistohuoneet valtion talonrakennushankkeissa, No 1/Es/15.1.1975. Rakennushallitus, Helsinki 1975.

Tuomiokuntien kanslioiden toimitilat ja käräjähuoneistot, No 9/Es/15.6.1978. Rakennushallitus, Helsinki 1978.

Turun akatemiatalo – Rakennushistoriaselvitys 2009. Arkkitehtitoimisto Okulus, Helsinki 2009.

Tyypillisen uudisrakennushankkeen kulku, moniste. Rakennushallitus 1973.

Työvoimapiirien toimistojen ja työvoimatoimistojen tilat valtion talonrakennushankkeissa, No 12. Rakennushallitus, Helsinki 1980.

Valta ja byrokratia Suomessa 1809–1998, toim. Raimo Savolainen ja Jorma Selovuori. Valtioneuvoston kanslia. Edita, Helsinki 1999.

Valtiolle rakennettu, toim. Aino Laine ja Olli Hakli. Museovirasto 2016.

Valtion talonrakennushankkeiden perustamis- ja esisuunnitelmien laadintaohjeet. Rakennushallitus, Helsinki 1979.

Valtion talonrakennushankkeiden perustamis- ja esisuunnittelua koskevat menettelytapaohjeet. Rakennushallitus, Helsinki 1974.

Valtion talonrakennushankkeiden perustamis- ja esisuunnittelua koskevat ohjeet. Rakennushallitus, Helsinki 1974.

Vanhon kaupunkien oikeuslaitosyksikköjen tilat, No 10/Es/11.9.1979. Rakennushallitus, Helsinki 1979.

Verotoimistojen tilat valtion talonrakennushankkeissa, No 11/Es/24.9.1979. Rakennushallitus, Helsinki 1979.

Virastotalo Albertinkatu 25 / Bulevardi 21, rakennushistoriaselvitys 15.9.2014. Arkkitehtitoimisto Freese Oy.

Vuorinen, Juha: Hyvinvointivaltion avoin muoto. Väitöskirja. Taidehistorian laitos, Helsingin yliopisto 2005.

Väänänen, J.K.: ”Rakennushallinnon organisaation kehittämisestä 1962–1986”, Rakennushallinto 1961–1986, rakennushallinnon 175-vuotisjuhlakirja, s. 27–31. Rakennushallitus, Helsinki 1986.

Ylikangas, Heikki: ”Suomen tasavallan virkamieseliitti”, Suomen keskushallinnon historia 1809–1996, s. 805–931. Hallintohistoriakomitea. Helsinki 1996.

Internet-lähteet

Arkistojen portti, Kansallisarkisto:

http://wiki.narc.fi/portti/index.php/Autonomian_ajan_viranomaiset

<http://wiki.narc.fi/portti/index.php/Kruununvoudit>

<http://wiki.narc.fi/portti/index.php/Lääninhallitukset>

<http://wiki.narc.fi/portti/index.php/Nimismiehet>

<http://wiki.narc.fi/portti/index.php/Poliisilaitokset>

<http://wiki.narc.fi/portti/index.php/Rakennushallitus>

<http://wiki.narc.fi/portti/index.php/Tuomiokunnat>

http://wiki.narc.fi/portti/index.php/Teema_Verotus

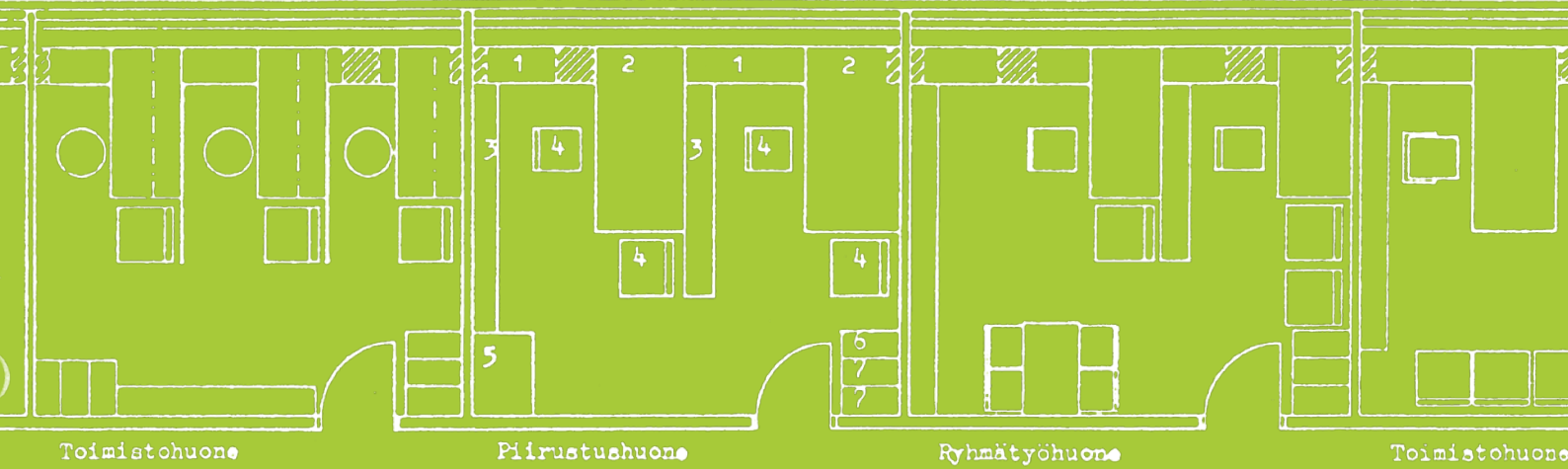
<http://wiki.narc.fi/portti/index.php/Verotoimistot>

<http://wiki.narc.fi/portti/index.php/Valtionverolautakunnat>

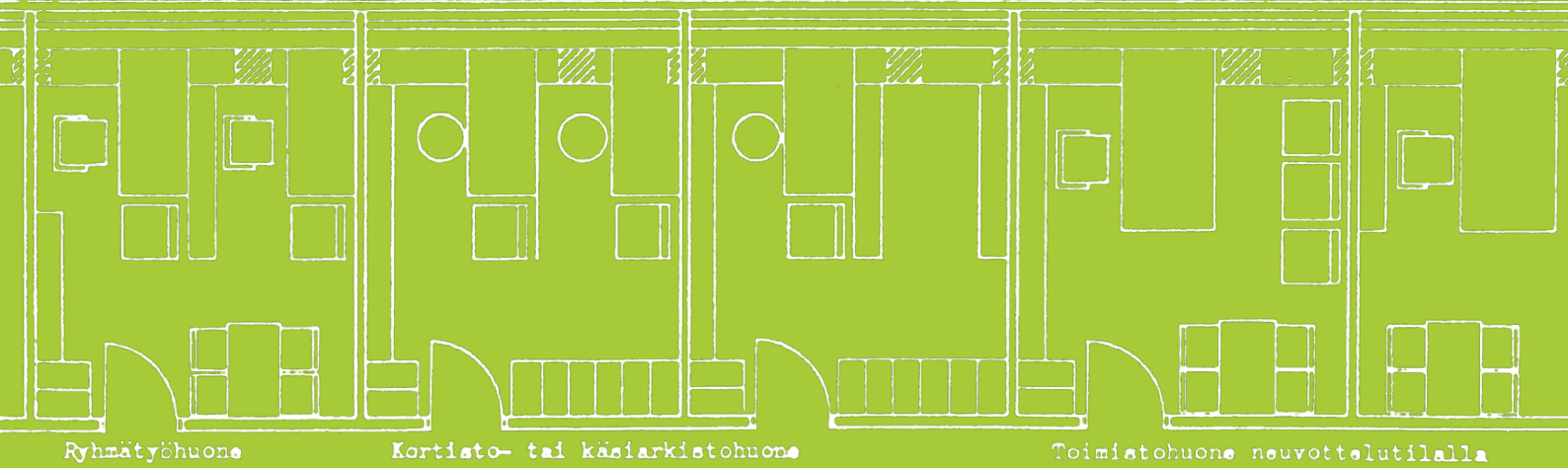
Vuorinen, Juha: ”Byrokratian käytävillä – sodanjälkeisen virastotalotyypin taustoitusta”:

<http://www.valtiollerakennettu.fi/valtion-rakennukset/byrokratian-kaytavilla>

TYYPPI C, 20 m²

TYYPPI B, 15 m²

TYYPPI A, 10 m²

